

บทที่ 5

รูปแบบและผลของการดำเนินงานร่วมกันระหว่างรัฐกับเครือข่ายประชาสังคม

งานวิจัยเรื่อง “การทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กรณีศึกษาเครือข่ายประชาคมข้ามungพัฒนา ตำบลข้ามung อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นงานที่มุ่งศึกษาเพื่อแสวงหากระบวนการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการประสานงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการบรรเทาปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เกิดขึ้นมากที่สุด ซึ่งได้ใช้พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ที่ เครือข่ายประชาคมข้ามungพัฒนา โดยเพื่อให้งานวิจัยบรรลุเป้าหมายและก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อเป็นบทเรียนสำหรับการแลกเปลี่ยน การศึกษาวิจัยจึงดำเนินการค้นหาคำตอบ ผ่านกรอบแนวทางวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบ(โครงสร้าง)การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
2. เพื่อศึกษายุทธวิธีและกระบวนการระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
3. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ของการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

ซึ่งเป็นการอธิบายผลการวิจัยจาก การศึกษาวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง/ การลง สัมภาษณ์การค้นคว้าในพื้นที่เครือข่ายและการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในเชิงลึกที่มีโครงสร้าง โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบคัดเลือก (Sampling) จากกลุ่มภาครัฐและภาคชุมชนที่เข้าไปดำเนินงานจำนวน 50 ตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์ทั้งหมด 4 รูปแบบตามแต่ละสถานะของกลุ่ม โดยอยู่ภายใต้กรอบวัตถุประสงค์ซึ่งจะสามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและชัดเจนมากที่สุด ดังนั้นจึงขอนำเสนอผลการวิจัยดังนี้

5.1 ผลการศึกษารูปแบบ (โครงสร้าง) การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

5.1.1 รูปแบบ (โครงสร้าง) การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ช่วงปี พ.ศ. 2544-2546

ปัญหาสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตำบลขามเฒ่า (จากข้อมูลในบทที่ 4) จากการเริ่มเข้ามาในปี พ.ศ.2534 ซึ่งเป็นยาเสพติดที่ยังไม่ร้ายแรงมากนักเช่น กาว ทินเนอร์ จนมีการแพร่ระบาดรุนแรงในปี 2544 ซึ่งภายในชุมชนมีการแพร่ระบาดของยาเสพติด (ยาบ้า) ทั้งในกลุ่มผู้ค้ารายย่อยและผู้เสพนอกจากนี้ เป็นแหล่งเส้นทางในการพักยาและการลำเลียงยาเสพติด โดยเฉพาะยาบ้า ผลจากการแพร่ระบาดอย่างรุนแรง เป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างหนึ่งให้ชุมชนได้เกิด ความตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบของยาเสพติด และมีการรวมพลังชุมชนอันประกอบด้วย ภาครัฐและชุมชนในการเข้าไปแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดอย่างรุนแรงในพื้นที่ตำบล ขามเฒ่า จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายประชาคมขามเฒ่าพัฒนาในปี พ.ศ.2545 ดังสามารถสรุปปัจจัย ดังต่อไปนี้ไปสู่การรวมตัวเป็น โครงสร้างการทำงาน ได้ดังนี้

■ ปัจจัยด้านแกนนำและความร่วมมือของกลุ่มในชุมชน

การก่อเกิดเครือข่ายการทำงานแก้ไขปัญหาเสพติดในพื้นที่ตำบลขามเฒ่าปัจจัย แรกที่สำคัญคือเกิดจากการรวมพลังของกลุ่มแกนนำที่มีใจในชุมชนเพียงสองกลุ่มหลักที่เป็น จุดชนวนให้อีกหลายๆฝ่ายในพื้นที่ตำบลขามเฒ่าได้หันมาสนใจและรู้สึกถึงสถานการณ์การแพร่ ระบาดที่รุนแรงในชุมชน รวมถึงถ้าปล่อยให้สถานการณ์ยาเสพติดทวีความรุนแรงมากขึ้นนั้นจะ ส่งผลกระทบอีกหลายๆด้านในพื้นที่ตำบลขามเฒ่า ซึ่งมีกลุ่มแกนนำหลักที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการ เคลื่อนงานจนนำไปสู่คือ

พ่อหลวงจำลอง ใจมา (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 8 ไร่คง) โดยเฉพาะชุมชนบ้านไร่คงที่ เป็นชุมชนที่เป็นจุดเริ่มต้นของการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยพลังชุมชน ซึ่งผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่าง มากในการชักชวนแกนนำชุมชนคนอื่นหรือพ่อหลวงบ้านอื่นๆอีก 9 หมู่ในเข้ามาเป็นแนวร่วมใน การดำเนินงานคือพ่อหลวงหมู่ 8 บ้านไร่คง(พ่อหลวงจำลอง ใจมา)เนื่องจากเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ ตรงที่สมาชิกในครอบครัวเคยเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พ่อหลวง จำลองมีความตั้งใจที่จะแก้ปัญหาเสพติดในกลุ่มเยาวชนและกลุ่มเสี่ยงในหมู่บ้านของตนเองแล้ว ขยายไปครอบคลุมทั้งตำบล ด้วยลักษณะท่าทางการเป็นที่เคารพ เชื่อถือ ศรัทธาของชาวบ้านที่ สำคัญคือการทำตัวเป็นแม่แบบที่ดีแก่ชาวบ้านและเยาวชน กล้านำเสนอตนเองที่เคยมีประสบการณ์ ปัญหา ยาเสพติดในครอบครัว นอกจากนี้ยังเป็นแกนนำในการริเริ่มหลายกิจกรรม ซึ่งสามารถช่วย แก้ไขการแพร่ระบาดของปัญหาเสพติดได้ระดับหนึ่ง เช่นการตั้งบุคคลที่ไว้วางใจที่เคารพของคน ในชุมชน เป็นที่ปรึกษาให้กับเด็กและเยาวชน การส่งเสริมการเล่นดนตรีพื้นเมือง และดนตรีสากล แก่เยาวชน การส่งเสริมการเล่นกีฬา

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ถึงแนวทางการทำงานของพ่อหลวงในการแก้ไข ปัญหาเสพติดในชุมชนระยะเริ่มแรก พ่อหลวงจำลองกล่าวว่า “การเป็นผู้นำในการแก้ปัญหาอย่าง

เข้าถึงคือการที่ตัวผู้ใหญ่บ้านเองได้เข้าไปพบปะผู้ปกครองของเด็กที่มีปัญหาด้านยาเสพติด ให้ผู้ปกครองและเด็กที่ติดยาเสพติดได้มานั่งพูดคุยถึงปัญหา เป็นผู้เชื่อมประสานความเข้าใจระหว่างผู้ปกครอง และเด็ก รวมทั้งเป็นผู้นำในการส่งเยาวชนไปบำบัด และการเป็นผู้ริเริ่มที่จะรวบรวมผู้มีศักยภาพในชุมชนที่มีความสนใจในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนให้ เป็นทีมงานเฉพาะกิจทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติด”

นอกจากนี้ยังพบว่าพ่อหลวงยังให้ใช้สถานที่ที่บ้านท่านเป็นที่ประชุมแกนนำในการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งส่วนหนึ่งท่านยังแสดงบทบาทในการเป็นแกนนำการระดมทุนกล่าวคือเมื่อชุมชนขาดงบประมาณที่จะเป็นกองทุนดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด และส่งเสริมกิจกรรมเยาวชน พ่อหลวงจำลองได้พยายามหาวิธีระดมทุนในชุมชน โดยการจัดโครงการ “สานฝัน ปันใจ ให้เยาวชน” ด้วยกิจกรรมการจัดเลี้ยงขันโตกและขายบัตรให้แก่ผู้มาร่วมงานเลี้ยง โดยยอมให้ใช้สถานที่บ้านพ่อหลวงเอง ในการเตรียมสถานที่พ่อหลวงได้จ้างให้คนล้มต้นลำไยหลังบ้านของตนเองทั้งหมด ทั้งที่เป็นพืชเศรษฐกิจและให้รายได้กับผู้ใหญ่บ้านทุกปี เพื่อเตรียมสถานที่จัดงานนี้ ซึ่งทำให้สามารถระดมเงินเพื่อจัดตั้งเป็นกองทุนได้จำนวนหนึ่งที่เดียว นอกจากนี้การที่เป็นบุคคลที่เข้าถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานเป็นอย่างดี แนวความคิดของท่านกล่าวว่า “ในการระดมความคิดเห็นในเวทีร่วมกันเพื่อทำงานแก้ไขปัญหายาของชุมชนนั้น ผมถือว่าทุกคนที่ร่วมแสดงความคิดเห็นคือพ่อหลวงบ้าน ผมเคารพในความคิดเห็นของทุกคน”

ซึ่งจากแนวคิดนี้ก็เป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่สะท้อนในการที่เปิดโอกาสให้เครือข่ายประชาคมชาวมุงพัฒนาเกิดแนวร่วมอีกหลายฝ่ายในช่วงต่อมา

ทีมงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหายาเสพติด กลุ่มคนที่เป็นตัวขับเคลื่อนการทำงาน และเป็นกลุ่มจุดประเด็นนำร่องการทำงาน เป็นอีกหนึ่งแกนนำที่อยู่ในกลุ่มผู้ที่ลงไปปฏิบัติงานจริงๆ ในพื้นที่ ตั้งแต่ยังไม่มีการรวมตัวเป็นเครือข่าย เป็นกลุ่มคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มคนที่มีความตั้งใจอยากจะทำแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน เนื่องจากประสบความเดือดร้อนจากปัญหายาเสพติดทั้งทางตรงและทางอ้อม ส่วนใหญ่เป็นคณะทำงานที่ร่วมทำงานแก้ไขปัญหายาของชุมชนในด้านอื่นๆ ด้วย ทำให้มีความสามัคคีเข้าใจกันเป็นอย่างดี ทีมงานเฉพาะกิจนี้ได้รับการยอมรับโดยกลุ่มชุมชนและพ่อหลวงบ้านตั้งแต่ พ.ศ. 2543 และปฏิบัติหน้าที่จนถึงปัจจุบัน โดยที่ประกอบไปด้วยทั้งพ่อหลวงบ้าน อสม. หมอเมือง แม่บ้าน ผู้สูงอายุ เยาวชน เป็นต้น ทีมงานเฉพาะกิจมีเป้าหมายในการทำงานว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจะสำเร็จได้ต้องมีการเข้ามาผนึกกำลังช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถ้าพึ่งผู้นำชุมชนหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สามารถช่วยเหลือและแก้ไขปัญหายาได้ โดยการทำงานของทีมงานเฉพาะกิจ ไม่ได้กระทำในลักษณะปราบปราม แต่จะกระทำในลักษณะที่เป็นธรรมชาติ และเป็นกันเอง โดยทีมงานที่มีความอาวุโสจะเรียกเด็กเยาวชนว่า “ลูก” ตลอดเวลา

ส่วนกลุ่มเยาวชนและกลุ่มเลี้ยงอื่นๆก็ให้ความเคารพและเรียกพ่อหลวงบ้านและทีมงานอาวุโสบางท่านว่า “พ่อ”โดยมีวิธีการ/ยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาว่า ใช้วิธีการป้องกันแก้ไขปัญหาโดยวิธีที่เป็นธรรมชาติ และระดมวิธีที่หลากหลาย ทั้ง “พระเดช” และ “พระคุณ” ในการป้องกันและแก้ไข ปัญหา ยาเสพติด ส่วนใหญ่ชุมชนจะมีความเคารพยำเกรงและในขณะเดียวกันก็กล้าที่จะปรึกษาปัญหาและเข้าร่วมกิจกรรม

เป็นที่สังเกตได้ว่า ทีมงานเฉพาะกิจเป็นทีมงานที่มาจากกลุ่มคนที่หลากหลายในชุมชน ทั้งกลุ่มที่เป็นตัวแทนของชุมชนและรัฐ เช่น พ่อหลวง /กลุ่ม อสม. หรือหรือกลุ่มตัวแทนชุมชนแท้ทั้ง แม่บ้าน เยาวชน ผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความร่วมมืออันหลากหลายของทุกกลุ่มในชุมชนและเป็นการจุดประเด็นการเชื่อมระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เข้ามาทำงานในชุมชนให้เข้ามาร่วมแก้ไขปัญหาด้วยกัน

สามารถสรุปได้ถึงปัจจัยเกื้อหนุนในชุมชนที่ถือว่าเป็นผู้จุดเริ่มต้นในการเชื่อมการทำงานเป็นเครือข่ายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดระหว่างภาครัฐชุมชนว่า แท้จริงแล้วกระบวนการก่อเกิดอย่างชัดเจนมาจากกลุ่มบุคคลที่ทำงานจริงสองส่วน คือพ่อหลวงหมู่บ้านและทีมงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือสามารถเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มคนที่ใส่ใจ เป็นกลุ่มจุดประเด็นให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าในช่วงก่อนปี 2544 ก็มีกลุ่มแกนนำอื่นที่เคลื่อนไหวงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดการแพร่ระบาดของยาเสพติด ซึ่งแม้จะไม่ใช่เป็นกลุ่มที่ชัดเจนหรือทำงานอย่างต่อเนื่องเหมือนกับสองแกนนำที่นำเสนอไปแล้วแต่ก็เป็นการสะท้อนให้เห็นว่าก็มีกลุ่มคนทำงานทั้งภาครัฐและเอกชน/ชุมชนที่ทำงานเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งทางตรงและทางอ้อมอยู่ ซึ่งต่อมาก็นำไปสู่ภาพการทำงานเครือข่ายภาคีการทำงานร่วมกันในชุมชน และจากข้อมูลการสัมภาษณ์สามารถสรุปกลุ่มแกนนำที่เคลื่อนไหวงานข้างได้ดังนี้

- บทบาทศาสนา/วัด เจ้าอาวาสหรือพระลูกวัดอาศัยช่วงระยะเวลาที่หมู่บ้านมีงานประเพณีทางศาสนาในการเทศนาอบรมสอดแทรกธรรมะเชื่อมโยงกับปัญหายาเสพติดและมีการเข้าไปช่วยอบรมแก่ชุมชนและเยาวชนอย่างต่อเนื่องรวมทั้งให้ความร่วมมืออย่างต่อเนื่องทั้งการระดมทุนและการยืมใช้ทรัพยากรของวัด เช่น สถานที่ เครื่องเสียง เป็นต้น

- สถาบันการศึกษา เนื่องจากตำบลขามเฒ่าไม่มีโรงเรียนในชุมชน แต่เยาวชนต้องไปเรียนที่หัวดงและโรงเรียนศรีดอนชัย ในเขตตำบลสันทรายส่วนกลุ่มเด็กโตก็แยกย้ายกันไปเรียนในอำเภอหรือในจังหวัด แต่สำหรับโรงเรียนหัวดง และศรีดอนชัยก็ให้ความร่วมมืออย่างดีในกิจกรรมกรรมต่างๆของชุมชนเช่นกิจกรรมเข้าค่ายสัมพันธภาพของเยาวชนเครือข่ายเมื่อเดือนพฤษภาคม 2548ทางโรงเรียนก็ให้ยืมสถานที่ ที่ร่วมดูแลปัญหาด้านยาเสพติดที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง

- องค์การพัฒนาเอกชนที่เข้ามาหนุนช่วยแก้ไขปัญหา ยาเสพติดคือ มูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน(North-net) โดยเข้ามากระตุ้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแต่เข้ามาสนับสนุนการทำงานเรื่องแก้ไขปัญหาโรคเอดส์เป็นหลักในช่วงปี 2538-2539ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่เข้ามาจุดชนวนการทำงานซึ่งก็ได้มีการขยายสู่ประเด็นยาเสพติดเนื่องจากโรคเอดส์และยาเสพติดก็เป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน

■ ปัจจัยด้านนโยบายในการแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของรัฐบาลกับความรุนแรงของพื้นที่

ปี 2544 รัฐบาลได้ประกาศสงครามกับยาเสพติด โดยกำหนด Road map แนวยุทธศาสตร์และขั้นตอนการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ออกเป็นระยะจนถึงปัจจุบันมี Road map ระยะที่ 4 นอกจากนี้ยังได้ประกาศคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่เป็นคำสั่งยุทธการในการประกาศสงครามกับยาเสพติดดังนี้

1) คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 เรื่อง แนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหา ยาเสพติด ได้กำหนดให้ใช้หลักการป้องกันนำหน้า การปราบปราม ผู้เสพต้องได้รับการบำบัดรักษา ผู้ค้าต้องได้รับการลงโทษอย่างเด็ดขาด แนวทางการแก้ไขให้ดำเนินการยึดพื้นที่เป็นหลักปลูกพลังแผ่นดินและการป้องกัน การควบคุมตัวยา และสารเคมี การปราบปราม การบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ การข่าว การอำนวยความสะดวก ประสานงาน การปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม การร่วมมือระหว่างประเทศ และการวิจัยพัฒนาและติดตามประเมินผล

2) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ซึ่งกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด

3) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 31/2546 เรื่องจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดระดับต่างๆ ทำให้เกิดหน่วยงานเฉพาะกิจใหม่เกิดขึ้นในระดับอำเภอ จังหวัด กองบังคับการตำรวจนครบาล กองทัพนาค 1-4 ทำงานร่วมกันในลักษณะการบูรณาการภายในระดับเดียวกัน คำสั่งนี้เริ่มมีผลตั้งแต่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 คำสั่งนี้ทำให้เกิดศูนย์ขึ้นมาอีกในจังหวัด เชียงใหม่สำหรับการแก้ไขปัญหายาเสพติด

โดยศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด(ศตส.)เป็นกลไกอำนวยการประสานหน่วยงานรัฐต่างๆในและบูรณาการเพื่อนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติในแต่ละระดับ จนนำไปสู่การประกาศชัยชนะยาเสพติด เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2546

โดยการประกาศนโยบายอย่างเด็ดขาดซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่น่ามาสู่การเข้ามาของกระบวนการเชื่อมการทำงานของภาครัฐและเจ้าหน้าที่ภาครัฐหลายภาคส่วน (โดยเฉพาะตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 และ 31/2546) ที่ก่อให้เกิดการบูรณาการการทำงานในพื้นที่ตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับชุมชนหมู่บ้าน โดยเฉพาะใน ตำบลวังมุงอำเภอสาร์ภี โดยมีการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลวังมุงอย่างจริงจัง ซึ่งหน่วยงานภาครัฐถือเป็นอีกหนึ่งเงื่อนไขที่มีความสำคัญในการช่วยสนับสนุนให้เกิดโครงสร้างและกลไกการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่มีบุคลากรที่มีความตั้งใจต้องการการแก้ไขปัญหายาอย่างจริงจัง

ซึ่งช่วงแรกของกระบวนการเริ่มจาก “นักพัฒนา 5 ประสาน” ได้แก่ อนามัย ตำรวจ พัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และฝ่ายปกครองอำเภอ ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ในภาครัฐฝ่ายต่างๆเป็นผู้มีภูมิปัญญาในเขตตำบลวังมุงทั้งหมด ได้พูดคุยกันถึงแนวทางการพัฒนาและแก้ไขชุมชนร่วมกันของหน่วยงานต่างๆ การสนับสนุนให้กลไกของชุมชนเข้มแข็ง และวางบทบาทของนักพัฒนาเป็นผู้หนุนช่วยในกระบวนการ วิชาการ และงบประมาณ เพื่อสนับสนุนให้เกิดเวทีชาวบ้านที่จะระดมความคิดจากชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด อำนวยความสะดวกต่างๆในระหว่างที่กิจกรรมการแก้ไขปัญหายาของชุมชนดำเนินไป เข้าช่วยเหลือในกิจกรรมตามที่ชุมชนมีความต้องการ เช่นการอบรมเยาวชนโดยตำรวจมวลชนสัมพันธ์ การประสานงานกับหน่วยราชการต่างๆ ในกรณีที่เกิดปัญหาเช่น ในช่วงที่รัฐบาลมีนโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติด มีการแจกธงให้กับครอบครัวที่ไม่เสพยาเสพติด ทำให้เกิดความขัดแย้งในชุมชนกับกลุ่มชาวบ้านที่มีบุตรหลานติดยาเสพติดเพราะคิดว่านโยบายดังกล่าวเป็นคำริของแกนนำชุมชน ซึ่งทำให้ครอบครัวที่มีบุตรหลานติดยาเสพติดต้องได้รับความอับอาย ถูกกล่าวหาว่าเป็นตระกูลที่ติดยาเสพติด ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจจนเป็นความขัดแย้งกับกลุ่มแกนนำชุมชน ทำให้ต้องมีการประสานงานของหน่วยราชการเพื่อเชิญนายอำเภอมาชี้แจงให้กับชาวบ้านที่มาประชุมทั้งหมดว่านโยบายดังกล่าวเกิดขึ้นจากส่วนราชการมายังหมู่บ้าน ไม่ใช่เกิดจากแกนนำ ทำให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเกิดความรู้สึกดีต่อแกนนำชุมชน

นอกจากนี้ การเข้ามามีบทบาทของเจ้าหน้าที่รัฐของหน่วยงานอื่น เช่นตำรวจที่ช่วยเหลือแก้ไขปัญหายาให้กับชุมชนเยาวชน ช่วยเป็นวิทยากร เมื่อมีการอบรมค่ายต่างๆ เป็นที่ปรึกษาเยาวชน เวลาที่เยาวชนมีปัญหาต่างๆก็จะโทรไปปรึกษาได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลจากการใช้นโยบายประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาลได้เพิ่มความกระตือรือร้นให้หน่วยราชการต่างๆในพื้นที่ให้หันมาสนใจกระบวนการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดมากขึ้น แม้แต่ที่จริงแล้วกระบวนการทำงานชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

จะเป็นเพียงส่วนน้อยนิดเมื่อเทียบกับมาตรการปรามอย่างเด็ดขาดของรัฐบาลแต่ ก็เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดเชิงสร้างสรรค์และในขณะเดียวกันกระบวนการที่รัฐบาลต้องการให้ประเทศไทยปลอดจากยาเสพติด อย่างรวดเร็ว ก็เป็นปัจจัยเงื่อนไขหนึ่งให้หน่วยราชการหันมาจับมือกันในการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่รับผิดชอบมากขึ้น

■ ปัจจัยตามเงื่อนไขของการรับการสนับสนุนจากสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5

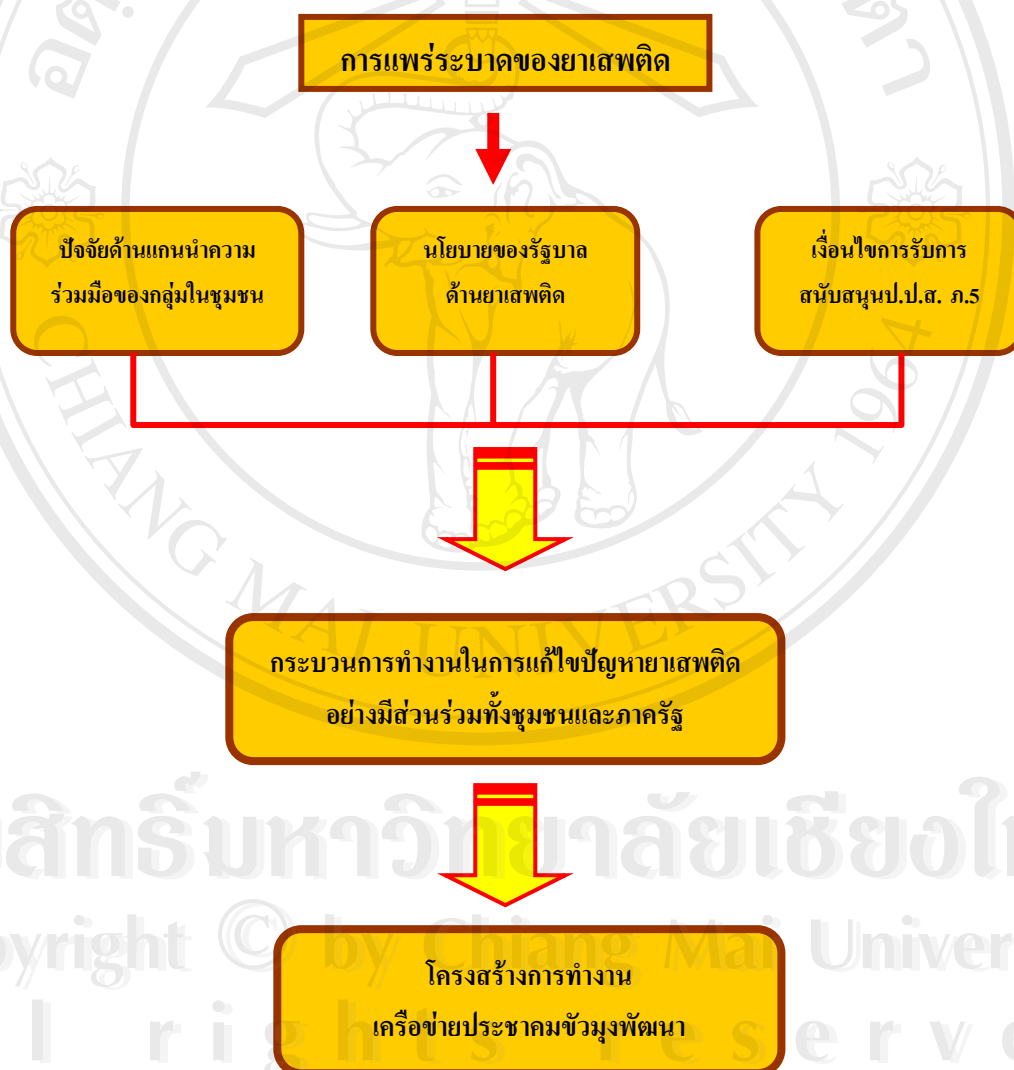
ในช่วงปี 2544 ทางกลุ่มชุมชนตำบลข้าวมุงได้ขอเสนอการสนับสนุนทรัพยากรทั้งทางด้านงบประมาณ /วิชาการ /บุคลากรและเข้าร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคเหนือ ของส่วนประสานและสนับสนุนงานภาคประชาชน สำนักงานป้องกันและปราบยาเสพติดภาคเหนือ(ขณะนั้น) ตามงบประมาณหมวดเงินอุดหนุนทั่วไป(ภาคประชาชน)ปีงบประมาณพ.ศ.2545

ซึ่งการเข้าเป็นหนึ่งในเครือข่ายชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภาคเหนือและการขอสนับสนุนทรัพยากร นั้นกลายเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งเสริมการเกิดโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากทางสำนักงานป.ป.ส.ภาคเหนือ(ขณะนั้น)ผ่านส่วนงานประสานและสนับสนุนงานภาคประชาชน(สสช.)ที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง

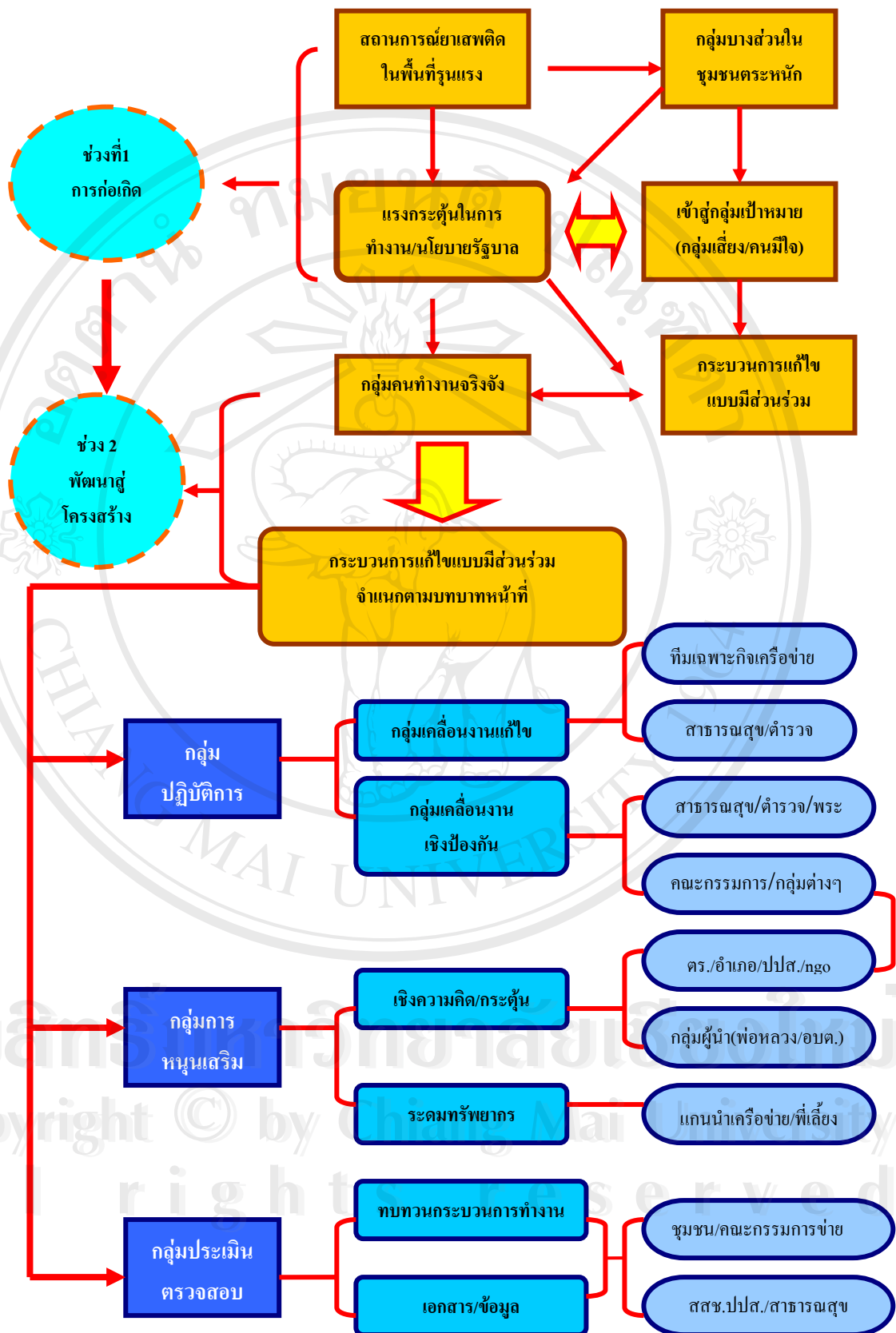
จากข้อมูลการสัมภาษณ์ถึงแนวทางการทำงานของ ป.ป.ส.ในการในเครือข่ายชุมชนมีบทบาทระยะเริ่มแรก นายวัชรพงศ์ พุ่มชื่น หัวหน้าส่วนประสานและสนับสนุนภาคประชาชน ป.ป.ส.ภาค 5 ให้กรอบการทำงานไว้ว่า “ได้มีแนวนโยบายในการส่งเสริมความเข้มแข็งของเครือข่าย โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด และการทำงานโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม โดยผ่านเงื่อนไข อาทิเช่น การจัดตั้งเป็นองค์กรการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมโดยการผ่านมติของชุมชน การประเมินวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหายาเสพติดในพื้นที่ การมีพื้นที่ในการทำงานอย่างชัดเจน มีโครงสร้างรูปแบบการจัดการของเครือข่าย การระดมแนวร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การเกิดแผนในการดำเนินงานรายปีและการสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหายาในอนาคต การพัฒนาเครือข่ายสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ในอนาคต และการเสนอของบประมาณ”

ซึ่งจากเงื่อนไขดังกล่าวในการขอรับการสนับสนุนจากสนง.ป.ป.ส.ภาคเหนือ (ขณะนั้น) ทำให้ชุมชนตำบลข้าวมุงได้เกิดกระบวนการที่พัฒนาศักยภาพของชุมชนให้พร้อมรองรับการขอสนับสนุน เช่นการประชุมและการสรุปกระบวนการทำงาน รวมทั้งร่วมกันวางแผนจนนำมาสู่การพัฒนาเป็น “เครือข่ายประชาคมข้าวมุงพัฒนา” เพื่อความร่วมมือในการทำงานเพื่อชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมโดยมีเงื่อนไขทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นหนึ่งที่สำคัญ

สำคัญ และเป็นผลให้“เครือข่ายประชาคมข้ามungพัฒนา” ได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในเครือข่ายชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภาคเหนือ ของส่วนประสานและสนับสนุนงานภาคประชาชน สำนักงานป้องกันและปราบยาเสพติดภาคเหนือ(ขณะนั้น)และได้รับการสนับสนุนงบประมาณ /ข้อมูลวิชาการ /บุคลากร นับตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.2545เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน รวมถึงเกิดการพัฒนานเป็นองค์กรที่มีรูปแบบการทำงานที่เป็นรูปธรรมและได้พัฒนาจนเป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กับพื้นที่เครือข่ายอื่นๆและสามารถก่อเกิดเป็นโครงสร้างการทำงานได้

แผนภาพ 5.1 : ปัจจัยเงื่อนไขในการเกิดโครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามungพัฒนา

แผนภาพ 5.2 : โครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงปีพ.ศ.2544-พ.ศ.2546

โครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงปี พ.ศ.2544-พ.ศ.2546

ด้วยสาเหตุและปัจจัยก่อเกิด ดังที่นำเสนอ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เกิดกระบวนการทำงานในการแก้ไขปัญหาเสพติดในเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงพัฒนา ซึ่งจากการศึกษาทำให้สามารถอธิบายรูปแบบ โครงสร้างการทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงพัฒนาได้ดังนี้

การอธิบายรูปแบบโครงสร้างของเครือข่ายใช้รูปแบบการนำเสนอสองส่วนคือส่วนแรก กระบวนการก่อเกิดซึ่งเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการเข้ามาแก้ไขปัญหา ส่วนที่สองโครงสร้างการทำงาน of เครือข่าย ใช้การจำแนกตามบทบาทหน้าที่ของเนื้องานเข้ามาอธิบายกลไก ซึ่งทั้งสองส่วนสามารถอธิบายได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการก่อเกิด

กล่าวได้ว่ากระบวนการก่อเกิด ในการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยประชาคมข้ามช่วงพัฒนานั้นเป็นเครือข่ายที่ ก่อกำเนิดมาจากการทำงานเฉพาะประเด็นซึ่งคือการเข้ามาแก้ไขปัญหาเสพติดโดยตรง แต่ถ้าย้อนดูกระบวนการในการทำงานและการกระตุ้นพบว่า เคยมีเชื่อในการทำงานอยู่บ้างในประเด็นการป้องกันและแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ในชุมชนที่ดำเนินงานโดยอนามัยตำบลและมูลนิธิพัฒนาศักยภาพชุมชน(North-net) โดยเข้ามากระตุ้นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมแต่เข้ามาสนับสนุนการทำงานเรื่องแก้ไขปัญหาโรคเอดส์เป็นหลักในช่วงปี 2538-2539 ซึ่งถือว่าเป็นเชื่อในการรวมตัว เพราะกระบวนการทำงานเรื่องโรคเอดส์ก็กระตุ้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหารวมทั้งเกิดการระดมคนที่มิไจในการทำงานของชุมชนอยู่กลุ่มหนึ่ง และนอกจากนี้ในประเด็นเรื่องความเกี่ยวพันระหว่างปัญหาโรคเอดส์กับยาเสพติดก็มีอยู่จำนวนหนึ่งที่เดียว

ดังนั้นเมื่อปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่เริ่มมีปัญหาค่อนข้างรุนแรงกระจายในทุกหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลข้ามช่วงจำนวนของผู้เสพยาเสพติในช่วงปี2544-2545ดังนี้

หมู่ที่1 มีผู้เสพ4ราย	หมู่ที่2 มีผู้เสพ4ราย
หมู่ที่3 มีผู้เสพ3ราย	หมู่ที่4 มีผู้เสพ6ราย
หมู่ที่5 มีผู้เสพ7ราย	หมู่ที่6 มีผู้เสพ5ราย
หมู่ที่7 มีผู้เสพ3ราย	หมู่ที่8 มีผู้เสพ9ราย
หมู่ที่9 มีผู้เสพ6ราย	หมู่ที่10 มีผู้เสพ3ราย

รวมมีผู้ช่วงสถานการณ์แพร่ระบาดรุนแรงถึง 50 ราย

จากสถานการณ์เฉพาะผู้เสพที่มี ถึง 50 รายซึ่งยังไม่นับรวมถึงกลุ่มผู้ค้าและผู้เสพในตำบลใกล้เคียงที่สามารถเชื่อมต่อกันได้อีก แสดงให้เห็นว่าในพื้นที่ที่มีความรุนแรงอยู่ในระดับสูง เป็นแรงกระตุ้นที่สำคัญ ที่ทำให้พลังชุมชนได้แสดงออกมาเพื่อกำจัดปัญหาเสพติดให้หมดไป สามารถ

สรุปได้ถึงภาพรวมการก่อเกิดว่า มาจากความกดดันและความเหลื่อมล้ำกับปัญหาในพื้นที่ จึงก่อให้เกิดการรวมตัวประกอบกับมีพื้นฐานการทำงานด้านโรคเอดส์อยู่แล้วทำให้สามารถรวมตัวง่ายขึ้น

ส่วนที่ 2 โครงสร้างการทำงานของเครือข่าย

1) กลยุทธ์ในการทำงาน เครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนามีแนวทางในการดำเนินงานและแก้ไขปัญหาเสพติด โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในชุมชน ผ่านการระดมและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน โดยเริ่มจากกลุ่มที่เผชิญกับปัญหาและกลุ่มคนมีใจ ในช่วงปี 2544-2546 เนื่องจากสถานการณ์ปัญหาภายในเครือข่ายชุมชนค่อนข้างจะมีสถานการณ์ที่รุนแรงดังที่ได้นำเสนอไปแล้วนั้น ทำให้ในช่วงแรกนั้นกลยุทธ์ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหา ยาเสพติดของเครือข่ายประชาคมข้ามมุงที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมยังไม่สามารถดำเนินงานได้เต็มที่มากนัก เนื่องจากยังมีกลไกอีกด้านหนึ่ง คือกระบวนการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้ามามีอิทธิพลอยู่ แต่ในมุมมองกลับกลไกการปราบปรามอย่างเด็ดขาดของภาครัฐก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยหนุนเสริมการทำงานของเครือข่ายอยู่เหมือนกัน(ดังจะกล่าวในการนำเสนอเรื่องกลยุทธ์และวิธีการทำงาน)

จากการสัมภาษณ์แกนนำเครือข่ายหลายคน เช่นคุณสุวิสา สุวรรณเลิศ และคุณนรินทร์ แก้วมีศรี พบว่า “กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาเป็นปัจจัยหนึ่งในการกระตุ้นให้ประชากรในชุมชนได้แสดงพลังในการออกมาเป็นแนวร่วมในการจัดการปัญหาโดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง(ซึ่งสาเหตุหนึ่งมาจากการถูกกดดันของภาครัฐ) และกลุ่มคนที่มีใจในการแก้ไขปัญหา เป็นผลให้อยากจะลงมาร่วมการแก้ไขปัญหาาร่วมกันหรือที่เรียกว่า “ฮอมแรง” จากการฮอมแรง จึงนำไปสู่การแบ่งหน้าที่บทบาทการทำงาน” จากการศึกษาวิจัยจนได้รูปแบบโครงสร้างการทำงานของเครือข่ายมา เป็นโครงสร้างที่เกิดจากการสรุปบทเรียนของผู้ศึกษาวิจัยเอง และเป็นโครงสร้างที่สรุปจากการทำงานของเครือข่ายตั้งแต่ปี 2544-2546 ไม่ใช่เป็นโครงสร้างที่เกิดการจัดตั้งก่อนดำเนินงานที่เรียกว่า “โครงสร้างจัดตั้ง” ซึ่งจากการดำเนินงานของเครือข่ายสามารถสรุปโครงสร้างโดยผ่านการจำแนกตามบทบาทหน้าที่ได้ดังนี้

กลุ่มปฏิบัติการ คณะทำงานที่เข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติดโดยตรง ประกอบด้วย การแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดในกลุ่มเสี่ยงคือผู้เสพและผู้ค้าและการดำเนินงานด้านการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด ตามบทบาทหน้าที่และการมอบหมายจากการประชาคมและกรรมการเครือข่าย ด้านลักษณะและกระบวนการทำงานของกลุ่มปฏิบัติการไม่ใช่ดำเนินการด้วยตัวของคณะทำงาน เองเพียงแต่คณะทำงานจะเข้าไปกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมที่สอดคล้องกับประเด็นนั้นๆ ยกเว้นแต่มาตรการที่ทางตำรวจใช้ในการเข้าปราบปรามกลุ่มผู้เสพและผู้ค้าในพื้นที่

ซึ่งอยู่เหนืออำนาจการจัดการและการควบคุมของเครือข่าย ซึ่งกลุ่มปฏิบัติการแบ่งได้สองกลุ่ม/คณะทำงานดังนี้

❖ กลุ่มเคลื่อนไหวงานแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน คณะทำงานประกอบด้วย

สองกลุ่มหลัก คือ 1) ภาคชุมชน เรียกว่า ทีมเฉพาะกิจเครือข่าย ประกอบไปด้วยตัวแทนกลุ่มคนมีใจภายในเครือข่ายที่มารวมตัวกันซึ่งมีทั้งตัวแทน อสม. กรรมการหมู่บ้าน แม่บ้าน เยาวชน หมอเมือง กรรมการศาลาเสด็จเป็นต้นทำหน้าที่ในการเข้าถึงกลุ่มผู้เสพยาในชุมชนโดยตรงเพื่อเข้าไปพูดคุยและหาวิธีแก้ไขร่วมกัน เนื่องจากในคณะทำงานแต่ละท่านถือว่าเป็นที่เคารพของชุมชนอยู่แล้ว ทำให้เกิดความเชื่อใจ 2) ภาครัฐ ในที่นี้ที่จริงประกอบด้วยหลายส่วนที่เข้ามาดำเนินงานในพื้นที่แต่ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเชื่อมงานกับเครือข่ายอย่างต่อเนื่องประกอบด้วยสองส่วนคือ หน่วยงานสาธารณสุข(อนามัยตำบล) บทบาทในเชิงการแก้ไข เช่นการส่งผู้เสพยาไปบำบัดรวมทั้งการบำบัดเองโดยชุมชนและ สถานีตำรวจ สภอ.สารภี(ชุดชุมชนและมวลชนสัมพันธ์) ที่เป็นสื่อกลางในการใช้มาตรการที่ไม่รุนแรงเกินไปในการแยกกลุ่มเสี่ยง (ผู้ค้าและผู้เสพยา) ออกจากชุมชน เพื่อเข้ากลไกการแก้ไขต่อไป สรุปที่จริงแล้วจากโครงสร้างจะเห็นกลไกการทำงานที่แยกจากกันแต่การทำงานที่จริงใช้รูปแบบตามธรรมชาติ ไม่ได้มีการจำแนกว่าเป็นเจ้าหน้าที่รัฐหรือทีมเฉพาะกิจชุมชน แต่เป็นการเข้าไปแก้ไขในฐานะผู้หวังดีและบางทีก็เข้าไปดำเนินงานพร้อมกัน

กิจกรรมที่ดำเนินงาน อาทิเช่น กิจกรรมการให้อภัยทางสังคม กิจกรรมชุมชนบำบัด เวทีสภาผู้เสพยา ค่ายฟื้นฟูจิตใจ อาสาสมัครแจ้งข่าว เป็นต้น

❖ กลุ่มเคลื่อนไหวงานเชิงป้องกัน จากโครงสร้างในการทำงานถือว่ากลุ่มเคลื่อนไหวงานเชิงป้องกันของเครือข่ายถือเป็นกลไกการทำงานที่ชัดเจน เข้มแข็งและเป็นการทำงานอย่างต่อเนื่องและระดมการมีส่วนร่วมมากที่สุด กลุ่มเคลื่อนไหวงานเชิงป้องกันมีหน้าที่ในการสร้างจิตสำนึก ให้ความรู้ถึงอันตรายในเรื้อยยาเสพติดรวมทั้งแสวงหาและสร้างกิจกรรมที่เป็นกลไกให้กลุ่มในชุมชนห่างไกลจากยาเสพติด(มุ่งเคลื่อนไหวงานเชิงป้องกันทั้งกลุ่มเสี่ยง เยาวชนหรือกลุ่มวัยทำงาน)เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการคิดของชุมชน ซึ่งกลุ่มงานนี้เป็นกลุ่มงานที่แทบทุกฝ่ายในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ทั้งสาธารณสุข ตำรวจ พระสงฆ์ คณะกรรมการชุมชนกลุ่มต่างๆ ทั้งชมรมผู้ใหญ่วัยบ้าน เยาวชน อสม. เป็นต้น

กิจกรรมที่ดำเนินงาน อาทิเช่น สืบชะตาหมู่บ้านด้านยาเสพติด กีฬา/ดนตรีด้านยาเสพติด การประกวดบทความ คำขวัญอังกฤษเยาวชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ชมรมจักรยานด้านยาเสพติด ค่ายศิลปะด้านยาเสพติด การอบรมกลุ่มนักเรียน เป็นต้น

กลุ่มหนุนเสริม เป็นคณะทำงานที่กระตุ้นและสนับสนุนการทำงานให้เกิดความราบรื่นมากขึ้น ในช่วงปี 2544-2546 บทบาทของกลุ่มหนุนเสริมจะเน้นในการสนับสนุนมากกว่ากระตุ้นเนื่องจากปัญหาเสียดิฐรุนแรงมาก หลายๆฝ่ายต้องการแก้ไขและเครือข่ายมีความกระตือรือร้นในการทำงาน รวมทั้งต้องการให้ปัญหาลี้คลายไปได้เร็วที่สุด จากการทำงานสามารถมอง คณะทำงานกลุ่มหนุนเสริมว่าแบ่งรูปแบบการทำงานเป็นสองส่วนคือ

❖ **กลุ่มหนุนเสริมเพื่อการกระตุ้นและสนับสนุนทางความคิด** เนื่องจากเป็นกระบวนการทำงานในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมแต่ปัญหาที่สำคัญประเด็นหนึ่งคือชุมชนยังไม่มีองค์ความรู้เรื่องกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วมและการแก้ไขปัญหาเสียดิฐ อันเนื่องมาจากหลายปัจจัยรวมทั้งการถูกชี้นำหรือถูกครอบงำการทำงานมาตลอด จากภาครัฐจึงทำให้ต้องมีการให้การความรู้จากผู้ที่มิประสบการทำงาน หรือการเข้าไปศึกษาจากพื้นที่ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานมาก่อน เพื่อเป็นกระตุ้นความคิดการทำงาน เสริมองค์ความรู้ และสร้างพลังใจการทำงาน แก่นนำที่เข้าร่วมคณะทำงานกลุ่มนี้ส่วนมากมาจากหน่วยงานภาครัฐทั้ง อำเภอ/ป.ป.ส./สาธารณสุข ในขณะที่พลังชุมชนกลุ่มที่มีบทบาทคือกลุ่มผู้นำในชุมชนทั้งพ่อหลวงและอบต.

กิจกรรมที่ดำเนินงาน เวทีประชุมกรรมการข่าย เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เวทีการศึกษาดูงาน การประชุมพัฒนาหลักสูตรการอบรมและการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เป็นต้น

❖ **กลุ่มระดมทรัพยากร** คณะทำงานด้านการระดมทรัพยากร มีบทบาทหน้าที่ในการแสวงหางบประมาณมาขับเคลื่อนงาน ประสานงานดึงบุคคลที่มีความรู้ในด้านกระบวนการชุมชนเข้มแข็ง/มวลชนสัมพันธ์และการแก้ไขปัญหาเสียดิฐ และดึงทรัพยากรความรู้ทางวิชาการ ข้อมูลด้านยาเสียดิฐ รวมทั้งการจัดการเครือข่าย การบริหารจัดการโดยบทบาทหน้าที่อยู่ที่กลุ่มแกนนำเครือข่าย เช่นพ่อหลวงจำลอง ใจมา/คุณสุวิสา สุวรรณเลิศแกนนำกลุ่มเยาวชนหรือกลุ่มพี่เลี้ยงซึ่งคืออนามัยตำบล/แกนนำจากทีมวิทยุชุมชนคุณประสพชัย เครือวงศ์แก้ว

กิจกรรมที่ดำเนินงาน การประชุมคณะกรรมการอย่างต่อเนื่องทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำเสนอของแหล่งทุน ทรัพยากรทั้งทรัพยากรในท้องถิ่นจากองค์การบริหารส่วนตำบล สภอ.สารภีหรือจากแหล่งทุนภายนอกทั้ง สนง.ป.ป.ส.ภาค 5 และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เป็นต้น

กลุ่มตรวจสอบประเมิน

❖ **กลุ่มทบทวนกระบวนการทำงาน** เป็นการทำหน้าที่ในการคอยทบทวนสถานการณ์ด้านยาเสียดิฐและความเข้มแข็งในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการประเมินผลที่ได้จากการทำรายการกิจกรรม โดยการตรวจสอบประเมินผลจะดำเนินงานผ่านคณะกรรมการข่ายและโดยชุมชนเป็นหลักซึ่งจะมีขั้นตอนการประเมินผลดังนี้

- 1) ทบทวน/สรุปการทำงานภายหลังการดำเนินกิจกรรมแต่ละกิจกรรม
- 2) ทบทวนสถานการณ์ปัญหาในชุมชน(รวมปัญหาเสพติด ผ่านเวทีประชาคม/

เวทีพ่อหลวง/อบต.)

- 3) เวทีสรุปการทำงานรายปี
- 4) สํารวจสถานการณ์ยาเสพติดโดยร่วมกับ สนง.ป.ป.ส.ภาค 5

กิจกรรมที่ดำเนินงาน เวทีสรุปทเรียน จดหมายข่าว เวทีการติดตามประเมินผล การจัดทำระบบเฝ้าระวังชุมชน (ผ่านการสำรวจสถานการณ์ยาเสพติดโดยร่วมกับ สนง.ป.ป.ส. ภาค 5)

❖ กลุ่มตรวจสอบ/ผลิต ด้านเอกสารและข้อมูล เพื่อเชื่อมกับการตรวจสอบจาก แหล่งสนับสนุนทรัพยากร เช่น สนง.ป.ป.ส. ภาค 5หรือสถานีนามัยตำบล รวมทั้งการสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปเผยแพร่ร่วมทั้งการพัฒนาไปสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ โดยในปัจจุบัน (2548) พื้นที่ เครือข่ายประชาคมตำบลข้าวมุงได้พัฒนาการเป็นศูนย์การเรียนรู้จากรูปธรรมมากขึ้นทั้งการ เผยแพร่ความรู้เรื่องชุมชนเข้มแข็งและการแก้ไขปัญหายาเสพติดผ่านศูนย์ปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนหรือการเปิดพื้นที่ให้หลายหน่วยงานได้เข้ามาเรียนรู้ โดยล่าสุดเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ.2548 ก็ได้เปิดพื้นที่ให้กองกำกับการ ตชด.ที่33ได้เข้ามาเรียนรู้การปฏิบัติงานการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในชุมชน สำหรับบทบาทหน้าที่ด้านนี้ประกอบด้วยแกนนำ/คณะกรรมการชุมชน เป็นหลักโดยมี เจ้าหน้าที่จาก สสช. ป.ป.ส. ภาค 5และอนามัยตำบลและหน่วยเสริม

กิจกรรมที่ดำเนินงาน การทำเอกสารสรุปรายงานการดำเนินงานประจำปี การจัดทำชุดนิทรรศการเผยแพร่ในงานวันต่อต้านยาเสพติดอย่างสม่ำเสมอ/การรับการตรวจสอบ จากเจ้าหน้าที่ตรวจสอบภายในของสำนักงาน ป.ป.ส.ส่วนกลางรายปี/การเปิดพื้นที่เป็นศูนย์ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

2) บทสรุปโครงสร้างเครือข่ายประชาคมข้าวมุงพัฒนาช่วง ปีพ.ศ.2544-พ.ศ.2546

วิเคราะห์ลักษณะโครงสร้างการทำงาน

❖ การเกิดขึ้น

จากการสรุปโครงสร้างการทำงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดย เครือข่ายประชาคมข้าวมุงพัฒนา จะเห็นได้ว่าแต่เดิม(2544-2546)ปัญหาในพื้นที่ตำบลข้าวมุงเป็น ปัญหาการแพร่ระบาดของ กาว ทินเนอร์และยาบ้านนอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่และลำเลียง ทางผ่านของ ยาเสพติด(ยาบ้าอีกด้วย) รวมทั้งมีกลุ่มผู้ค้ารายย่อยอยู่จำนวนหนึ่ง การแพร่ระบาดของยาเสพติดของ คนในพื้นที่ตำบลข้าวมุงและตำบลใกล้เคียงก่อให้เกิดปัญหาความเดือดร้อนทั้งต่อตัวผู้เสพ และ

ครอบครัวและชุมชนซึ่งแท้จริงคนในชุมชนเข้มแข็งก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันอยู่และเห็นว่าปัญหา ยาเสพติดเป็นปัญหาของชุมชน ประกอบกับเป็นช่วงที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติด (ปี2544-2545) ผู้เสพและผู้ค้ารายย่อย ทำให้ยาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชนหายากและราคาแพง มากขึ้น เหล่านี้เป็นปัจจัย/เงื่อนไข ให้ชุมชนเริ่มแก้ปัญหา ซึ่งจุดเริ่มต้นส่วนหนึ่งของการทำงาน ภายใต้อริยาบถชุมชนมาจากจิตสำนึกของแกนนำ ความร่วมมือร่วมใจรวมทั้งการกระตุ้นจาก ภายนอก ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและชุมชน/เอกชน

❖ ความเป็นโครงสร้างและกระบวนการทำงาน

กระบวนการทำงานของเครือข่ายมีกระบวนการแบบมีส่วนร่วม แต่มาบ้าง น้อยบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และบทเรียนของแต่ละแกนนำและชุมชน ตลอดจนศักยภาพ และข้อจำกัดของทีมงานสังเกตได้จากปี 2545ที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติด ทำให้เกิด ความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วมสูงแต่เมื่อสถานการณ์ปัญหายาเสพติดเริ่มเบาบางลงและ การมีโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนแล้วความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วมก็ลดน้อยลงเช่นกัน จากแบบสัมภาษณ์ชาวบ้านในเครือข่ายพบว่า “เนื่องจากปัญหาภายในชุมชนมีหลายด้านทั้งราคา ลำไย หรือการแพร่ระบาดของลูกน้ำยุงลาย ทำให้ความสนใจของชุมชนหันไปมีส่วนร่วมใน ประเด็นอื่นแทนเหมือนในอดีตที่ขยับความสนใจจากประเด็น โรคเอดส์มาสู่เรื่องยาเสพติด” เป็น ต้นแต่อย่างไรก็ตามลักษณะการทำงานในแทบทุกเรื่องของเครือข่าย ต่างใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ความสนใจในขณะนั้นมากกว่า

จากการสัมภาษณ์กลุ่มพี่เลี้ยงเครือข่าย เช่นกลุ่มอนามัยตำบลได้สะท้อนถึงผล เชิงโครงสร้างเครือข่ายว่า “มีการจัดการ โครงสร้างแบบแนวราบมากกว่าแนวดิ่งไม่มีการสั่งการแต่ จะใช้กระบวนการมีส่วนร่วมผ่านการกระตุ้นกลุ่มผู้ทำงานผ่านทางแกนนำ โดยกระบวนการทำงาน จะมีกรรมการช่วย และอาศัยเวทีการประชุมทั้งคณะกรรมการและการประชุมพ่อหลวงบ้าน ปรึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ ทั้งเป็นเวทีของการคิดร่วมกัน การแลกเปลี่ยนสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจ” อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตที่สำคัญคือ จากการสรุปบทเรียน การทำงานสามารถแบ่งโครงสร้างการทำงานเป็นสามฝ่ายหลักตามบทบาทหน้าที่ ได้แก่ กลุ่ม ปฏิบัติการ กลุ่มหนุนเสริมและกลุ่มประเมินตรวจสอบ ซึ่งดูเสมือนการมีโครงสร้างการทำงานที่ ชัดเจน มีการจำแนกหน้าที่บทบาท แต่ในกระบวนการทำงานจริงพบว่าแม้ส่วนหนึ่งมีการแบ่ง หน้าที่ตามบทบาทและโครงสร้างแต่ในอีกส่วนในขั้นตอนของการปฏิบัติงานจริงๆพบว่าเกิดการ ช่วยเหลือกันทำงานแบบ “ช่วยกันฮอมแรง” ยกเว้นงานเฉพาะด้านที่ต้องใช้ความรู้ทางวิชาการสูง เช่น การเขียน/สรุปองค์ความรู้ หรือการเขียนเสนอขอโครงการ เป็นต้น

วิเคราะห์บทบาทการทำงานเชื่อมภาครัฐกับชุมชน

❖ การก่อเกิด

การจัดการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่เครือข่ายประชาคมเข้มแข็งพัฒนา มีการขับเคลื่อนการทำงานจากหลายภาคส่วน ซึ่งตามโครงสร้างการทำงานจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่กระบวนการทำงาน(ปี 2544)เป็นต้นมามีการทำงานร่วมกันสามฝ่ายคือภาครัฐ ภาคชุมชนและองค์กรพัฒนาเอกชนบ้างบางส่วนในช่วงการก่อเกิด แต่ด้วยปัญหายาเสพติดเป็นประเด็นเรื่องความมั่นคง ทำให้น้ำหนักการทำงานตกอยู่กับบทบาทของเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐและฝ่ายชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่

❖ ระดับการทำงานเชื่อมภาครัฐและภาคชุมชน

จากการศึกษาโครงสร้างการทำงานและกระบวนการทำงานจะสามารถแบ่งระดับการเชื่อมประสานได้สองส่วน คือในการเชื่อมประสานการทำงานทางอ้อมและการเชื่อมประสานการทำงานโดยตรง

1. การเชื่อมประสานการทำงานระหว่างภาครัฐและชุมชนโดยอ้อม เป็นลักษณะตามโครงสร้างการทำงานภายในเครือข่ายที่มีมากที่สุด เพราะในเครือข่ายมีประชาชนที่เป็นข้าราชการในพื้นที่จำนวนมาก ทั้งตำรวจ ครู พ่อหลวง อบต. อนามัยตำบล เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่เป็นกลไกในการขับเคลื่อนเครือข่ายทั้งสิ้น กล่าวคือในส่วนองเจ้าหน้าที่ราชการที่เข้ามาปฏิบัติงานในเครือข่ายเป็นเจ้าหน้าที่ ที่มาด้วยใจไม่ใช่คำสั่งของหน่วยราชการ แต่มีแนวความคิดว่ากระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดจำเป็นต้องใช้กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไข ไม่ใช่มุ่งแต่การปราบปรามเพียงอย่างเดียว เช่นชุดชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ สภอ.สารภีหน้าที่ที่แท้จริงคือการอยู่ป้อมชุมชนเท่านั้น แต่ด้วยการศรัทธาในงานเชิงการพัฒนาและการสร้างจิตสำนึกจึงเข้าไปในชุมชน เข้าไปเป็นวิทยากรให้ความรู้และความสนุกสนานรวมทั้งร่วมในกระบวนการชุมชนบำบัด และการจัดค่ายพัฒนาศักยภาพแกนนำอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่ไม่ใช่หน้าที่โดยตรงและไม่ใช่ว่าผู้บังคับบัญชาในระดับสูง ในสภอ.หรือในกรณีของกลุ่มพ่อหลวงบ้านหมู่ต่างๆก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าหมวกใบหนึ่งที่สวมอยู่คือการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ แต่ด้วยอำนาจหน้าที่ของพ่อหลวงไม่มีอำนาจหน้าที่เข้าไปจัดกระบวนการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยตรงมีหน้าที่การรณรงค์จากฝ่ายปกครอง แต่กลุ่มพ่อหลวงบ้านในตำบลเข้มแข็งก็รวมตัวกันเป็นแนวร่วมหนึ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งตรงจุดนี้จะเห็นได้ว่า นโยบายหรือคำสั่งหน่วยงานต้นสังกัดของข้าราชการในพื้นที่ไม่ได้เป็นอุปสรรคในการเข้ามาทำงาน กลุ่มเจ้าหน้าที่ระดมกันทำงานด้วยใจ ภายใต้อำนาจของการเป็นประชาชนในพื้นที่แต่ก็มีข้อได้เปรียบในส่วนของการเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐเวลาเกิดอุปสรรคหรือขอความช่วยเหลือใน

ประเด็นใด ก็ให้หมวกในการเป็นเจ้าหน้าที่ภาครัฐเข้าไปเฝ้าอำนวยการประโยชน์ในการแก้ปัญหาหรือส่งเสริมกระบวนการทำงานได้

2. การเชื่อมประสานการทำงานระหว่างภาครัฐและชุมชนโดยตรง บทบาทการเชื่อมประสานการทำงานโดยตรงของภาครัฐโดยตรงในการทำงานตามโครงสร้างนั้น จะอยู่ในส่วนหรือกระบวนการดังนี้

ภาคชุมชนไม่สามารถเข้าถึง/ใช้ฐานะทางสังคมเข้าบังคับ ซึ่งประกอบด้วยกลไกการปราบปรามหรือการปฏิบัติต่อผู้เสพหรือการจัดการกับผู้ค้ารายย่อย ซึ่งเป็นการดำเนินงานที่อาจจะเกิดความเสียดังอันตรายของชุมชนซึ่งบทบาทหน้าที่ของชุมชนทำได้เพียงการแยกกลุ่มเสี่ยงออกมาจากกลุ่มชุมชน หรือการทำให้เกิดจิตสำนึก

การใช้อำนาจความรู้ในระดับสูง เป็นกระบวนการที่ใช้อำนาจความรู้เฉพาะด้านที่จำเป็นต้องใช้เจ้าหน้าที่ ที่ถูกฝึกมาตามหลักการวิชาการ ซึ่งในเครือข่ายเป็นบทบาทของอนามัยตำบล เช่นกระบวนการชุมชนบำบัด การหลอมละลายพฤติกรรมหรือการสร้างมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งมีชุด ชมส.สกอ.สารภีเข้ามามีบทบาท

ส่วนที่ภาคชุมชนกำลังพัฒนาศักยภาพ เช่นการสนับสนุนในส่วนองงบประมาณ ซึ่งนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2545เป็นต้นมาทางเครือข่ายประชาคมข้ามใจงบประมาณในการขับเคลื่อนการทำงานกว่า หกแสนบาท ซึ่งเป็นจำนวนเงินที่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ (สนง.ป.ป.ส.ภาค 5) โดยตรง ซึ่งตรงจุดนี้ในทางชุมชนยังไม่สามารถพึ่งตนเองในระดับงบประมาณสูงมากได้ เนื่องจากเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท แต่ก็ไม่ใช่ว่าชุมชนจะไม่พึ่งตนเองในการแสวงหาทุนเพียงแต่อยู่ในกระบวนการการค่อยเป็นค่อยไป กว่าสี่ปีที่ผ่านมา ก็มีการพัฒนาศักยภาพตรงจุดนี้อย่างต่อเนื่องเพียงแต่เป็นไปตามธรรมชาติและกลไกของชุมชน ทั้งการออมแรงเวลาในการจัดงาน การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการขายศรีกลุ่มเสี่ยงที่มีการปรับปรุงตัว เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นระดมทุนตามศักยภาพของชุมชน

5.1.2 รูปแบบ (โครงสร้าง) การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ช่วงปีพ.ศ.2547-2548

การก่อเกิดโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ช่วงปีพ.ศ.2547-2548 หรือโครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามใจพัฒนา เป็นผลการศึกษาผ่านพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ที่สานต่อมาจากการดำเนินงานในห้วงปี 2544-2546 ที่มีการรวมตัวกันในกระบวนการทำงานอย่างชัดเจนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ซึ่งในการศึกษาวิจัยโครงสร้างการทำงานนั้น ได้ใช้ปัญหาสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ รวมทั้งแนวทาง/

เป้าหมายและวัตถุประสงค์การทำงานของเครือข่ายในการทำงานในห้วงปี พ.ศ.2547ต่อเนื่องถึง พ.ศ.2548 ซึ่ง ณ ปัจจุบันเป็นการทำงานในห้วงเริ่มต้นของปี พ.ศ.2548 เนื่องจากที่ผ่านมาดำเนินการโดยใช้งบประมาณและเนืองงานเป็นตัวตั้ง แต่เนื่องจากยังมีคงค้างของงบประมาณในช่วงปี 2547อยู่ ประกอบกับเนืองงานหรือกระบวนการทำงานเป็นไปตามธรรมชาติของชุมชนเนื่องจากไม่ใช้งานประจำทำให้เกิดการคาบเกี่ยวของเงื่อนไชระยะเวลา จึงทำให้เพิ่งเกิดการเริ่มต้นของการทำงานตามงบประมาณ พ.ศ. 2548ซึ่งก็จะคาบเกี่ยวไปจับเคลื่อนงานในห้วงปี พ.ศ.2549 ด้วยเช่นกัน

ในด้านการศึกษาโครงสร้างการทำงานในห้วงเวลานี้ นั้น เป็นการเน้นการศึกษาในส่วนของความต่อเนื่องเกี่ยวพัน พัฒนาการและวัตถุประสงค์การทำงานที่เกิดจากการพัฒนาและสรุปทเรียนองค์ความรู้ในห้วงปี 2544-2546 รวมทั้งการเกิดแนวทางการนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งในประเด็นเฉพาะ ซึ่งต่างจากกระบวนการโครงสร้างในช่วงแรกที่มีมุ่งเน้น ประวัติศาสตร์ความเป็นมา การก่อเกิด การจำแนกบทบาทหน้าที่ในภาพรวม

1) พัฒนาการความต่อเนื่องของการทำงานเครือข่าย

สถานการณ์ความต่อเนื่องปัญหายาเสพติดในเครือข่าย/ความเคลื่อนไหวของเครือข่าย

ณ ปัจจุบัน(กรกฎาคม พ.ศ.2548)ปัญหาสถานการณ์ปัญหาเสพติดภายในเครือข่าย จากแหล่งข้อมูลในพื้นที่ตำบลขัวมุง ทั้งกลุ่มพ่อหลวงบ้าน กลุ่มเยาวชน ตำรวจชุดมวชน สัมพันธ์และประชากรในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียงว่า “สถานการณ์การแพร่ยาเสพติดที่เป็นตัวอันตรายและผิดกฎหมาย เช่นเฮโรอีน ยาบ้า กาวหรือทินเนอร์ที่เคยมีการแพร่ระบาดในพื้นที่ ไม่มีการพบเป็นรูปธรรมในพื้นที่เครือข่าย แต่ในสภาพความเป็นจริงมีสัญญาณการบ่งบอกหลายสิ่งว่า ปัญหาเสพติดมีช่องทางที่จะกลับมาแพร่ระบาดในพื้นที่ตำบลขัวมุง เพราะ มีข่าวจากแหล่งข่าวว่า เกิดการซื้อขายรายย่อยและมั่วสุมกันเสฟในบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงกับตำบลขัวมุง เช่นมีการซื้อขายยาบ้าบริเวณพื้นที่ป้อม ปตท. ข้างถนนเชียงใหม่-ลำปางตอนกลางคืน ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสารภี ผู้ค้า-ขายอยู่ในกลุ่มวัยใช้แรงงาน หรือกลุ่มวัยรุ่นมีการขายยาบ้าบริเวณหน้าวัดหนองผึ้ง อำเภอสารภี” ซึ่งทั้งสองข่าวที่เกิดขึ้นต่างๆเป็นสถานที่ใกล้เคียงกับตำบลขัวมุงทั้งสิ้น ระยะห่างโดยการเดินทางไม่เกิน 20 นาทีหรือแม้กระทั่ง จนท.ตำรวจในพื้นที่ยังกังวลในสถานการณ์ที่เงียบแต่ค่อนข้างอันตรายและพร้อมจะกลับมาใหม่โดยเฉพาะทำให้พื้นที่ขัวมุงและรอยต่อสู่ลำพูนจะกลับมาเป็นสัญญาณในการลำเลียงและซุกซ่อนและพักยาเสพติดอีกครั้ง เนื่องจากมีกรณีนักค้ารายสำคัญ ซึ่งทางตำรวจปราบปรามยาเสพติดที่กรุงเทพฯได้มีการจับกุมนักค้ายาเสพติดรายนี้ซึ่งเป็นคนที่มียีนเพมาจากบ้านไร่แดง(หมู่ที่ 8) ซึ่งแสดงว่า แม้ยาเสพติดในความหมายของตัวยาที่เป็นรูปธรรมจะหมดไปจากชุมชน แต่ก็ยังมีเชื่อในการแพร่ระบาดกระจายอยู่ในชุมชน/เครือข่าย

ในขณะเดียวกันเมื่อสถานการณ์ปัญหาสาเหตติที่เป็นสิ่งที่ผิดกฎหมายอย่าง อยู่ในลักษณะเบาบางลงแต่ จากการข้อมูลสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่พบว่า “กลับมีปัจจัยเสี่ยงอีก ด้านที่สามารถเป็นชนวนและรอยต่อในการกลับเข้าสู่การมาครอบงำของปัญหาสาเหตติอีก คือ ปัญหาสถานการณ์ในกลุ่มวัยรุ่นและค่านิยมในพื้นที่ ที่มีการรวมตัวเป็นกลุ่ม แก๊งมอเตอร์ไซด์เป็น จำนวนมากขึ้นทุกวัน(เป็นการรวมตัวแบบไม่ยึดติดพื้นที่ใช้ความเป็นเพื่อนโรงเรียนบ้าง/คนสารก๊ ด้วยกันบ้าง/กินเหล้าด้วยกันบ้าง)” และยังคงไม่หมดไปง่ายๆเนื่องจากยังไม่มีมาตรการการจัดการ ที่ชัดเจน ซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สูงต่อการกลับไปใช้ยาเสตติ เนื่องจากมีการมีพฤติกรรมที่ทำทาย ต่อความถูกต้องของสังคม เช่นมีพฤติกรรมการกินเหล้าสูบบุหรี่ เป็นค่านิยมหลัก รวมทั้งมีการ มั่วสุมขมำค้ำใน สถานะบันเทิง/หอพักในเขตอำเภอเมืองซึ่งอยู่นอกพื้นที่การควบคุมและ นอกจากนี้ยังกลายเป็นแม่แบบและค่านิยมที่กำลังเป็นที่ชื่นชอบของวัยรุ่นและเยาวชนในพื้นที่ ที่อยากออกไปหาประสบการณ์ในพื้นที่เขตเมือง ทำให้มีพฤติกรรมและค่านิยมในการเอาอย่าง ทำให้ชุมชน/เครือข่ายมองว่าเป็นสถานะค่านิยมที่ผิดๆและการเอาอย่างกัน ของกลุ่มเยาวชนวัยรุ่นใน หมู่บ้าน ซึ่งกำลังจะกลายเป็นสาเหตุให้ความเข้มแข็งของชุมชนลดลงรวมทั้งอาจเป็นประตูลู่ การกลับมาของปัญหาสาเหตติอีกครั้งหนึ่งด้วย

และจากข้อมูลจากตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน(Northnet) ที่ทำงานในพื้นที่ ได้ศึกษาปัญหาสังคมที่เชื่อมโยงกับเด็กและเยาวชนในช่วงพบว่า “ยังมีความเสี่ยงต่อการระบาดของ ยาเสตติยังเข้าถึงกลุ่มเยาวชนได้ง่าย สิ่งหนึ่งคือความซับซ้อนหรือปัจจัยที่ซ่อนลึกของปัญหา ของเยาวชนแต่ละคน และที่สำคัญสืบเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมของเยาวชนที่มีอิสระในการคิด และตัดสินใจในการดำเนินชีวิต เยาวชนมีอิสระที่จะเรียนรู้มากขึ้นมีโอกาที่จะตัดสินใจมากขึ้น จากสภาพดังกล่าวเครือข่ายชุมชนช่วงพัฒนาที่มีการสรุปบทเรียนกันพบว่า การให้ความรู้แก่เยาวชน อย่างเดียวคงไม่พอ จำเป็นต้องมีการจัดโอกาสให้เยาวชนได้เกิดการปฏิสัมพันธ์กันในชุมชน เกิด เครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนแนวความคิดและถ่ายทอดประสบการณ์ที่เหมาะสมระหว่าง กันทั้งเด็กและผู้ใหญ่รวมทั้งเกิดการทดลองในการดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองทั้งการวิเคราะห์ สถานการณ์ ปัญหา การปฏิเสธ ทำให้เกิดความเข้าใจปัญหาต่างๆด้วยตนเองและเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินกิจกรรมการแก้ไขปัญหายาเสตติในชุมชน”

จากปัจจัยความเป็นจริงในชุมชนดังที่นำเสนอ ทำให้เครือข่ายประชาคมช่วง มอกรอบแนวทางการทำงานในช่วงตั้งแต่ปีพ.ศ.2547-พ.ศ.2548มุ่งเน้นการส่งเสริม/ขับเคลื่อน ศักยภาพในกลุ่มเยาวชนให้สามารถเป็นแกนนำในการป้องกันปัญหาเสตติและปัญหาอื่นใน ชุมชน ดังนั้นทางตำบลช่วง /องค์กรชุมชน /ทีมทำงานที่สนใจปัญหายาเสตติได้มองเห็นปัญหา และแนวทางดำเนินกิจกรรม จึงมีเป้าหมายและกรอบแนวทางให้เกิดโครงการของเครือข่ายชุมชน

ในการแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการของทั้งกลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้ใหญ่ เพื่อเสริมและขยายกลุ่มพลังแนวร่วมในการแก้ไขปัญหา ทั้งเป็นการให้โอกาสแก่เยาวชนได้เรียนรู้ ฝึกหัด และฝึกทักษะชีวิตและการอาชีพที่เหมาะสม สามารถนำไปเป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตในสังคมรวมทั้งเป็นแนวทางในการขยายผลสู่กลุ่มและองค์กรต่างๆ ในเครือข่ายใกล้เคียง และส่งผลทำให้กลายเป็นแนวทางการทำงานหลักของเครือข่ายในช่วงปี 2547-2548

แนวทางการทำงานพ.ศ.2547-2548

จากการศึกษาพบว่ากระบวนการแนวคิดและการก่อเกิดในการทำงานเครือข่ายในช่วงปี 2547-2548 ได้สะท้อนและขยับมาเป็นแนวทางการทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามมืองอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งสามารถแบ่งแนวทางการทำงานโดยการจำแนกตามวัตถุประสงค์/ตัวชี้วัดและผลที่คาดหวังตามรายปี ได้ทั้งหมดสองส่วนที่สำคัญ คือ

1) แนวทางการทำงานปี พ.ศ.2547 ซึ่งเป็นการดำเนินงานคาบเกี่ยวกับปี พ.ศ.2548 กล่าวคือเริ่มดำเนินงานในช่วง เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2547จนถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ.2548 ซึ่งจากการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการทำงาน ผ่านการจำแนกและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ / ตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

จากการวิเคราะห์และศึกษาวัตถุประสงค์พบว่าเครือข่ายประชาคมข้ามมืองพัฒนา มีวัตถุประสงค์และความมุ่งหมายให้เกิดกระบวนการงานเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนและเยาวชนให้มีส่วนร่วมอย่างบูรณาการ โดยผ่านการการวิเคราะห์การประเมินสถานการณ์การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การหาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับยาเสพติดอันนำไปสู่การจัดการเรียนรู้การพัฒนาเครือข่ายเยาวชนในการควบคุมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

และจากข้อมูลมติของคณะกรรมการข่ายได้จัดให้มีกระบวนการ “ใช้เกณฑ์การประเมินผ่านการใช้ตัวชี้วัด ทั้งนี้เป้าประสงค์ไม่ใช่การจับผิดแต่มีความคาดหวังให้รับทราบสถานะและศักยภาพที่แท้จริงของชุมชนเพื่อที่จะใช้ในการพัฒนางานในช่วงต่อไป ซึ่งทางเครือข่ายได้วางเกณฑ์ตัวชี้วัดไว้สองระดับคือ เกณฑ์เชิงคุณภาพซึ่งมีภาพรวมคือ เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล สถานการณ์และปัญหาด้านยาเสพติดที่แท้จริง / เกิดหลักสูตรและส่งเสริมการอบรมแกนนำเยาวชนตำบลข้ามมืองเพื่อพัฒนาไปสู่การเป็นคณะกรรมการเยาวชนตำบลข้ามมือง โดยมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดกิจกรรมในชุมชนข้ามมือง และเกิดการบูรณาการทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนในที่สุด”

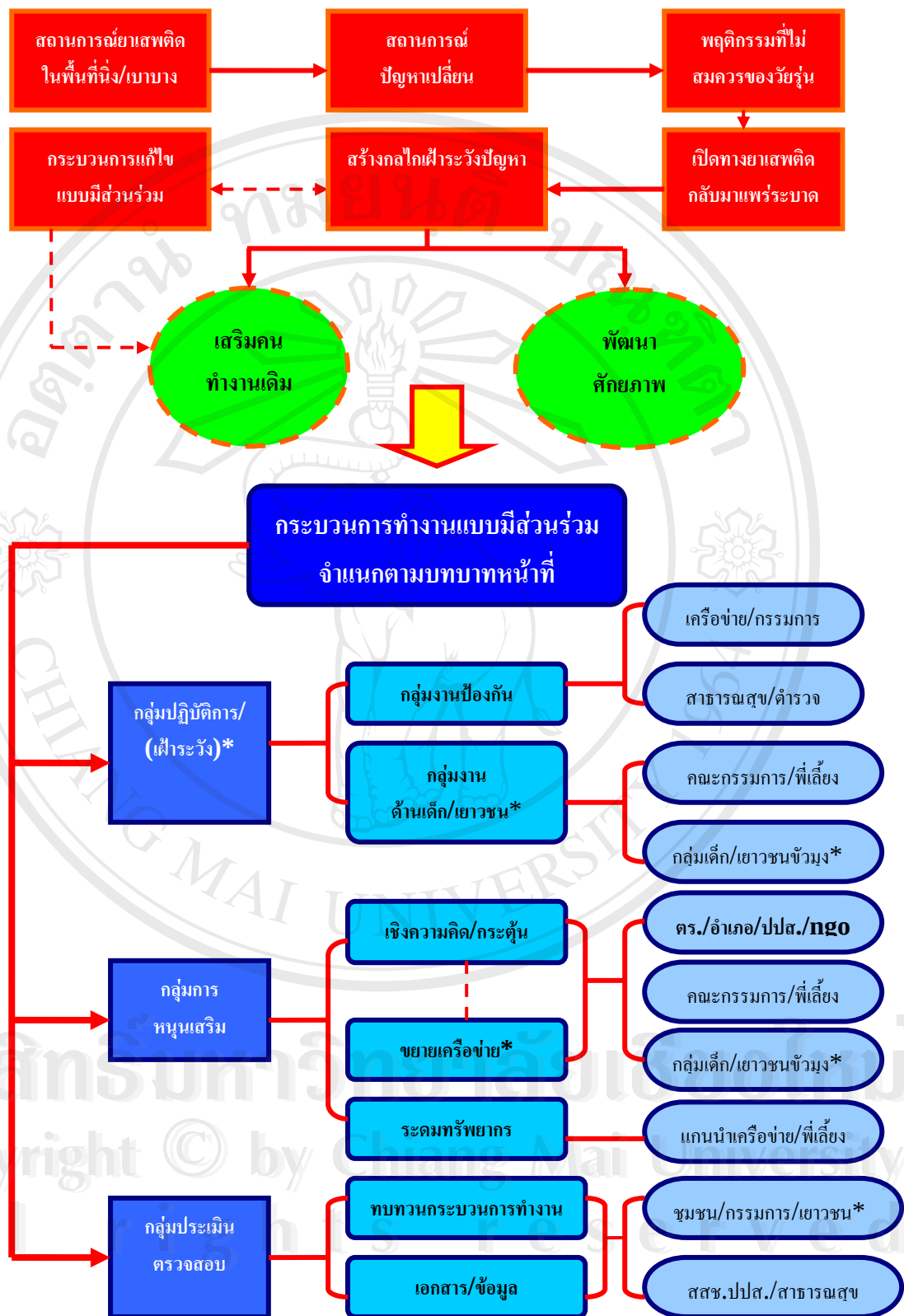
แต่ในขณะเดียวกันทางเครือข่ายก็ไม่ได้มองข้ามเป้าหมายเชิงปริมาณ เนื่องจากมองว่ามีความจำเป็นในโครงสร้างและกระบวนการทำงานที่ต้องมีผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมอยู่ด้วย ซึ่งทางเครือข่ายมีเป้าหมายในการสร้างและพัฒนากลุ่มเยาวชนที่มีใจให้เป็นแกนนำ

เยาวชน จำนวน 50 คน นอกจากนี้ในส่วนของการแลกเปลี่ยนข้อมูลทางเครือข่ายมองเป้าสมาชิกเครือข่ายเยาวชนตำบลข้าวเม่น จำนวน 200 คน มีการติดต่อสื่อสารกันในแนวทางการพัฒนาชุมชน ด้านต่างๆผ่านการบูรณาการความร่วมมือจาก นักวิชาการสาธารณสุข 2 คน พัฒนาชุมชน 1 คน ครู 2 คน กศน. 1 คน อบต. 1 คน คณะกรรมการเยาวชน 16 คน องค์กรภาคเอกชน 2 คน

ซึ่งสุดท้ายในห้วงปี 2547-2548 เครือข่ายประชาคมข้าวเม่นพัฒนา มีเป้าหมายว่า จะได้กระบวนการพัฒนาหรือเสริมสร้างเครือข่ายชุมชนและเยาวชนในการควบคุม ป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนข้าวเม่น โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีต่างๆ และเยาวชนตำบล โดยผลการดำเนินโครงการจะเป็นแนวทางการบำบัดยาเสพติดโดยชุมชนและพัฒนา ในการปรับใช้ให้เหมาะสมแล้วขยายกิจกรรมอื่นๆ ในพื้นที่ในห้วงการทำงานปี 2548-2549ต่อไป

2) แนวทางการทำงานปี พ.ศ.2547 โดยแนวทางและกระบวนการทำงาน อันนำไปสู่โครงสร้างการทำงานของ ปีพ.ศ.2548 พัฒนาการมาจากปัญหาสถานการณ์อยู่ในสถานะ ที่หนึ่ง สงบกระบวนการทำงานภาพรวมทางเครือข่ายประชาคมข้าวเม่นพัฒนาวงรอบการทำงานอยู่ที่ การเฝ้าระวังสถานการณ์ปัญหายาเสพติดและปัจจัยเสี่ยงในชุมชนอันจะนำมาซึ่งปัญหาของชุมชน รวมทั้งมุ่งเสริมสร้างกลไกการป้องกันและขยายการทำงานจากเด็กเยาวชน สู่ระดับครอบครัว ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่สุดในชุมชนผ่านการสานต่อการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคชุมชนอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง ซึ่งใช้กิจกรรมและกระบวนการเฉพาะด้านมากขึ้นอันจะนำไปสู่การขยายความร่วมมืออย่างเป็นธรรมชาติ โดยเฉพาะในประเด็นเรื่องเด็กและเยาวชนอันเป็นยุทธศาสตร์หลักในการทำงานใน ห้วงปี พ.ศ. 2547-2548 เช่นกิจกรรมปั่นจักรยานแก้ไขปัญหายาเสพติดระดับตำบล จะเกิดการขยาย สมาชิกเครือข่ายเยาวชนหรือมุ่งเป้าไปที่การทำชุมชนบำบัด(โดยวิธีจิตสังคมบำบัด) กับกลุ่มเสี่ยง เพื่อพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนการดำเนินกิจกรรมเชิงปฏิบัติและเกิดกระบวนการปฏิสัมพันธ์ สองด้านอย่างเท่าเทียมมากขึ้น ซึ่งต่างจากกระบวนการทำงานเดิมที่มุ่งเข้าไปแก้ไขและการดำเนิน กิจกรรมเชิงความรู้และจิตสำนึกรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์สองด้านอย่างไม่เท่าเทียม โดยที่ผ่านมา บทบาทจะตกอยู่กับกลุ่มคนทำงานและกลุ่มคนที่มีความสนใจอาสาสมัครเข้ามาทำงานมากกว่าประชากรใน พื้นที่

จากสถานการณ์ความต่อเนื่องปัญหายาเสพติดในเครือข่าย/ความ เคลื่อนไหวของเครือข่ายรวมกับแนวทางการทำงานพ.ศ.2547-2548 ซึ่งสะท้อนผ่านข้อมูลเชิง พัฒนาการและผ่านการจำแนกวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ /ตัวชี้วัดความสำเร็จและผลที่คาดว่าจะได้รับ สามารถสรุปและถอดเป็นโครงสร้างการทำงานพ.ศ.2547-2548 ได้ดังนี้

แผนภาพ 5.3 : โครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามวงช่วงปีพ.ศ.2547-พ.ศ.2548

หมายเหตุ * หมายถึงส่วนโครงสร้างที่มีการเปลี่ยนแปลงจากโครงสร้างช่วงปี 2544-2546

2) แนวทางและบทบาทตามโครงสร้างการทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงปี

2547-2548

จากการนำเสนอพัฒนาการความเป็นมา/ความต่อเนื่องและแนวทางการดำเนินงานของเครือข่ายประชาคมข้ามช่วงปี 2547-2548 ดังที่เสนอข้างต้นแล้วนั้น เป็นการอธิบายถึงจุดก่อเกิดและการสานต่อการทำงานในสองช่วงจากช่วงก่อตั้ง (2544-2546) จนเข้าสู่ช่วงที่สอง (2547 เป็นต้นมา) ที่เน้นการกระบวนกรเสริมและสานต่องานเดิมและการเพิ่มศักยภาพของกลุ่มเด็กและเยาวชนในพื้นที่ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์และปัญหาในพื้นที่

ตามลักษณะโครงสร้างการทำงานจากการถอดสรุปบทเรียนการขับเคลื่อนงานพบว่าลักษณะโครงสร้างการทำงานยังไม่เปลี่ยนแปลงมาก อันเนื่องมาจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1. เป็นการเคลื่อนการทำงานต่อเนื่องมาจาก ปีพ.ศ. 2546 เพียงปีเดียว
2. ลักษณะการทำงานยังอยู่ในช่วงระยะเวลาที่สั้น
3. การปรากฏผลสัมฤทธิ์การทำงาน ปรากฏแค่ในช่วงการทำงานปี พ.ศ. 2547 ปีเดียวในขณะที่การทำงานในช่วงปีพ.ศ. 2548 เพิ่งจะเริ่มกระบวนกรทำงาน
4. สถานการณ์ปัญหาหาสาเหตุดีอยู่ในขั้นตอนเฝ้าระวังปัญหามากกว่าการแก้ไขปัญหา

จากปัจจัยการทำงานทั้งสี่ประการ ได้ส่งผลให้โครงสร้างกระบวนกรทำงานในช่วงที่สองมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก อย่างไรก็ตามจากการศึกษาโครงสร้างการทำงานแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของโครงสร้างการทำงานอันเป็นผลมาจากการสรุปบทเรียนการทำงานในช่วงที่ผ่านมาและการเปลี่ยนแปลงของปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานการณ์ของปัญหาหาสาเหตุดีที่เบาบางลงอยู่ในสภาวะการณ์ที่นิ่ง ทำให้เครือข่ายชุมชนหันกลับมามุ่งเน้นกลไกระบบเฝ้าระวังในชุมชนและเครือข่าย ขณะเดียวกันปัญหาด้านพฤติกรรม/ค่านิยมของวัยรุ่นและเยาวชนที่ไม่เหมาะสม ก็ก่อเกิดขึ้น ทางเครือข่ายจึงมุ่งขยายและเพิ่มศักยภาพในกลุ่มเยาวชนให้สามารถเป็นแกนนำในอนาคตต่อไป

ด้วยสาเหตุและแนวทางของโครงสร้างการทำงานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบางส่วนจากโครงสร้างเดิมซึ่งสามารถอธิบายความเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

กลุ่มด้านปฏิบัติการ มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้
กลยุทธ์การทำงาน

กลยุทธ์การทำงานมีการเปลี่ยนแปลง ไปมุ่งเน้นการทำงานในส่วนของการเฝ้าระวังและการป้องกันมากขึ้น โดยลดบทบาทของงานเชิงแก้ไขปัญหาลงเนื่องจากจากสถานการณ์ในพื้นที่ไม่พบกลุ่มผู้แสวงผู้ค้าอีก

บทบาทการทำงาน

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสู่การทำงานเชิงเฝ้าระวังและป้องกันมากขึ้นทำให้บทบาทในงานแก้ไขปัญหาคืบคลานซึ่งบทบาทส่วนใหญ่ติดอยู่กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้มีการลดบทบาทลง แต่กลับไปเสริมในการเฝ้าระวังป้องกัน เนื่องจากเจ้าหน้าที่รัฐก็ย้ายงานไปสู่การเป็นวิทยากร (ชมส.สกอ.สารภี)หรืออยู่ในกลไกเฝ้าระวังร่วมกับชุมชนเช่นการฝึกชุด อปพร.ชุมชนหรือการตรวจปัสสาวะในโรงเรียน/ชุมชนของอนามัย/สาธารณสุขตำบล ซึ่งต้องใช้ความเชี่ยวชาญสูงในการทำงาน

กลุ่มงานด้านเด็กและเยาวชน

เกิด “กลุ่มเยาวชนตำบลจำมุง” เป็นกลุ่มการทำงานที่เกิดขึ้นและมีการรวมตัวอย่างเป็นรูปธรรมในห้วงปี 2547ตามเป้าหมายการทำงานของเครือข่ายที่มุ่งเสริมศักยภาพของเด็กเยาวชนโดยจากโครงสร้างและการศึกษาพบว่าบทบาทหน้าที่การทำงานจะอยู่ในกลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งหมด ทั้งในส่วนของการดำเนินกิจกรรม การค้นหาเพื่อนทำงาน การพัฒนาแกนนำ รวมทั้งบทบาทในการเชื่อมเครือข่าย ซึ่งในส่วนของภาครัฐและชุมชนเองจะอยู่ในการเพิ่มเติมและหนุนเสริมทั้งการเป็นวิทยากรหรือการประสานงาน/หาทุนเพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวงาน

กลุ่มด้านหนุนเสริม มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

กลยุทธ์การทำงาน

กลยุทธ์การทำงานเน้นการสานต่องานเดิมโดยเฉพาะประเด็นเชิงความคิดและการกระตุ้นแต่นอกจากจะดำเนินงานในพื้นที่เครือข่ายแล้วทางเครือข่ายและคณะกรรมการข่ายมองถึงการขยายหาเพื่อนร่วมงานในข่ายต่างเพื่อเกิดการเชื่อมต่อและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และให้เกิดการทำงานร่วมกัน ซึ่ง ณ ปัจจุบันมีการเชื่อมงานสามพื้นที่ คือ 1) การเชื่อมการทำงานกับเครือข่ายที่ทำงานเรื่องเด็กและเยาวชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน 2)การเชื่อมการทำงานกับเครือข่ายการแก้ไขปัญหายาเสพติดตำบลสันทราย อ.สารภีซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน 3)การเชื่อมประสานกับกองร้อย ตชด.33ในการถ่ายทอดความรู้การทำงานชุมชนระหว่างพื้นที่ตอนในและพื้นที่ชายแดน.

บทบาทการทำงาน

ด้านการงานทั้งการขยายเครือข่ายและการเชื่อมประสานกับข่ายอื่นนั้นส่วนมากเป็นบทบาทของภาคชุมชนทั้งหมด คือเป็นการทำงานของส่วนคณะกรรมการข่าย และกลุ่มเยาวชนที่เป็นกลุ่มที่เป็นตัวหลักในการทำงานและก่อให้เกิดการประสานงานและขยายเครือข่ายเชิงธรรมชาติ โดยภาครัฐมีบทบาทเป็นตัวเสริมเช่น ปปส.สนับสนุนงบประมาณการจัดเวทีเสริม หรืออนามัยตำบลกับ ชุด ชมส.สกอ. สารภีก็มาเป็นวิทยากรและเก็บข้อมูลให้

งานการขยายเครือข่าย

เป็นส่วนที่เสริมเข้ามาจากกลไกการเชิงความคิดและ การกระตุ้น โดยการขยายเครือข่ายหรือการเชื่อมงานกับพื้นที่การดำเนินการอื่นๆนั้น จากการศึกษาและวิเคราะห์พบว่า กระบวนการทางเครือข่ายประชาคมข้ามวงพัฒนาได้ใช้แนวทางแบบเป็นธรรมชาติ ใช้กลไกความสัมพันธ์ที่เกิดจากการทำงานร่วมกันหรือการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเวทีหรือการประชุมต่างๆ แล้วขยายสู่การเป็นพันธมิตรกันมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีการขยับในการสร้างพันธมิตรเครือข่าย ดังนี้

- 1) การเชื่อมการทำงานกับเครือข่ายที่ทำงานเรื่องเด็กและเยาวชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในจังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน
- 2) การเชื่อมการทำงานกับเครือข่ายการแก้ไขปัญหายาเสพติดตำบลสันทราย อ.สารภีซึ่งเป็นพื้นที่ใกล้เคียงกัน
- 3) การเชื่อมประสานกับกองร้อย ตชด.33 ในการถ่ายทอดความรู้การทำงานชุมชนระหว่างพื้นที่ตอนในและพื้นที่ชายแดน.
- 4) วางแผนการประสานกับคนมีใจและขยายเครือข่ายกลุ่มเยาวชนในทุกตำบลของอำเภอสารภีโดยใช้กลไกความสัมพันธ์ของกลุ่มพ่อหลวง/อนามัยตำบลและชุด ชมส.สภอ.สารภี

กลุ่มประเมิน ตรวจสอบ มีการเปลี่ยนแปลงดังนี้

จากการศึกษาโครงสร้างการดำเนินงานพบว่าในส่วนของกลุ่มประเมิน/ตรวจสอบที่มีเนื้องานในการสรุปทเรียนองค์ความรู้ การรวบรวมเอกสารข้อมูลเพื่อการแลกเปลี่ยนและการเผยแพร่รวมทั้งการจัดการเรื่องหลักฐานการเงิน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในส่วนของแนวทางการทำงาน แต่โครงสร้างด้านบุคลากร มีการเพิ่มกลุ่มเยาวชนเข้ามามีบทบาทในการเรียนรู้งานเป็นสร้างการยอมรับในชุมชนมากขึ้น

จากการศึกษาวิจัยรูปแบบโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา ทำให้รับทราบถึงสถานการณ์ความเป็นมาของปัญหายาเสพติดในพื้นที่ การก่อเกิดโครงสร้างและการทำงาน กลไกโครงสร้างอันเป็นผลมาจากการสรุปทเรียนการทำงาน พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงจากช่วงแรก (2544-2546)สู่การทำงานในช่วงที่สอง(2547เป็นต้นมา) รวมทั้งสามารถเห็นภาพบทบาทความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ได้อย่าง

ชัดเจน ตามแนวทางและวิธีการทำงาน อันเป็นผลและแนวทางให้สามารถเชื่อมโยงในส่วนต่อไปได้เป็นอย่างดี

ซึ่งบทบาทความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งสองช่วง สามารถสรุปเป็นรายละเอียดเชิงข้อมูลตารางถึงการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสองภาคส่วน(ชุมชนและรัฐ)ได้ดังนี้

ตารางที่ : 5.1 สรุปบทบาทหน้าที่การทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชนในพื้นที่เครือข่าย

บทบาทใน โครงสร้าง (จำแนกตาม หน้าที่)	หน่วยงาน รับผิดชอบ	สถานะ/ความรับผิดชอบ การทำงาน		หน่วยงาน รับผิดชอบ	สถานะ/ความรับผิดชอบ การทำงาน		ช่วงเวลา(ปี)การทำงาน		หมายเหตุ
	ภาคชุมชน	หน้าที่ โดยตรง	หน้าที่โดย อ้อม	ภาครัฐ	หน้าที่ โดยตรง	หน้าที่โดย อ้อม	2544-2546	2547-2548	
1)กลุ่ม ปฏิบัติการ									
-กลุ่มเคลื่อน งานแก้ไข ปัญหา	ทีมเฉพาะกิจ เครือข่าย และคนมีใจ ในชุมชน		/	สธ.ตำบล/ ตำรวจ	/		/		ลด บทบาท ไปเน้นเฝ้า ระวัง
-กลุ่ม ขับเคลื่อนงาน ป้องกัน	กลุ่มต่างๆ ในชุมชน/ พระสงฆ์	/		สธ.ตำบล/ ตำรวจ (ชมส.)/อก.		/	/	/	
-กลุ่มงานด้าน เด็ก/เยาวชน	กลุ่ม เยาวชน/พี่ เลี้ยง	/		สธ.ตำบล/ ตำรวจ (ชมส.)	/		/		บทบาท ใหม่ ในช่วงปี 2547
2)กลุ่มหนุน เสริม									
-เชิงความคิด/ กระตุ้น	กลุ่มผู้นำ ท้องถิ่น/ แกนนำชาย	/		ตร/อก./ ปปส./พช/ สธ./อบต	/		/	/	
-การระดม ทรัพยากร	แกนนำชาย/ พี่เลี้ยง	/		สธ.ตำบล/ ปปส.	/		/	/	
-การขยาย เครือข่าย	เยาวชน/ กรรมการ /พี่เลี้ยง	/		สธ.ตำบล/ ปปส.	/		/	/	เป็น ประเด็น ใหม่
3)กลุ่ม ประเมิน ตรวจสอบ									
-กระบวนการ ทบทวนสรุป บทเรียนองค์ ความรู้	ชุมชน/ กรรมการ ชาย/เยาวชน	/		สธ.ตำบล/ ปปส.	/		/	/	เพิ่ม บทบาท เยาวชนใน ปี2547

บทบาทใน โครงสร้าง (จำแนกตาม หน้าที่)	หน่วยงาน รับผิดชอบ	สถานะ/ความรับผิดชอบ การทำงาน		หน่วยงาน รับผิดชอบ	สถานะ/ความรับผิดชอบ การทำงาน		ช่วงเวลา(ปี)การทำงาน		หมายเหตุ
	ภาคชุมชน	หน้าที่ โดยตรง	หน้าที่โดย อ้อม	ภาครัฐ	หน้าที่ โดยตรง	หน้าที่โดย อ้อม	2544-2546	2547-2548	
-การจัดการ เอกสาร/ข้อมูล	กรรมการ ข่าย	/				/	/	/	
-หลักฐาน การเงิน	กรรมการ ข่าย		/	ปปส.	/		/	/	
รวมทั้งหมด 9 ประเด็นย่อย	รับผิดชอบ 9 ประเด็น ย่อย ใน 8กลุ่มย่อย ของข่าย	เป็นหน้าที่ โดยตรง ของ เครือข่าย7 ประเด็น	เป็นหน้าที่ โดยอ้อม ของ เครือข่าย 2 ประเด็น	รับผิดชอบ 8 ประเด็น ย่อย ใน 6 หน่วย ราชการ	เป็นหน้าที่ โดยตรง ของ ภาครัฐ 5 ประเด็น	เป็นหน้าที่ โดยอ้อม ของ ภาครัฐ 4 ประเด็น	แนวทางที่ ดำเนินงาน ในห้วง 2544-2546 7 ประเด็น	แนวทางที่ ดำเนินงาน ในห้วง2548 8 ประเด็น	

ที่มา: แบบสัมภาษณ์

5.1.3 สรุปผลการศึกษาโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในการ ป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากตารางการนำเสนอได้สรุปให้เห็นถึงบทบาทความร่วมมือระหว่างภาครัฐและ
ภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ได้ดังนี้

บทบาทการทำงานซึ่งจำแนกตามหน้าที่ประกอบไปด้วยสามยุทธศาสตร์กลุ่ม
การทำงานหลักคือ

1. ยุทธศาสตร์กลุ่มการปฏิบัติการซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มเคลื่อนงานแก้ไข/กลุ่ม
เคลื่อนงานป้องกันและกลุ่มงานด้านเด็กและเยาวชน

2. ยุทธศาสตร์กลุ่มหนุนเสริมกระบวนการทำงานประกอบไปด้วย งานด้าน
เชิงความคิดและการกระตุ้น /งานด้านการระดมทรัพยากรและงานการขายเครือข่ายพันธมิตร
ความร่วมมือ

3. ยุทธศาสตร์ด้านการประเมินและการตรวจสอบ มีการทำงานด้านการทบทวน
และการสรุปบทเรียนองค์ความรู้/งานด้านการจัดทำข้อมูลการจัดเก็บเอกสารและการจัดการ
ด้านหลักฐานทางการเงิน

โดยมีกลุ่มต่างๆในชุมชนเข้าร่วมในการทำงานของเครือข่ายทั้งหมดแปดกลุ่ม
ในชุมชนประกอบด้วย ทีมเฉพาะกิจของเครือข่าย/กลุ่มคนที่มิใช่ในการทำงาน/พระสงฆ์/กลุ่ม
เยาวชน/พี่เลี้ยงเครือข่าย/ผู้นำชุมชน(ท้องถิ่น)/แกนนำหรือกรรมการข่าย/ประชาชนในชุมชนที่
เข้าร่วมกิจกรรม

ซึ่งทุกกลุ่มในส่วนของภาคชุมชนได้ร่วมดำเนินกิจกรรมครอบคลุมทั้งสามยุทธศาสตร์หลัก (แก้ประเด็นย่อย) โดยเป็นหน้าที่หลักถึงเจ็ดประเด็น(ตามตารางนำเสนอ)และเป็นการทำหน้าที่โดยอ้อมสองประเด็นคือการเคลื่อนงานด้านแก้ไขและการจัดการเรื่องหลักฐานการเงิน

ในส่วนของภาครัฐที่ได้เข้าร่วมในการทำงานเครือข่ายมีทั้งหมดห้าหน่วยราชการหลักประกอบด้วย สาธารณสุข(อนามัย)ตำบล /เจ้าหน้าที่ตำรวจ(ชมส.สภอ.สารภี) /อำเภอ /พัฒนาชุมชนและส่วนประสานและสนับสนุนภาคประชาชน ป.ป.ส.ภาค 5 นอกจากนี้ยังมีหน่วยย่อย(ไม่ได้แสดงไว้)เช่น ข้าราชการครูในพื้นที่และ อบต. เป็นต้น

ซึ่งทุกกลุ่มในส่วนของภาครัฐได้ร่วมดำเนินกิจกรรมครอบคลุมทั้งสามยุทธศาสตร์หลัก(แก้ประเด็นย่อย)โดยเป็นหน้าที่หลักถึงห้าประเด็น(ตามตารางนำเสนอ)และเป็นการทำหน้าที่โดยอ้อมสี่ประเด็น(ตามตารางนำเสนอ)

โดยบทบาทการทำงานร่วมกันของทั้งสองภาคนั้นเป็นการทำงานในช่วงแรก (2544-2546) จำนวนทั้งหมดเจ็ดประเด็นยกเว้นการขยายเครือข่ายและการทำงานด้านเยาวชน ส่วนในการทำงานช่วงที่สอง(2547เป็นต้นมา)ทำงานครอบคลุมแปดประเด็นยกเว้นงานด้านการแก้ไขที่ปรับเปลี่ยนเป็นการเฝ้าระวังแทน

จากตารางการนำเสนอพบข้อสังเกตที่น่าสนใจในเชิงโครงสร้างการทำงานอยู่สาม ประการดังนี้

1. มีการทำงานที่ทั้งภาครัฐและภาคชุมชนทำงานร่วมกันซึ่งถือว่าเป็นประเด็นหลักเหมือนกันสามประเด็นคือ งานการกระตุ้นเชิงความคิด /งานระดมทรัพยากร และการร่วมกันสรุปองค์ความรู้บททบทวนบทเรียนการทำงาน

2. มีการทำงานที่ภาคชุมชนเป็นผู้นำการทำงานและภาครัฐเป็นกลุ่มหนุนเสริมทั้งหมด สี่ประเด็นคือ การเคลื่อนงานป้องกัน /งานกลุ่มเด็กและเยาวชน/งานการขยายเครือข่ายพันธมิตร /และการจัดการเอกสารข้อมูล

3. มีการทำงานที่ภาครัฐเป็นผู้นำการทำงานและภาคชุมชนเป็นกลุ่มหนุนเสริมทั้งหมด สองประเด็นคือ การทำงานด้านการแก้ไขปัญหา และการทำงานด้านหลักฐานการเงิน

ลักษณะสำคัญที่พบในโครงสร้างการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน

ผลจากการศึกษาวิจัยรูปแบบโครงสร้างของเครือข่ายได้สะท้อนถึงการก่อเกิดความเป็นมา พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงและบทบาทหน้าที่ที่สามารถอภิปรายถึงลักษณะสำคัญที่พบในโครงสร้างการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนได้ดังนี้

1. การก่อเกิด ความเป็นมาของการทำงานร่วมกันพบว่าจุดประสงค์การทำงานมีที่มาและความคาดหวังที่ต่างกันโดยภาคชุมชนทำกระบวนการแก้ไขและป้องกันตามสถานการณ์

ความรุนแรงของปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน ณ ขณะนั้นเป็นตัวตั้งในขณะเดียวกันภาครัฐทำตามกระบวนการแก้ไขและป้องกันตามนโยบายเป็นตัวหลักก่อนสถานการณ์ในพื้นที่ เพียงแต่สถานการณ์ในพื้นที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดนโยบาย

2. ทรัพยากรด้านบุคคลในการทำงานทั้งภาครัฐและภาคชุมชนเป็นกลุ่มคนที่อาศัยหรือไม่ก็ตั้งหน่วยราชการอยู่ในพื้นที่ตำบลขัวมุงหรืออำเภอสารภี ยกเว้น ป.ป.ส.ภาค 5 ที่เครือข่ายขอการสนับสนุนงบประมาณที่เป็นบุคลากรนอกพื้นที่

3. ตามโครงสร้างหน้าที่บทบาทของภาคชุมชนดำเนินการทุกประเด็นครอบคลุมเพียงแต่จะเป็นประเด็นหลักหรือประเด็นรองเท่านั้น ในขณะที่ ภาครัฐเป็นดำเนินการบางประเด็นไม่ครอบคลุม(ดังการนำเสนอตาราง) แต่ทั้งสองก็เป็นกลไกการทำงานที่เกี่ยวพันกันและกัน (ดังตารางที่นำเสนอ)

4. การศึกษาพบถึงการจำแนกสถานะของบุคคลในพื้นที่โดยกลไกคนทำงานในด้านชุมชนเป็นกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ซึ่งส่วนมากเป็นกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มคนที่มีรายได้ไม่สูงด้านภาครัฐเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยที่เป็นกลุ่มคนกลไกปฏิบัติไม่ใช่กลุ่มคนที่ทำงานด้านนโยบาย

5.2 ยุทธวิธีและกระบวนการระหว่างภาครัฐและชุมชนในการ ป้องกันและแก้ไข

ปัญหาเสพติด

5.2.1 การก่อเกิดและพัฒนาการทางของยุทธวิธี

ยุทธวิธีหรือการกระบวนการ การทำงานระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ภายใต้การทำงานของเครือข่ายประชาคมขัวมุงพัฒนา เป็นกระบวนการการทำงานที่มาจากปัญหาสถานการณ์ความรุนแรงของการแพร่ระบาดในปัญหาเสพติดของพื้นที่ตำบลขัวมุง (ดังที่นำเสนอข้างต้น) ซึ่งนับตั้งแต่ปี 2544 ได้ทวีความรุนแรงขึ้นเป็นจำนวนมากและกลายเป็นปัญหาที่รุนแรงของพื้นที่ตำบลขัวมุง แต่ที่หนักหนากว่าปัญหาเสพติดในพื้นที่ คือ การขาดกระบวนการแก้ไข และกลุ่มคนที่เข้าร่วมในการทำงานอย่างจริงจังและยั่งยืน จนกระทั่งปัญหาเสพติดที่ก่อเกิดขึ้นได้เข้าไปกระทบกับ พ่อหลวงจำลอง ใจมา พ่อหลวงหมู่ที่ 8 ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่ลูกชาย(ฮ้ายแดง)ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ซึ่งขณะนั้น พ่อหลวงจำลองใจมายังเป็นนาย จำลองชาวบ้านธรรมดาคนหนึ่ง

ด้วยศรัทธาที่เชื่อว่าการพุดคุย การเอาใจใส่ดูแลและทำความเข้าใจกับลูกอย่างใกล้ชิดคือทางแก้ไขปัญหาเสพติดที่ยั่งยืนมากกว่าการส่งตัวลูกชายเข้าไปบำบัด ทำให้พ่อหลวงจำลองใจมาในขณะนั้นสามารถทำให้ลูกชายหลุดพ้นจากวงจรของยาเสพติดแล้วกลับมาใช้ชีวิต

อยู่ในชุมชนได้อีกครั้ง ในขณะที่ปัญหาส่วนตัวบรรเทาลงแต่พอหลวงจำลองมองว่าปัญหาของชุมชนกลับมีความรุนแรงมากขึ้น ประกอบกับพอหลวงบ้านคนเก่าไม่สนใจการแก้ไขปัญหา โดยเฉพาะปัญหายาเสพติด ที่ปล่อยปะละเลย จนทำให้หมู่ที่ 8 และตำบลข่วงมูถูกเรียกว่า “สามเหลี่ยมทองคำแห่งอำเภอสาร์ภี” การแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตำบลกระจายไปทั่วบริเวณทั้งลานกีฬาที่เปลี่ยนเป็นลานเล่นยา/ หน้าวัดยามคำคิ่น/ร้านขายของในหมู่บ้านที่ยามคำคิ่นกลายเป็นร้านขายยาบ้า/ สวนลำไย/ ป่าช้าของชุมชนไม่เว้นแม้แต่ลานกิจกรรมของชุมชนหรือกระทั่งหลังบ้านของพอหลวงจำลองเอง

ความรุนแรงของปัญหายาเสพติดที่เห็นเป็นรูปธรรมอยู่ทุกวันทำให้ พอหลวงจำลองมองเห็นว่าการที่จะแก้ไขปัญหายาเสพติดได้คงไม่สามารถแก้ไขปัญหานี้ได้แต่เพียงฝ่ายเดียวหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพราะที่ผ่านมาความเกรงกลัวผู้มีอิทธิพล การไม่กล้าเปิดเผยความจริง และการผลักภาระให้ฝ่ายภาครัฐทำเพียงฝ่ายเดียวล้วนแต่ ไม่ก่อให้เกิดการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืนเสียทีในพื้นที่ตำบลข่วงมู ประกอบกับการมีประสบการณ์และเข้าใจในตัวของผู้ติดยาเป็นอย่างดี และการว่างลงของตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 พอหลวงจำลองเลยมองว่าน่าจะเป็นโอกาสอันดีที่จะได้เข้ามาแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาอื่นๆในชุมชน จึงเสนอตัวลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยมีปณิธานว่าจะรวบรวมกลุ่มแนวร่วมต่างๆในชุมชนเพื่อมุ่งแก้ไขเฉพาะปัญหา ยาเสพติดโดย ซึ่งถือว่าเป็นจุดแรกของกระบวนการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างจริงจังในพื้นที่ตำบลข่วงมูที่ได้เริ่มก่อเกิดขึ้น

กลยุทธ์ในการเข้าไปแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ตำบลข่วงมูซึ่งเป็นพื้นที่ ที่มีข้อจำกัดมากมาย ทั้งการมีกลุ่มผู้ค้าขนาดกลาง(ระดับแสนเม็ดขึ้นไปก็อยู่ที่นี้) การมองปัญหาของชุมชนว่าไกลตัว การไม่เปิดเผยตัวของผู้เสพ/ผู้ติดและการมองว่าธุระไม่ใช่ ไม่อยากยุ่งเพราะถ้ายุ่งก็อาจโดนกลุ่มผู้มีอิทธิพลจัดการ ปล่อยให้ป็นหน้าที่ของรัฐ ทุกสิ่งล้วนเป็นอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาระยะแรกของเครือข่ายทั้งสิ้น แต่อย่างไรก็ตามทางเครือข่ายมองว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาร้ายแรงในชุมชนหาก ไม่ร่วมมือกันก็แก้ไขปัญหานี้ไม่ได้ แต่เมื่อแก้ไขปัญหานี้โดยตรงไม่ได้ก็ใช้ “กลวิธีการแก้ไขปัญหายาโดยอ้อม” โดยใช้ประเด็นเรื่องปัญหาและการสร้างเสริมสุขภาพของประชาชนและการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นเงื่อนไขการเชื่อมโยงเข้ากับปัญหา ยาเสพติดโดยไม่ให้ชุมชนรู้ตัว

พอหลวงจำลองและกลุ่มคนจำนวนหนึ่ง(ผู้ช่วยพอหลวง/อนามัยตำบล/ชาวบ้านบางส่วน)ซึ่งมีเป้าหมายร่วมกันอย่างหนึ่งว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้นในชุมชน ต้องแก้ไขที่การสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาและ

การป้องกันอย่างต่อเนื่อง เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนและการเกิดภาพชุมชนเข้มแข็ง ดังนั้นจึงส่งผลสะท้อนถึงกลยุทธ์ของพ่อหลวงและทีมงานในการทำงาน

ระยะเริ่มต้นในการแก้ไขปัญหาคือการสร้างพลังคนทำงานและสร้างความตระหนักของชุมชนว่าปัญหายาเสพติดเป็นภัยร้ายแรงและใกล้ตัวของคนในตำบลวังมุง เพื่อให้คนในชุมชนหันมาร่วมมือร่วมใจกันแก้ไขปัญหา ทีมงานใช้การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับชาวบ้าน เพื่อสร้างกระแสความตื่นตัว ต่อจากนั้นจึงเปิดเวทีประชาคมเพื่อการค้นหาปัญหาชุมชน ซึ่งจากปัญหาชุมชนทำให้ได้ความหลากหลาย(อาชีพ/สุขภาพ/เศรษฐกิจ เป็นต้น)แต่เหนือสิ่งอื่นใดทำให้เกิดการรับรู้ร่วมกันว่า ปัญหายาเสพติดเป็น ต้นเหตุของหลายๆปัญหาในชุมชนและเป็นความจำเป็นอันดับแรกที่ต้องเริ่มแก้ไข จากเวทีดังกล่าวจึงเกิดแนวร่วมที่สนใจการทำงานเป็นรูปเครือข่ายอย่างจริงจัง จำนวนสามหมู่บ้าน(8/9/10) จากสิบหมู่บ้านที่เข้าร่วมค้นหาปัญหา ซึ่งเครือข่ายถือว่าเป็นการเริ่มจากจุดเล็กๆค่อยไป ค่อยแสดงผลงาน อย่างน้อยก็แสดงให้เห็นชาวบ้านในตำบลวังมุงเห็นแล้วว่าปัญหาาร่วมของชุมชนอยู่ที่ค่อนข้างร้ายแรงและมีกลุ่มคนเล็กๆจากสามหมู่บ้านกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหาซึ่งพร้อมเปิดรับเพื่อนร่วมอุดมการณ์ตลอดเวลา

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนข่าย คุณประสพชัย เครือวงศ์แก้ว “การขยายฐานการทำงานเริ่มมีมาอย่างชัดเจน เมื่อเครือข่ายใช้กลวิธีในการขยายความคิดและปลูกจิตสำนึกของเยาวชน ด้วยมุมมองสองประการคือ เยาวชนเป็นกลุ่มที่แก้ไขและดึงเข้ามามีส่วนร่วมยากที่สุดจึงต้องรีบดำเนินการก่อนที่จะสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในช่วงนั้นแพร่หลายทั้งในเยาวชนและแรงงาน แต่เครื่องมือเน้นเยาวชนเป็นฐานก่อน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่สร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งคนตรีพื้นเมือง กีฬาแต่ที่มีประสิทธิภาพและถือว่าเป็นกลวิธีที่แยบยลของทีมงานแกนนำเครือข่าย คือ การใช้กิจกรรมการปั่นจักรยานในชุมชน เพื่อสุขภาพ ระยะแรกใช้การปั่นเฉพาะในกลุ่มแนวร่วมสามหมู่บ้าน จากกลุ่มเยาวชน 10คนแล้ว พัฒนาขยายอย่างต่อเนื่องจากสิบคนเป็นสามสิบห้า เป็นสี่สิบ จนสุดท้ายจากกลุ่มปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพของชุมชนมีสมาชิกมากกว่าหนึ่งร้อยคน ที่ครอบคลุมทุกกลุ่มอายุไม่ใช่เฉพาะกลุ่มเยาวชน” เนื่องมาจากใช้การยุทธวิธีขยายจากเยาวชนปั่นจักรยานให้เห็นภาพและการบอกปากต่อปากรวมทั้งการกระทำอย่างต่อเนื่องทุกสัปดาห์ และยังสามารถขยายฐานกลุ่มสมาชิกรอบคลุมทั้งสิบหมู่บ้านที่เข้าร่วมกิจกรรม แม้แกนนำของชุมชนจะไม่เข้าร่วมแต่เครือข่ายก็สามารถดึงประชาชนจากทั้งสิบหมู่บ้านมาร่วมใน กิจกรรมได้ และกลายเป็นแนวร่วมในการทำงานในระยะเวลาต่อมา

ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนโดยการดำเนินงานของเครือข่ายใช้กลวิธีสองรูปแบบในการจัดการ การแก้ไขปัญหาระดับแรกคือในกลุ่มผู้ติดยาเสพติด เครือข่ายและทีมงานใช้กลวิธีด้านชุมชน/จิตบำบัด ไม่พยายามส่งไปบำบัดภายนอกชุมชน โดยการบำบัดในชุมชนใน

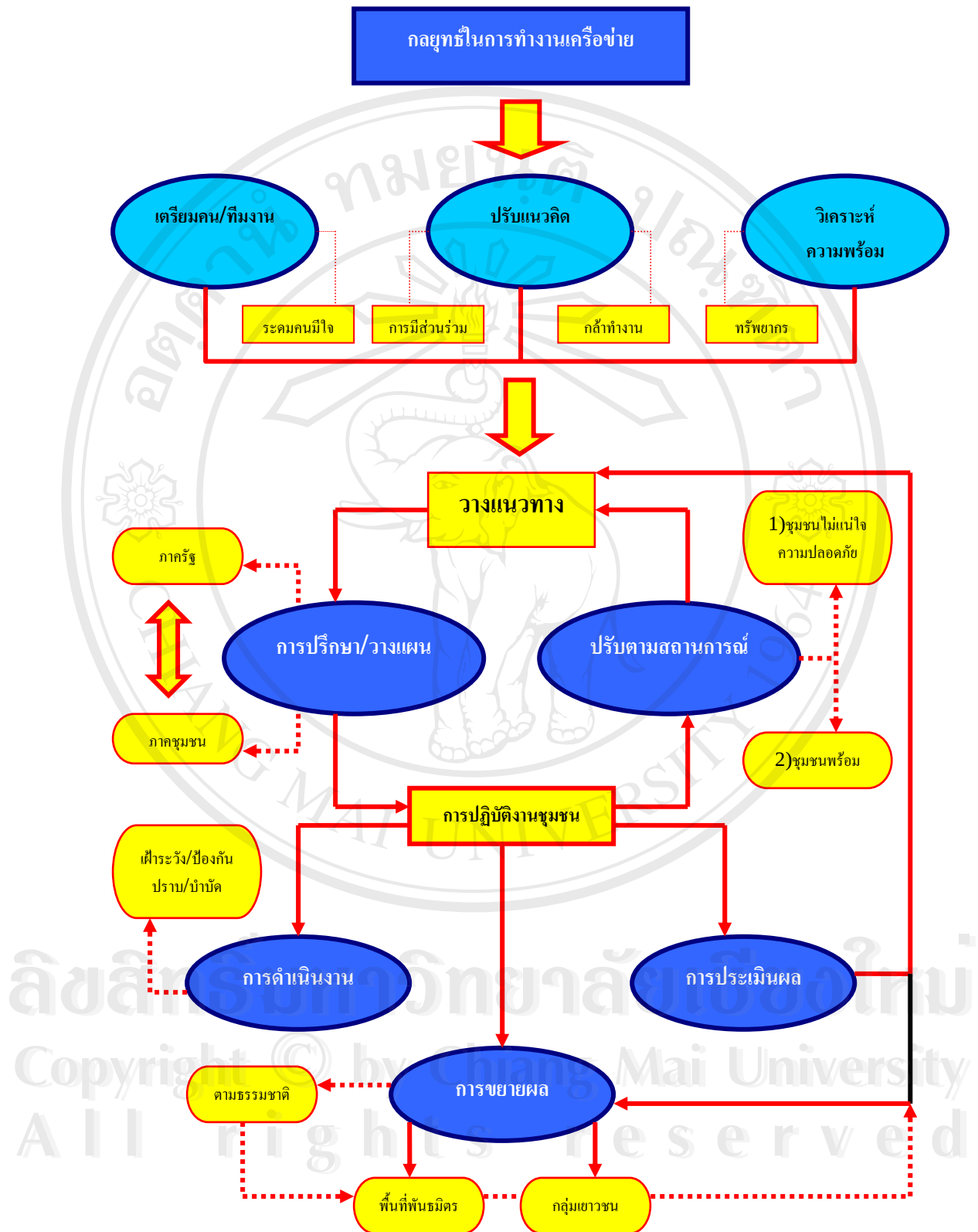
แนวทางการค้นหาปัญหาที่นำไปสู่การติดยาเสพติดร่วมกันระหว่างครอบครัว/ผู้เสพและทีมงาน (เฉพาะกิจ) ซึ่งการกระทำสามารถทำให้ตัวผู้เสพสามารถกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนได้อีกครั้งอย่าง ไม่แปลกแยก แต่กระบวนการนี้ของชุมชนทำได้ในระดับหนึ่งเท่านั้นเพราะตรงการที่ภาครัฐใช้ มาตรการด้านการปราบปรามเข้ามาใช้ในพื้นที่ เป็นผลให้กลุ่มผู้เสพและผู้ค้าบางส่วนถูกจัดการโดย ภาครัฐซึ่งทำให้เงื่อนไขระยะเวลาที่เครือข่ายมองว่าจะแก้ไขปัญหายาเสพติดต้องใช้เวลา สามปีนั้น เปลี่ยนเป็นร่นระยะเวลาเหลือเพียงแค่สามเดือน ซึ่งแม้ว่าจะทำให้กระบวนการที่วางไว้ทำไม่เต็ม กระบวนการแต่กลับไปส่งเสริมให้เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและทำให้เกิดความกล้าและแสดงตัวมาเป็นแนวร่วมมากขึ้น

ในส่วนของการดำเนินงานป้องกันเครือข่ายใช้สร้าง/ขยายฐานความร่วมมือโดย การสร้างจิตสำนึกในทุกกลุ่มผ่านการดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างไรก็ตามการดำเนินกิจกรรมต่างๆของ ชุมชนเครือข่ายแทนที่จะมุ่งเน้น ไปยังทุกกลุ่มก็จะมุ่งการดำเนินงานในกลุ่มเยาวชนเป็นพิเศษก่อน เพราะเนื่องจากเครือข่ายมีกลยุทธ์ ให้เยาวชนนำไปสานต่อในครอบครัวซึ่งเรียกว่ากลยุทธ์ระเบิด คือ เน้นธรรมชาติของเยาวชนที่มาร่วมกิจกรรมแล้วมักจะกลับไปเล่าให้คนในครอบครัวฟัง แล้วจะทำ ให้คนในครอบครัวค่อยๆซึมซับเรื่องการแก้ไขปัญหายาเสพติดไปด้วยรวมทั้งเกิดการชักชวนให้คน ครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมด้วย เช่นกิจกรรมการปั่นจักรยานหรือกิจกรรมเข้าค่ายครอบครัวเป็น ต้น แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายก็มีเป้าหมายอย่างหนึ่งในระยะยาวคือการสร้างจิตสำนึกให้กับทุกคนภายใต้ แนวความคิดเรื่องกฎแห่งกรรมซึ่งถือเป็นเป้าหมายที่สำคัญเนื่องจากการแก้ไขปัญหายาเสพติดหรือ ปัญหาทุกสิ่งเครือข่ายมองว่า สุดท้ายอยู่ที่การมีจิตสำนึกในตัวเอง

การเชื่อมต่อเรื่องข้อมูลสถานการณ์ยาเสพติดกับการทำงานของเครือข่ายประชาคม ชั่วมุงพัฒนาใช้ “กลไกเหยี่ยวขาว” เข้ามาเป็นตัวแปรสำคัญซึ่งเหยี่ยวขาวกลุ่มนี้ก็มาจากทีมงานหรือ คนในชุมชนและที่สำคัญคือกลุ่มที่ผ่านการบำบัด(โดยชุมชน)ซึ่งจะรู้มากกว่ากลุ่มคนอื่นในชุมชน ทำให้การทำงานของเครือข่ายง่ายและสะดวกมากขึ้น อย่างไรก็ตามการทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนเรื่องสถานการณ์ทางเครือข่ายไม่ได้ใช้กลไกการรอข้อมูลข่าวสารเพียงอย่าง เดียว เครือข่ายโดยทีมงานเฉพาะกิจและกลุ่มเยาวชนใช้การสำรวจตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และ ไม่เฉพาะในพื้นที่ชั่วมุงเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงพื้นที่ใกล้เคียงที่อาจเป็นทางผ่านเข้ามาที่ชั่วมุง ด้วย เช่นตอนนี้กำลังมีการจับตามองบริเวณเชิงสะพานข้ามแม่น้ำปิง บริเวณรอยต่อตำบลชั่วมุง อำเภอสารภีกับตำบลขุนคอง อำเภอหางดง เนื่องจากมีบ้านชาวอาข่ามาตั้งอยู่และมีแนวโน้มว่ามีการ ส่งยาเสพติดโดยใช้วิธีการตกเบ็ด (ผู้ค้ายาพาผู้ถูกไว้ที่เบ็ดแทนเหยื่อแล้วปีกลงเบ็ดไว้ริมน้ำ) ซึ่ง เป็นข่าวที่ทางเครือข่ายต้องจับตามองอย่างต่อเนื่อง

ในส่วนบทบาทการเข้ามาของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่ทำงานเชื่อมกับเครือข่าย จากการสัมภาษณ์คุณวัชรพงศ์ พุ่มชื่น เจ้าหน้าที่ สสช. ป.ป.ส.ภาค 5 ผู้ดูแลโครงการได้ให้ข้อมูลว่า “เริ่มมาจากการเคลื่อนงานใช้กลยุทธ์ทางอ้อมคือการใช้ประเด็นสุขภาพ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับอนามัยตำบลและเชื่อมโยงกับการทำประชาคมเพื่อค้นหาปัญหา ซึ่งอนามัยตำบลก็รับเป็นเจ้าภาพในการเป็นผู้นำเวที และการจัดรูปแบบการทำประชาคม ซึ่งจากการทำประชาคมก็เกิดการ เชิญหน่วยงานต่างๆที่สนใจเข้าร่วมในการทำประชาคมอย่างต่อเนื่องด้วย และเมื่อเกิดการการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้นของเครือข่ายในตำบลที่อยู่ในรูปของกิจกรรมทางมีความต้องการผู้เชี่ยวชาญเรื่องใดทางเครือข่ายก็จะเชิญภาครัฐเข้ามาช่วยงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งก็จะเกิดการเรียนรู้ระหว่างกันและกัน ทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง และอีกส่วนหน่วยงานต่างๆของภาครัฐก็เข้ามาเชื่อมต่อเองโดยธรรมชาติ เนื่องจากเป็นธรรมชาติที่พื้นที่ไหนมีการทำงานที่เป็นรูปธรรมหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ก็จะเข้ามาสนับสนุนในแง่ต่างๆ ทั้งวิทยากร /งบประมาณ /องค์ความรู้ ซึ่งจากการเข้ามาบ่อยๆเป็นผลให้เกิดความผูกพันกันจนไม่จำเป็นต้องมาช่วยงานตามนโยบายของหน่วยงานแต่เป็นการเข้ามาช่วยด้วยความสมัครใจมากขึ้น เช่นอนามัยตำบลปัจจุบันก็มาเป็น ดีเจให้ความรู้เรื่องสุขภาพในรายการวิทยุชุมชนของตำบล โดยไม่ต้องมีคำสั่งของหน่วยงาน”

คณะทำงานเครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนามองถึงยุทธวิธีการแก้ไขปัญหายาเสพติดแบบยั่งยืนในอนาคตคือการขยายพันธมิตร ภายใต้วิธีคิดที่ว่าถ้าสิ่งแวดล้อมภายในดีแต่สิ่งแวดล้อมรอบข้างยังแย่อยู่โอกาสการกลับมาของยาเสพติดก็ยังมีอยู่ เครือข่ายจึงมุ่งถ่ายทอดความรู้และกระตุ้นให้พื้นที่ข้างเคียงได้เกิดการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องรวมทั้งพัฒนาระดับให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องของ กลุ่มต่างๆในชุมชนให้มีจิตสำนึกและความเท่าทันสถานการณ์ปัญหาของชุมชนซึ่งไม่จำกัดเฉพาะยาเสพติด รวมทั้งเกิดความเข้มแข็งในเรื่องของจิตใจเพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางกระแสหลักของกระแสทุนและยาเสพติดจากภายนอกที่คาดว่าจะกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

แผนภาพที่ 5.4 : กลยุทธการดำเนินงานเครือข่ายประชาคมเข้มงูพัฒนา

จากการนำเสนอข้างต้นจะเห็นได้ว่าจะเห็นได้ว่ากระบวนการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติดให้เกิดความยั่งยืนไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ทั้งความพยายามและกลยุทธ์/ยุทธวิธีในการ ดำเนินการ โดยเฉพาะการดำเนินการป้องกันและแก้ไขโดยเครือข่ายชุมชนที่เป็นกระบวนการ ทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชนโดยไม่ได้เกิดความรู้สึกแตกต่างหรือแปลกแยกแต่เป็น กระบวนการที่อยู่ภายใต้การมีจิตสำนึกนี้ร่วมกันในการทำให้เกิดความเข้มแข็งโดยชุมชน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

ซึ่งอันแท้จริงนั้นกระบวนการทำงานเครือข่ายไม่ได้มองถึงการทำงานที่จะต้อง มีกระบวนการร่วมกันระหว่าง ภาครัฐและภาคชุมชนเป็นตัวตั้งแต่อย่างใด โดยความตั้งใจและ แนวความคิดและเป้าหมายผลสัมฤทธิ์แรกที่คาดไว้เพียงแค่ทำอย่างไรให้สถานการณ์ปัญหาใน ชุมชนบรรเทาลงโดยใช้ประเด็นสุขภาพและประเด็นยาเสพติดเป็นตัวตั้งผ่านในการทำงานโดย ชุมชนเอง เพียงแต่ภายใต้กรอบของคำว่าชุมชนที่ทำงานร่วมกันประกอบไปด้วยกลุ่มคนหลากหลาย ซึ่งมีทั้งที่เป็นชาวบ้านในชุมชนกับกลุ่มข้าราชการที่อาศัยอยู่ในชุมชนและกลุ่มข้าราชการที่มีทำ หน้าที่ปฏิบัติงานในชุมชน

ซึ่งต่อมาจากการมีจิตสำนึกนี้ร่วมกันของทั้งสามกลุ่มตรงจุดนี้ ก็ได้ใช้บทบาทหน้าที่ให้ เป็นประโยชน์ในการทำงานในช่วงต่อๆมาเป็นผลให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีความชัดเจนมาก ขึ้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปการนำเสนอยุทธวิธีและกระบวนการระหว่างภาครัฐและ ชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายใต้กรอบของเครือข่ายประชาคมเข้มแข็งพัฒนา ได้ดังนี้

5.2.2 กระบวนการเตรียมการ

การเตรียมคน/การเตรียมทีมงาน แนวทางหรือยุทธวิธีหลักในการทำงาน การเตรียมทีมในการทำงานครั้งนี้มาจากวิธีคิดที่ว่า “เริ่มจากคนที่ใส่ใจ”(กลุ่มคนในตำบลสนใจเป็น ทีมงานการแก้ไขปัญหายาเสพติด) ซึ่งผ่านการรับรู้ปัญหาร่วมกันเป็นหลักไม่ว่าจะมาจากกลุ่มไหน บ้านไหนได้ทั้งนั้น

เนื่องจากระยะแรกไม่มีใครกล้าเข้ามาทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดใน ชุมชนอย่างจริงจัง ต่างคนต่างมองว่าเป็นปัญหาไกลตัว แต่ในขณะเดียวกันสถานการณ์ในพื้นที่ก็ทวี ความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่รอยต่อตำบลวังม่วงและตำบลสันทรายได้ชื่อว่าเป็น “สามเหลี่ยมทองคำแห่งอำเภอสารภี” เลยทีเดียวซึ่งการรวมตัวนี้ การเตรียมคนการเตรียมทีมงาน เริ่มจากการรวมตัวของแกนนำชุมชนโดยเริ่มที่หมู่ 8/9/10(นำโดยพ่อหลวงบ้านหมู่ 8 พ่อหลวง จำลอง ใจมาและกลุ่มผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน/อนามัยตำบล)ใช้วิธี “พูดคุย” แลกเปลี่ยนกันถึงสถานการณ์

ชุมชนและมองเห็นถึงปัญหาต่างๆในสามหมู่ จึงมีการรวมกลุ่มคน(ส่วนมากคือกลุ่มพ่อหลวง สามหมู่และผู้ช่วย)ซึ่งมีความสามารถและการแสวงหากลุ่มคนที่ใจในความสนใจในการแก้ไข ปัญหาของชุมชนอื่นร่วมทั้งกลุ่มสตรี(อสม) /หลวงพ่อดัง-ด้นผึ่งหรือวัดหัวดง โดยผลจากการ ศึกษาวิจัยพบว่าการรวมตัวดังกล่าวเกิดขึ้นมาจากเงื่อนไข/ยุทธวิธีที่สำคัญคือ

1) ความตระหนักในสถานการณ์ปัญหาร่วมกันซึ่งจากการพูดคุยในกลุ่มคนมีใจ และจัดเวทีประชาคมค้นหาปัญหาชุมชนและพบว่าปัญหาในชุมชนมีหลากหลายทั้งลักษณะ โภคกิจ เอดส์ ภาวะหนี้สิน และปัญหาสุขภาพจิตซึ่งแต่ละปัญหาล้วนเกี่ยวพันกันหมดแต่ปัญหา ทุกฝ่ายมองว่าเป็นปัญหาสุขภาพจิตเป็นสิ่งที่ชัดเจนที่สุด โดยเฉพาะในหมู่ 8/9/10 ถือได้ว่าเป็นส่วนที่ แพร่ระบาดอย่างรุนแรง ซึ่งทีมงานสัมผัสกับปัญหาโดยตรงซึ่งบางคนก็มีคนในครอบครัวไปติด จึงทำให้เกิดความเข้าใจและพร้อมที่จะร่วมแก้ไข

2) ทีมงานซึ่งมีใจที่พร้อมจะเสียสละเพื่อส่วนรวมเนื่องจากได้รับบทเรียนจาก ผู้นำชุมชนรุ่นเดิมๆที่ไม่สนใจในปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด (อดีตผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8)

3) ความสนิทสนมคุ้นเคยกัน เคยปฏิบัติงานร่วมกัน รู้ซึ่งถึงนิสัยใจคอจนเกิดความยอมรับซึ่งกันและกันและลักษณะภายในทีมงานเหมือนเป็นครอบครัวเดียวกัน โดยมีศูนย์กลาง การทำงานที่บ้านพ่อหลวงจำลอง ที่ให้ใช้บ้านเป็นสถานที่ทำงานของเครือข่าย/ที่จัดการประชุมร่วม ทั้งเป็นที่นัดพบอย่างไม่เป็นทางการหลายครั้ง กล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายและ เปรียบเสมือนครอบครัวเดียวกัน จึงเกิดความเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนในฐานะเป็น ตัวแทนการทำงานของชุมชนด้วยกัน มีพันธสัญญาต่อกัน ในการร่วมเป็นทีมงานของเครือข่าย ชุมชน

4) การได้ยอมรับอย่างกว้างขวางจากชุมชนถึงความเป็นผู้นำในการปฏิบัติตน เป็นตัวอย่างที่ดีของชุมชนซึ่ง ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นกลยุทธ์ในการซื้อใจคนทำงานและเพื่อแสวงหา แนวร่วมในการทำงาน โดยทีมงานที่ทำงานด้วยกันเน้นการปฏิบัติตัวให้เป็นแม่แบบของชุมชน ทั้งการไม่กินเหล้า สูบบุหรี่ และไม่สำมะเลเทเมา ขยันทำมาหากิน ทำให้เกิดการยอมรับในวงกว้าง รวมทั้งเกิดการเลียนแบบและเป็นมาตรฐานคุณสมบัติของคนที่เข้ามาทำงานด้านชุมชน จนถึง ปัจจุบันการกระทำดังกล่าวของทีมงานสามารถดึงแกนนำในเครือข่าย เช่นพ่อหลวงบ้านหมู่ต่างๆ (หมู่ 1/4/5) ให้ลดการกินเหล้าและสูบบุหรี่ลงได้ เพื่อเป็นแม่แบบให้กับเยาวชนและชุมชน และ ในขณะเดียวกันแกนนำหรือเจ้าหน้าที่รัฐที่ยังกระทำตัวไม่เป็นแบบอย่างอยู่ เช่นกินเหล้า(พัฒนากร อำเภอ) ก็เริ่มถอยห่างในบทบาทการทำงานเครือข่ายลง

การปรับความคิด ทีมงาน แนวทางหรือยุทธวิธีหลักในการปรับความคิดในการทำงานครั้งนี้ใช้กลยุทธ์ 2 ส่วนคือ “การมีส่วนร่วม”และ “การหนุนเสริม”

เป็นยุทธวิธีกระบวนการที่ใช้เวลาอย่างต่อเนื่องรวมถึงได้มีการส่งผลกระทบถึงการขยายเครือข่ายคนทำงานและเป็นการเชื่อมโยงแนวร่วมในการทำงานอีกด้วย โดยการปรับแนวคิดการทำงานสามารถแบ่งเป็นสองระดับ

ระดับแรกในส่วนของกลุ่มแกนแนวร่วม ซึ่งเป็นการรวบรวมทีมงานเฉพาะกิจเพื่อที่จะเกิดแนวร่วมการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนเสียก่อนแต่ต้องคำนึงถึงกระบวนการมีส่วนร่วมและจิตสำนึกร่วมกัน

ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มพ่อหลวงบ้าน/คนมีใจและกลุ่มเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่อยู่ในเครือข่าย ใช้เวทีการระดมปัญหาชุมชนแสดงให้เห็นถึงปัญหาร่วมกันของชุมชน มองการแก้ไขปัญหาต้องมาจากความร่วมมือของทุกส่วนโดยการแก้ไขปัญหาย่างจริงจังและต่อเนื่อง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี เกิดทีมงานและที่สำคัญเกิด “ทีมเฉพาะกิจแก้ไขปัญหายาเสพติด” (ฉก.) ที่รวมเอาคนที่มีใจในชุมชนเข้าไปแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยตรง

ระดับสองส่วนของประชาชนในพื้นที่ กระบวนการปรับแนวคิดให้หันเข้ามาสนใจและร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เครือข่ายและทีมงานมองว่าต้องใช้เงื่อนไขเวลาระยะยาวและกระทำอย่างต่อเนื่อง แต่เครื่องมือหนึ่งที่เครือข่ายและทีมงานได้ทำอย่างต่อเนื่องคือการใช้การดำเนินกิจกรรมมาเป็นกลไกการสร้างแนวคิด แนวร่วมและสร้างสำนึกร่วมของชุมชน โดยจากการศึกษาวิจัยพบกระบวนการ/กิจกรรมที่นำไปสู่การสร้างสำนึกร่วมแบ่งเป็นสามระดับคือ

1. **ระยะสั้น** กิจกรรมที่แก้ไขปัญหายาเร่งด่วน เช่นกลไกการบำบัดโดยชุมชนที่เป็น การเปิดโอกาสให้ผู้ติดยากลับตัวโดยไม่ส่งให้กับตำรวจหรือไม่ให้มีคดีติดตัว หรือกิจกรรมให้เยาวชนใช้เวลาให้เป็นประโยชน์เพื่อเป็นการเติมส่วนที่ขาดของกลุ่มเยาวชนอย่างเร่งด่วน เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี เป็นต้น

2. **ระยะกลาง** กิจกรรมที่ระดมสร้างและ ขยายแนวร่วมการทำงาน เช่น การทำประชาคม การเข้าค่ายเยาวชน กิจกรรมการออกกำลังกายที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องทั้งการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพและเพื่อสร้างเพื่อนทุกสุดสัปดาห์หรือการแอโรบิคชุมชน เพื่อให้ทุกชุมชนเกิดความรู้สึกเป็นพวกพ้องและแนวร่วมเดียวกัน

3. **ระยะยาว** เป็นกิจกรรมที่เน้นการเกิดจิตสำนึกระยะยาวและการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทางเครือข่ายใช้พุทธศาสนาเข้ามาปลูกจิตสำนึกและวิทยุชุมชนสร้างการมีส่วนร่วมของทั้งเครือข่ายผ่านการรับทราบความเป็นไปของชุมชน โดยทั้งสองส่วนเข้ามาเป็นกลไกสำคัญ

ภาพรวมโดยที่ผ่านมามีเกิดแนวความคิดการทำงานแบบแยกส่วนไม่ใช่หน้าทีรวมทั้งเกิดความกลัวในการแก้ไขปัญหาก็ได้มีการปรับความคิดซึ่งเป็นแนวคิดระหว่างชุมชนด้วยกันเองหรือกับนักพัฒนาของรัฐ ให้มีความคิดเห็นที่ตรงกัน สามารถทำงานประสานกันได้อย่างสอดคล้อง สนับสนุนกัน ไม่ใช่ขัดแย้งกัน ความสำเร็จในการปรับความคิดดังกล่าว ใช้แนวความคิดมีส่วนร่วมในการทำงาน และจากการศึกษาพบว่าทริเอนที่เกิดจากการปรับแนวคิดทำให้เกิด

1) การเปิดใจกว้าง การวางบทบาทที่เหมาะสมของนักพัฒนา ที่ไม่ใช่แนวทางการ “ชี้นำ” แต่ใช้แนวทางการ “หนุนเสริม” ศักยภาพที่มีอยู่ของชุมชนให้มีพลังมากยิ่งขึ้นในช่วงต้นของการทำงาน ทางอำเภอเข้ามาร่วมการทำงานด้วย แต่ในกระบวนการทำงานนั้นนายอำเภอ (กฤษดาภรณ์ เสียมภักดี) จะยืนดูอยู่ห่างๆคอยเป็นที่ปรึกษาและเป็นกำลังเสริมเปิดโอกาสให้ชุมชนได้แก้ไขปัญหของตนเองและเรียนรู้ในการสร้างความเข้มแข็ง

2) นักพัฒนา/เจ้าหน้าที่รัฐและแกนนำเป็นตัวอย่างที่ดี ที่ทำหน้าที่ช่วยกระตุ้นและหนุนเสริมศักยภาพของแกนนำ ทีมงาน เยาวชน ให้สามารถแก้ไขปัญหได้ โดยเฉพาะช่วงแรกของการทำงาน(2544)ที่ทางชุมชนไม่มีประสบการณ์การทำงานเลย สถานการณ์ของในพื้นที่ก็เป็นการแพร่ระบาดของรุนแรง บทบาทเจ้าหน้าที่และแกนนำต้องมีการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องโดยการพาไปอบรมในสถานที่ต่างๆที่ที่เชิญมา และการไปศึกษาดูงานในหลายๆพื้นที่ ที่ประสบความสำเร็จ เช่นที่อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปางหรือ บ้านน้ำเกีฮัน กิ่งอำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

3) การรวมตัวของอาสาสมัครชุมชนที่มีใจ และเห็นด้วยกับทิศทางการดำเนินงานของทีมบริหารขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆด้วยการจัดการประชุมเพื่อปรับความคิดแนวทางในการแก้ไขปัญหาร่วมกันบ่อยครั้งและกิจกรรมตามระยะต่างๆ (ตามที่เสนอข้างต้น)

4) การใช้วิธีการศึกษาเรียนรู้ดูงานจากสถานที่/ชุมชนต่างๆที่มีความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยเฉพาะเรื่องการบำบัดรักษา โดยการประสานงานร่วมกันกับเจ้าหน้าที่รัฐเช่น พัฒนาชุมชน/อนามัยหรือ ป.ป.ส. ที่จะนำชุมชนไปศึกษาเรียนรู้การทำงาน

การวิเคราะห์ประเมินปัญหาชุมชนและทรัพยากร แนวทางหรือยุทธวิธีหลักในการทำงานการวิเคราะห์ประเมินปัญหาชุมชนและทรัพยากร ในการทำงานครั้งนี้มาจากกลยุทธ์ **“การมองปัญหาแบบองค์รวม”** โดยจะอย่างไรให้ชุมชนเข้มแข็ง

โดยกลยุทธ์ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหายาเสพติดไม่ใช่มุมมองหลักในการแก้ไขปัญห เนื่องจากเป็นปัญหาหนึ่งหรือส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาอื่นๆของชุมชน ที่เป็นผลให้เกิดความอ่อนแอของสังคม/ชุมชน ซึ่งเกิดจากการร่วมกันวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของชุมชน ผลของการวิเคราะห์ทำให้ได้ข้อสรุปถึงปัญหาสำคัญที่วิกฤติเร่งด่วนของชุมชนขณะนั้นคือปัญหา

ยาเสพติด รวมทั้งการวิเคราะห์บทเรียนความผิดพลาดในการบริหารงานของทีมบริหารที่ผ่านมา และการ วิเคราะห์ทุน/ศักยภาพในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีการบวนการ/ ยุทธวิธีที่ทำให้เกิดการวิเคราะห์ประเมินร่วมกันคือ

1) การจัดประชุมบ่อยครั้ง ทำให้เกิดการระดมความคิดที่ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ ปัญหา ยาเสพติดในชุมชน เกี่ยวกับจำนวนผู้เสพ กลุ่มผู้เสพ ผู้ค้า วิธีการได้มาซึ่งยาเสพติด การใช้ การแพร่กระจายของยาเสพติด ผลกระทบความรุนแรงที่เกิดขึ้น รวมทั้งสาเหตุของปัญหาดังกล่าว ซึ่งทั้งหมดเป็นการประมวลจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในชุมชน จริง ซึ่งจากเนื้อกิจกรรมที่ ดำเนินงานในแต่ละปีพบว่ามีการใช้กลไกของการประชุม การทำประชาคมอย่างต่อเนื่องรวมทั้ง การประชุมกลุ่มใหญ่หรือประชุมแกนนำมากถึงกว่ายี่สิบครั้งต่อปีในทุกชุมชนและเครือข่าย ทั้งประชุมประชาคม /ประชุมคณะกรรมการ /การสรุปองค์ความรู้ /สรุปบทเรียนรายกิจกรรม เป็นต้น

2) การระดมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นกับครอบครัว บุตรหลานของ ผู้นำชุมชน แกนนำ และผู้ปกครองของเยาวชนในชุมชนตรงนี้ก็ป็นเงื่อนไขสำคัญที่เป็นแรงผลักดัน กระตุ้นให้ทีมบริหารของชุมชน ดำเนินการแก้ปัญหานี้อย่างจริงจัง ซึ่งกล่าวได้ว่าเกิดจากความเชื่อ ใจกันมากกว่าเนื่องจากส่วนหนึ่งการระดมข้อมูลใช้วิธีการบอกแบบส่วนตัวมากกว่า ใช้ความเชื่อใจ ระหว่างกลุ่มผู้มีปัญหากับทางแกนนำเครือข่าย ซึ่งตัวอย่างการระดมข้อมูลนี้ทำให้ชุมชนทราบ ข้อมูลเบื้องต้นเป็นจำนวนมากรวมทั้งยังทำให้ทราบถึงว่าในปัจจุบันก็มีเด็กและเยาวชนอยู่ใน กลุ่มแก๊งมอเตอร์ไซด์ ป่วนเมือง เป็นจำนวนหนึ่ง โดยทราบว่าอยู่ในกลุ่มแก๊งเสนา /กลุ่มหลังวัง/ และกลุ่มท่ากว้าง(ที่เป็นกลุ่มท้องถิ่น) ซึ่งเวลาอยู่ในชุมชนจะไม่ค่อยแสดงออกแต่จะไปแสดงออก เมืองเกิดการรวมกลุ่มในเมือง แต่ก็ป็นข้อมูลเบื้องต้นที่นำไปสู่การเฝ้าระวังในอนาคตเป็นต้นและ เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนหยุดนิ่งไม่ได้เพราะมีสถานการณ์ใหม่ๆมาอย่างต่อเนื่อง.

3) การศึกษาบทเรียนการบริหารงานของผู้นำชุมชนและทีมงานที่ผ่านมา เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของตน โดยเน้นการมีส่วนร่วม การให้การยอมรับในความ คิดเห็น เปิดโอกาสให้ทีมงานได้พัฒนาและแสดงศักยภาพ ความสามารถ สถานการณ์ดังกล่าว โดย ผู้ใหญ่บ้านและทีมงานที่เข้ามารับตำแหน่งบริหาร ไม่มีศักยภาพ หรือไม่กระทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี ก็จะได้รับต่อต้านที่ไม่ยอมรับสูง(กรณีตัวอย่างจากผู้นำชุมชนท่านหนึ่ง ที่ผูกขาดอำนาจ การตัดสินใจ ไม่สร้างการมีส่วนร่วม สุดท้ายก็ได้รับการต่อต้าน) แต่หากผู้นำชุมชนและทีมงานมี ความจริงใจที่จะพัฒนา/แก้ไขปัญหา และปฏิบัติตนเป็นเยี่ยงอย่าง วางตนเหมาะสม สร้างผลงานเป็น รูปธรรมสถานการณ์ความขัดแย้งก็จะบรรเทาออกไปและได้รับความร่วมมือในการทำงานด้วย

4) เกิดการประเมินข้อมูลทุนเดิม/ศักยภาพของชุมชน ที่จะนำมาใช้แก้ไขปัญหาเสพติดได้ซึ่งประกอบด้วย คือ

- ทุนด้านบุคลากร คือการติดต่อผู้ที่เป็นคนในชุมชนที่เป็นคนทำงานหรือมีถิ่นอาศัยนอกชุมชน ให้กลับเข้ามาช่วยเหลือชุมชน ตามภาระหน้าที่ที่พอจะช่วยเหลือได้ เช่น

- ในการบำบัดรักษาผู้ที่ติดยาเสพติด ผู้เสพในชุมชนที่ถูกส่งไปบำบัดรักษายังศูนย์บำบัดยาเสพติดภาคเหนือ ที่อำเภอแม่ริม เชียงใหม่ ก็มีการประสานกับคนในชุมชนที่ทำงานอยู่สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและทำงานเรือนจำกลางเชียงใหม่ให้ควบคุมดูแลเยาวชนที่เข้ารับการบำบัดเป็นกรณีพิเศษ

- วัดลอยเคราะห์ (มีคนในชุมชนเข้าไปบวช อยู่) เข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาเสพติด เช่นการให้ช่วยตัดเตือนผู้ค้ารายใหญ่ในชุมชนที่มีอิทธิพล การช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน การสนับสนุนงบประมาณในกิจกรรมด้านศาสนา เป็นต้น

- การเสนอขอโครงการกับหน่วยงานต่างๆ มีนักวิชาการสาธารณสุขสถานีนามัยตำบลข้าวมุง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในอำเภอสารภี หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจจาก สภอ.สารภี เข้ามาดูแลและให้คำปรึกษาในการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนและเยาวชน

การดึงทุนบุคคลให้เข้ามาช่วยเหลือพัฒนา แก้ไขปัญหาชุมชน เป็นการสร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้เกิดขึ้นกับคนในชุมชนที่ไปอาศัยอยู่นอกพื้นที่

- ทุนในรูปของงบประมาณ เพื่อนำมาเป็นกองทุนสนับสนุนกิจกรรมการแก้ไขปัญหาเสพติดได้ ซึ่งได้มีการระดมทุนมีทั้งการระดมทุนจากภายนอก มีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานองค์กร เพื่อเสนอโครงการของงบประมาณในการดำเนินการแก้ไขปัญหาเสพติดหรือแก้ไขปัญห่อื่นๆ อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ ช่วยดูแลการเขียนโครงการตามความต้องการของชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุข พัฒนากรอำเภอ นักวิชาการสาธารณสุขนายอำเภอสารภี องค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น ซึ่งที่ผ่านมาชุมชนได้รับงบประมาณสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมชุมชน/เยาวชนจากแหล่งต่างๆเช่น ป.ป.ส./อบต. สถานีนามัย สช. โครงการเสริมสร้างสมรรถนะชุมชน สสจ. รวมทั้งงบประมาณจาก ส.ส. สนับสนุนให้ทุนในการดำเนินงานเบื้องต้น

นอกจากการระดมทุนงบประมาณจากนอกชุมชนแล้ว ก็มีการระดมทุนจากภายในชุมชนเอง เช่นการจัดงานบอลล “สานฝัน ปันใจ พัฒนาท้องถิ่นไทย” การจัดทอดผ้าป่าข้างหรือแม้กระทั่งการแข่งขันกีฬา ที่ชุมชนส่งนักกีฬาเข้าร่วมแข่งขัน เมื่อนักกีฬาได้รับเงินรางวัลก็มีการนำเงินรางวัลมาเป็นกองทุนในการแก้ไขปัญหาเสพติดของชุมชน เป็นต้น แสดงให้เห็นถึงความเสียสละในการร่วมแก้ไขปัญหาคือเป็นอย่างดี

5.2.3 การวางแผนทางและกระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการต่อมาหลังจากขั้นตอนการเตรียมการ แล้ว ก็เริ่มมีความชัดเจนในหลายๆส่วนทั้งกลุ่มคน การปรับความคิดการทำงานและการจัดสรรทรัพยากรด้านต่างๆ ซึ่งนำไปสู่กระบวนการดำเนินงาน เป็นกระบวนการต่างๆซึ่งเป็นรูปแบบของวงจร วัฏจักรการทำงาน โดยมีลักษณะสำคัญเป็นการดำเนินงานทั้งที่เป็นทางการ (ผ่านกิจกรรมต่างๆ) และเป็นการดำเนินงานอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งเป็นกลไกและยุทธวิธีให้เกิดพัฒนาการตามประสบการณ์และการเรียนรู้ด้วยธรรมชาติของการทำงานและจากการเรียนรู้ระหว่างเครือข่ายเอง ซึ่งมียุทธวิธีดังนี้คือ

การร่วมปรึกษาวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหากลุ่มชุมชนซึ่งเชื่อมกับการปรับแผนตามสถานการณ์ภายใต้แนวความคิดว่า “สถานการณ์ในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากในระยะแรกชุมชนยังมีความกลัวในความปลอดภัยและไม่ค่อยสนใจในปัญหาอยู่ (ดังที่นำเสนอข้างต้น) จากข้อมูลการสัมภาษณ์ คุณสุวิธา สุวรรณเลิศได้กล่าวถึง “กลวิธีในการเคลื่อนงานช่วงแรกใช้ “กลไกการทำงานทางอ้อม” กล่าวคือการจากการวางแผนและปรึกษาเครือข่ายใช้วิธีการเข้าไปส่งเสริมด้านสุขภาพเข้าไปเป็นตัวนำในการเชื่อมกับปัญหาเสพติด เช่น ใช้กลไกการสร้างเสริมสุขภาพ(แอรอบิก/ปั่นจักรยาน)สร้างกลุ่มการรวมตัวของคนในชุมชนหรือให้กลไกอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) สำรวจสุขภาพคนในชุมชนซึ่งทำให้พบคนในชุมชนที่มีสภาพร่างกายอ่อนแอคล้ายกลุ่มผู้สูงอายุอยู่จำนวนหนึ่ง เป็นผลให้เครือข่ายชุมชนรับทราบความเป็นจริงของสถานการณ์ยาเสพติดในชุมชนระดับหนึ่ง ซึ่งได้มีความร่วมมือจากอนามัยตำบล เป็นแกนหลักในการทำงานและสามารถใช้เป็นข้อมูลในการบำบัดรักษา”

และจากการศึกษาวิจัยพบว่าขั้นตอน “การร่วมปรึกษาวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหากลุ่มชุมชน” กับ “การปรับแผนตามสถานการณ์” มีกระบวนการทำงานดังนี้คือ

1) การรวมตัวของทีมบริหารที่มีความเห็นตรงกันกับแกนนำเครือข่ายและเจ้าหน้าที่ฝ่ายรัฐที่เข้ามาทำงานร่วมกับเครือข่าย ผ่านกลไกการประชุมและการพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องจนสามารถเห็นภาพสถานการณ์ในชุมชน ความเปลี่ยนแปลงในชุมชนอย่างต่อเนื่องจนนำมาสู่ข้อมูลสถานการณ์ เช่นจากการเก็บข้อมูลกับกลุ่มแกนนำและกลุ่มเหยี่ยวข่าวในชุมชนพบว่า “จากพฤติกรรมใหม่ในชุมชนคือหลังการเล่นกีฬากลุ่มเยาวชนหรือคนวัยแรงงานที่มาเล่นกีฬายังไม่กลับบ้านจะอยู่สังสรรค์กันต่อตามสถานที่ ที่มีไฟส่องสว่างเช่นตู้โทรศัพท์หน้าวัด หรือตามร้านค้าชุมชน ซึ่งแกนนำมองว่าน่าจะใช้ข้อได้เปรียบการรวมกลุ่มนี้ให้เป็นประโยชน์”

2) การนำข้อมูลสถานการณ์ปัญหาบทเรียนความผิดพลาด และทุนที่มีอยู่ของชุมชน มาวางแผนแก้ไขปัญหากันบ่อยครั้ง

3) บางครั้งการวางแผนแก้ไขปัญหามีความละเอียดอ่อน (ดำเนินงานหรือรู้กัน 2-3 คน) ไม่สามารถเปิดเผยในที่ประชุมโดยตรงได้ ก็มีการปรึกษากันนอกรอบ ผลจากการร่วมปรึกษาหารือดังกล่าว ทำให้เกิดความเข้าใจ การปรับบทบาท/ภารกิจที่ถูกต้อง ในการดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติดเช่นเมื่อในชุมชนเริ่มมีข่าว การแพร่ระบาดของยาเสพติดผ่านการเดินขายตามสวนลำไยเนื่องจากเป็นฤดูเก็บเกี่ยวลำไยมีแรงงานภายนอกเข้ามาง่ายมากขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถเผยแพร่ได้เนื่องจากไม่มีหลักฐานและจะทำให้ส่งผลกระทบต่อแรงงานอื่นที่มาทำงานในพื้นที่ด้วย จึงรู้กันในทีมเฉพาะกิจสองถึงสามคนเท่านั้นที่คอยสังเกตพฤติกรรม

การปฏิบัติงานในชุมชน/เครือข่าย ซึ่งถือเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดในกลยุทธ์/ยุทธวิธีการทำงานและเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานเครือข่ายซึ่งประกอบด้วย

■ **การดำเนินงานแก้ไขปัญหายาเสพติด** มีเงื่อนไขคือต้องประกอบด้วย การมีแผนงาน หน้าที่ ที่ได้ร่วมระดมความคิดแล้ว และผ่านการทดลองจัดกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนหลายๆกิจกรรม ซึ่งอาจแบ่งกิจกรรมต่างๆหรือแนวทางกลยุทธ์การทำงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. **การเฝ้าระวัง** ถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งในการจับตาสถานการณ์ชุมชนเครือข่ายใช้กลไกในการเฝ้าระวังหลายแบบสามารถจำแนกแยกได้คือ

- ในช่วงสถานการณ์รุนแรงมีการแพร่ระบาด (2544-2546) เครือข่ายใช้กลวิธีที่เรียกว่าเหยี่ยวข่าวชุมชน โดยการทำงานของชุมชนต่างจากการทำงานแบบเหยี่ยวข่าวโดยภาครัฐแต่เครือข่ายชุมชนใช้บุคลากรในชุมชนเองโดยมีเหยี่ยวข่าว ทำหน้าที่รายงานข่าวสารผู้ค้าผู้เสพ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งเหยี่ยวข่าวนี้นี้เป็นบุคคลที่มีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหายา ส่วนหนึ่งคือทีมเฉพาะกิจเองที่เข้ามาเป็นเหยี่ยวข่าวอาสาสมัคร ในขณะที่ส่วนหนึ่งคือ บุคคลที่ได้รับการบำบัดรักษาจนหายขาดโดยวิธีชุมชนบำบัด ผลจากการบำบัด ทำให้เกิดความสมัครใจที่จะเป็นเหยี่ยวข่าวแบบไม่เปิดเผย แม้สถานการณ์จะบรรเทาลงแต่กลไกเหยี่ยวข่าวก็ยังอยู่มีการบอกข้อมูลหรือสถานการณ์ตลอดเวลาให้พ่อหลวงบ้างให้แกนนำรับทราบบ้าง เช่น จากการเก็บข้อมูลพบว่า “ปัจจุบันมีรายงานจากเหยี่ยวข่าวชุมชนถึงรูปแบบการนำยาเสพติดเข้ามาในชุมชนรูปแบบใหม่ โดยใช้วิธีการเดินตามสวนลำไย ในพื้นที่เครือข่ายซึ่งมีความซับซ้อน และตรวจจับได้ยาก กว่าที่ใช้รถเนื่องจากต้องขนผ่านเส้นทางหลักสามารถตรวจจับได้ง่ายจากเจ้าหน้าที่รัฐ”

- ในช่วงสถานการณ์ที่เบาบาง กลไกการเฝ้าระวังโดยใช้การดูแลจากการจัดกิจกรรม ซึ่งการจัดกิจกรรมต่างในชุมชนนั้นชุมชนจะเป็นคนดำเนินงานกันเอง และมีความสัมพันธ์รู้จักกันทั้งหมดอยู่แล้ว การจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้คนในชุมชนอยู่ในสายตา

ของกันและกันอยู่ตลอดเวลา เมื่อใครผิดปกติก็น่าสามารถช่วยดูแลกันได้ เช่นเมื่อราวเดือนมีนาคม 2548 มีกิจกรรมของเครือข่ายสองกิจกรรมเวลาเดียวกัน คือการเข้าค่ายพัฒนาแกนนำเครือข่ายที่กองพันพัฒนา ที่เชียงดาว และการแข่งขันกีฬาเยาวชนของตำบลข่วงมุงที่พื้นที่ ทำให้แกนนำต้องแยกทีมงานดูแล ซึ่งในส่วนของการกีฬาเยาวชนปรากฏว่ามีบางกลุ่มบางบ้านกินเหล้าและก่อเรื่องทะเลาะวิวาทระหว่างแข่งขัน ทีมงานแกนนำก็ตั้งระงับการแข่งขันรวมทั้งชาวบ้านก็แสดงความไม่พอใจกลุ่มที่กินเหล้าและทะเลาะวิวาททำให้สถานการณ์สงบลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นตัวอย่างของกลไกเฝ้าระวังโดยชุมชนเอง ซึ่งใช้จิตสำนึกหรือใช้กลไกวิทยุชุมชนในการแจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวของชุมชนเป็นต้น.

2. **การรณรงค์ป้องกัน** เน้นการทำงานในกิจกรรมต่างๆที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนจริง โดยเป็นกิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมด้านไหนจะเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือไม่ก็ตามแต่ให้ชุมชนมีบทบาทในการร่วมทำงานทำให้เป็นการป้องกันในระดับหนึ่งนอกจากนี้ จากการศึกษายังพบว่าการแบ่งชุมชนเป็นระดับต่างๆ(ดังที่นำเสนอข้างต้น) กิจกรรมเชิงป้องกันที่สำคัญเช่น โดยการรณรงค์ การจัดค่าย การจัดธรรมสังฆจร การเปิดธรรมะผ่านเสียงตามสาย การจัดกิจกรรมปั่นจักรยาน กิจกรรมการแข่งขันกีฬา และกิจกรรมอื่นๆที่ปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างความสามัคคี กระตุ้นจิตสำนึกให้ผู้รับผิดชอบ และใช้กิจกรรมเป็นสื่อในการเชื่อมระหว่างเยาวชนที่ดีกับเยาวชนที่เสพยาเสพติดให้เข้าร่วมกิจกรรม

3. **การปราบปราม** โดยการเข้าไปตักเตือนเป็นหลัก แต่ไม่สามารถเข้าไปยุ่งกับกลุ่มผู้ค้าในตำบลได้มากนัก แต่รู้ตัวและสามารถเข้าไปพูดคุยได้แต่เป็นการพูดคุยเรื่องอื่นและแค่ตักเตือน ส่วนการจับกุมเป็นหน้าที่ของตำรวจ โดยเฉพาะในช่วงประกาศสงครามกับยาเสพติดที่กลไกของภาครัฐได้ทำให้เกิดการปราบปรามจับกุมผู้ค้าและจับกุมผู้เสพยาของชุมชนไปจำนวนหนึ่ง แต่ไม่มีการฆ่าตัดตอนในพื้นที่ทั้งผู้เสพยาและผู้ค้า แต่มีผู้ค้าในชุมชนถูกฆ่าตัดตอนนอกพื้นที่หนึ่งราย ส่วนผู้เสพยาส่วนใหญ่ที่คิดเลิกก่อนการประกาศสงครามของภาครัฐนั้นผู้ใหญ่บ้านและทีมเฉพาะกิจจะทำหน้าที่ในการรับฟังปัญหา และช่วยคลี่คลายปัญหากับผู้เสพยาโดยตรงโดยนำเข้าสู่การบำบัดโดยครอบครัวชุมชน

4. **การบำบัดรักษา** กลยุทธ์การทำงานของเครือข่ายเกี่ยวกับการทำงานด้านบำบัดมีสองยุทธวิธีสำคัญแต่ที่ให้ความสำคัญคือการดำเนินการในขั้นตอนแรกคือการดำเนินงานแบบชุมชนบำบัด ซึ่งดำเนินงานโดยความร่วมมือสามฝ่าย คือครอบครัวของผู้บำบัด ทีมเฉพาะกิจ และฝ่ายรัฐคืออนามัยและชุด ชมส.สภอ.สารภี โดยเป็นการทำงานแบบประกบรายตัว ใช้ความ

เข้าใจระหว่างกันในครอบครัว และทีมงาน เปิดใจในสภาพปัญหาที่ทำให้ไปติดยาเสพติด ซึ่งทุกกรณีที่เข้าไปช่วย มีสองกรณีคือ

กรณีแรกครอบครัวเป็นผู้มาบอกกับทีมงานเอง ไม่ว่าจะเป็นทั้งพ่อแม่หรือแฟน กรณีที่สองคือจากการสำรวจของทีมเฉพาะกิจแล้วเข้าไปสอบถามความสมัครใจ โดยมีวิธีการแก้ไขคือใช้วิธีหักดิบ เนื่องจากส่วนมากยาบ้าไม่มีผลต่อร่างกายระยะยาวหากเสพไม่มากบวกกับใช้ความเข้าใจของคนในครอบครัวเดียวกัน ซึ่งใช้เวลาประมาณสามเดือน สร้างจิตสำนึกร่วมกันให้มากขึ้น โดยหลังจากนั้นทางแกนนำในชุมชนจะหางานในชุมชนให้ทำไม่ให้ออกไปทำงานภายนอกชุมชน ซึ่งถือเป็นการติดตามผู้ผ่านการบำบัดวิธีหนึ่งด้วย แต่หากรายไหนมีความต้องการยามากหรือเลิกยาก ก็ได้โอนามั้ยคำบลั๊วเข้ามามีความช่วยเหลือบ้างแต่ไม่มากนัก

ด้านที่สองของการบำบัดคือกรณีที่อาการการติดค่อนข้างรุนแรงและทางชุมชนไม่สามารถดูแลได้ และเสี่ยงต่อการถูกจับดำเนินคดีอย่างร้ายแรงทางเครือข่ายใช้วิธีการส่งต่อผู้เสพ ยาเสพติด ไปยังศูนย์บำบัดยาเสพติด ที่มีคนในชุมชนร่วมทำงานอยู่ ทำให้แม้ส่วนหนึ่งจะถูกส่งต่อแต่ก็ยังไม่ทอดทิ้ง มีการเฝ้าดูอย่างต่อเนื่องด้วยความเอาใจใส่และชุมชนก็พร้อมที่จะต้อนรับ ซึ่ง ปัจจุบันผู้ที่เคยเสพยาเคยเสี่ยงก็กลับเข้ามาทำงานในชุมชนหลายคน โดยสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้โดยไม่แปลกแยก และสามารถทำงานได้อย่างปกติแม้จะเป็นงานที่มีรายได้ไม่เยอะ(รับจ้างขึ้นลำไย เป็นต้น)ก็ตาม แต่ก็กลับเป็นคนที่มีความซื่อสัตย์อีกครึ่ง

■ **การประเมินผลการทำงาน**เพื่อให้เกิดการนำไปปรับปรุงแก้ไขปฏิบัติให้ถูกต้องโดยรูปแบบการประเมินภายในเครือข่ายเองก็มีความแตกต่างในเชิงประเด็นกันไป ไม่มีความแน่นอนแล้วแต่สถานการณ์ แต่สามารถสรุปการประเมินหลักที่ใช้มีสองรูปแบบคือ

1. การประเมินแบบธรรมชาติ(แบบชาวบ้าน)ที่ดูเป็นรายกิจกรรมโดยประเมินกันเองในชุมชนเองว่าในการดำเนินกิจกรรมมีใครมาร่วมงานบ้าง ช่วยเหลืออะไรกันบ้าง ซึ่งเป็นการประเมินที่ไม่มีรูปแบบทางการแต่ใช้ความสัมพันธ์ในชุมชนและการใช้คำพูดบอกต่อกันไปซึ่งทำให้เกิดแรงกระตุ้นการทำงานกันเองในชุมชน

2. การประเมินแบบเป็นทางการซึ่งดำเนินงานโดยแกนนำเครือข่ายและเจ้าหน้าที่พี่เลี้ยง ซึ่งมีแนวทางการทำงานในปัจจุบันอยู่ระดับคือ

ระดับแรกหากกิจกรรมใดประสบความสำเร็จ ก็จะขยายดำเนินการต่อไป เช่นกิจกรรมด้านวิทยุชุมชน ซึ่งตอนแรกการจัดรายการมีแค่กลุ่มแกนนำเข้ามาจัดรายการให้ความรู้เรื่อง ยาเสพติดและเรื่องต่างๆในชุมชน แต่ระยะต่อมาจากการกระจายเสียงของวิทยุชุมชนทำให้ชาวบ้านในตำบลเกิดความรู้สึกรักสนใจในการรับฟังมากขึ้นเพราะเป็นข่าวสารในชุมชน ทำให้มีกลุ่ม

รายกลุ่มในชุมชน(ตำรวจ/อนามัย/พระสงฆ์)เสนอตัวของเข้ามาจัดมากขึ้น และทำให้วิทย์ชุมชนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกลไกในการเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชน

ระดับที่สองกิจกรรมใดที่ไม่ประสบความสำเร็จก็จะมีปรับปรุง หรือหากิจกรรมใหม่เข้ามาแทน เช่นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม โดยการเล่นดนตรีพื้นเมือง เพื่อให้เยาวชนได้ห่างไกลจากยาเสพติด ซึ่งประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง แต่ไม่เป็นที่ดึงดูดใจเยาวชนให้เข้าร่วมกันมากนัก เนื่องจากกระแสของคนตริสากล ทีมงานจึงได้ร่วมกันคิดและปรับกิจกรรมสู่การส่งเสริมด้านกีฬา เช่น ผู้สนใจฟุตบอลก็จะสนใจเล่นฟุตบอล ไม่ได้เข้าร่วมกับกีฬานชนิดอื่นๆ เป็นต้น ท้ายที่สุดก็นำไปสู่การคิดปรับกิจกรรมใหม่ไปสู่ การปั่นจักรยาน ซึ่งสามารถสร้างกระแสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทุกกลุ่มอายุในชุมชน

ระดับที่สามให้มีและให้สร้างกลไกการประสานงานให้ส่วนราชการ หน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง เข้ามาหนุนช่วยกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่นนายอำเภอ ปลัดอำเภอ และข้าราชการอื่นๆ ที่อยู่นอกเครือข่ายและไม่สนใจการทำงานให้เข้ามาเรียนรู้การทำงานเครือข่าย เพื่อทำให้เกิดการขยายจำนวนผู้คนที่เข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น และสร้างการยอมรับในการทำงานจากภาครัฐและชุมชน โดยใช้กลวิธีเชิญมาในพิธีเปิดบ้าง ในพิธีปิดบ้าง มาให้โอวาทหรือมามอบของรางวัลบ้าง ให้ค่อยๆ ซึมเข้าไปทีละละเล็กละน้อย แต่สุดท้ายขอให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น

ระดับที่สี่ ให้เกิดการสร้างมิติด้านภาพลักษณ์เพื่อเป็นการขยายแนวร่วมการทำงานและสร้างความเชื่อมั่นในรูปแบบการทำงานแบบเครือข่าย กรณีกิจกรรมการรวมกลุ่มและปั่นจักรยานไปตามท้องถนน ผ่านบริเวณหมู่บ้านและหมู่บ้านอื่นๆในตำบล เป็น “สื่อ” ที่ดีที่จะชักชวนผู้คนให้มาร่วม และกิจกรรมการปั่นจักรยานนี้ ก็เป็นกิจกรรมที่สามารถรวมคนทุกเพศทุกวัยเข้าด้วยกันได้หรือการทำงานของทีมเฉพาะกิจ ที่ใช้กลวิธีการประกบตัวแก้ไขปัญหาคือเป็นรายบุคคลทำให้เกิดการยอมรับจากครอบครัวผู้ที่ติดยามากขึ้น และทำให้กลายมาเป็นแนวร่วมการทำงานในช่วงต่อมา

การประชุมทีมงานเป็นระยะๆซึ่งมีการวางแผน การประเมินผล ทำให้เกิดความต่อเนื่องและเป็นวงจรนำไปสู่ความสำเร็จและเป็นวงจรสู่การแก้ไขหาแนวทางใหม่อีกครั้งหนึ่ง เป็นวัฏจักรของความสำเร็จในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนอย่างยั่งยืนซึ่งนำไปสู่กลยุทธ์การขยายผล

■ กลยุทธ์การขยายผลการทำงาน แนวทางหรือยุทธวิธีหลักในการทำงานการขยายผลการทำงาน ในการทำงานครั้งนี้มาจากกลยุทธ์ “การขยายแนวทางการทำงานตามธรรมชาติ”

ใช้ผลงานและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นให้เกิดการขับเคลื่อนการขยายด้วยตนเอง ซึ่งในการทำงานของเครือข่ายจนสามารถแบ่งการขยายผลการดำเนินงานแบ่งเป็นสองอย่างคือ

การขยายการทำงานจากภายในเครือข่ายของตนเอง คือขยายกลุ่มการทำงานภายในชุมชนให้มีความเข้มแข็งหรือขยายฐานการทำงาน ซึ่งกลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีการขยายฐานการทำงานแรกหลังจากสถานการณ์ปัญหาการแพร่ระบาดลดลงและเป็นตัวอย่างการพัฒนาและขยายที่ชัดเจน จากกลุ่มที่ไม่มีการรวมตัวและทางเครือข่ายรวมทั้งตำบลมองว่าจะเป็นกลุ่มที่มีปัญหาและเสี่ยงต่อการเข้าไปยุ่งเกี่ยวมากที่สุดรองจากกลุ่มผู้ใช้แรงงาน แต่ปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความสนใจในการทำงานเพื่อชุมชน แม้จะเป็นเพียงส่วนหนึ่งและก็ยังมียุทธศาสตร์หนึ่งที่ไม่ได้ยังดำเนินชีวิตโดยไม่ได้สนใจความเป็นไปของชุมชน แต่ก็เกิดภาพการเคลื่อนการทำงานที่ละเอียดละน้อยที่ระดมเยาวชนที่มีใจ

ซึ่งตรงจุดนี้จากกลุ่มเยาวชน ทำให้เกิดผลที่น่าสนใจคือการขยายจากเยาวชนไปสู่กลุ่มครอบครัวอย่างไม่ตั้งใจเนื่องจากเยาวชนเวลาทำกิจกรรมก็จะเอาเล่าให้ครอบครัวฟังเป็นผลให้คนในครอบครัวเกิดความตระหนักในการแก้ไขปัญหาและสนใจการทำงาน of เครือข่ายไปด้วยที่ละเอียดละน้อย ค่อยๆซึมเข้าไป

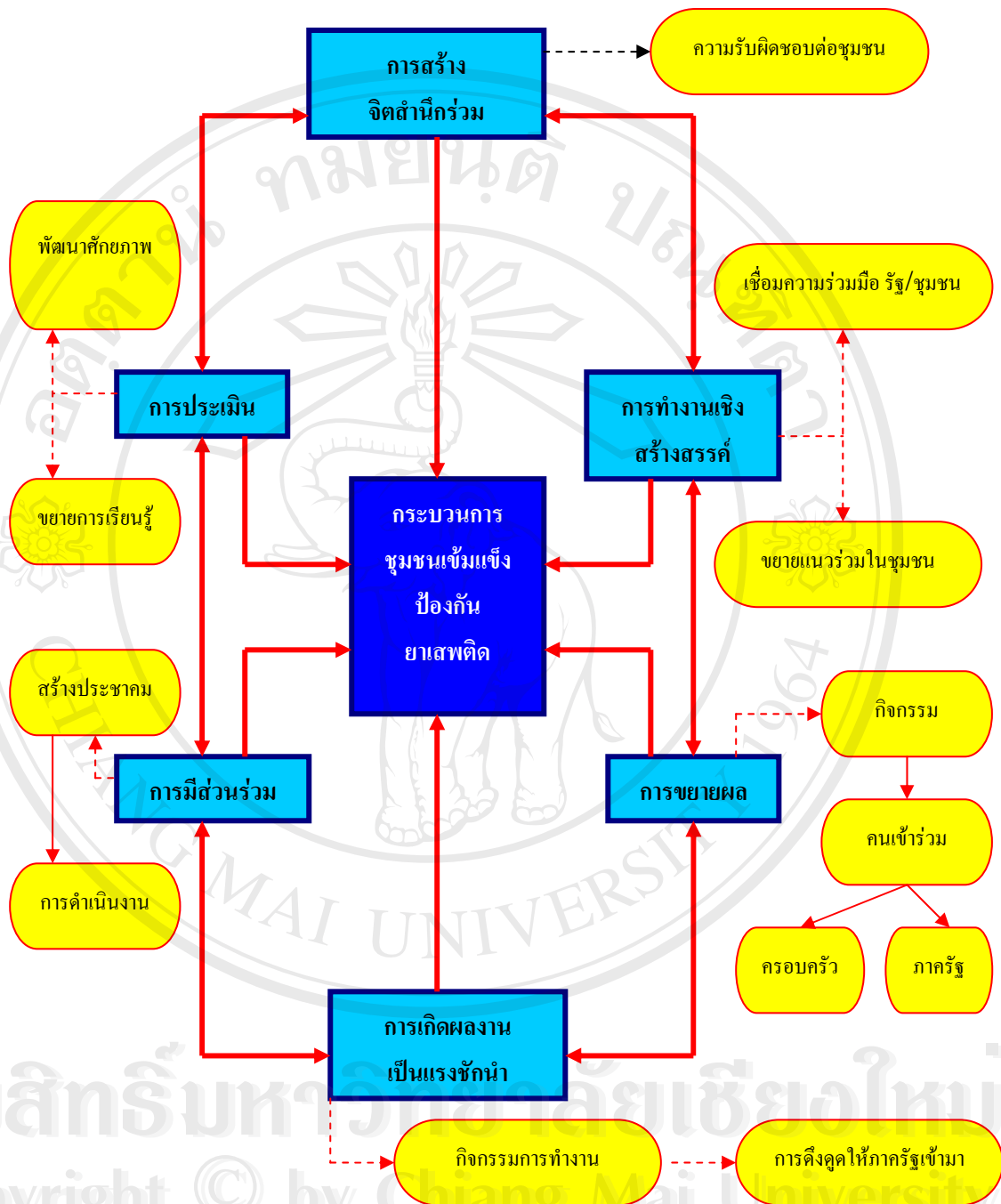
ต่อมาก็มีการขยับไปเคลื่อนเชื่อมกับกลุ่มเยาวชนของเครือข่ายจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีการทำงานด้านการแก้ไขปัญหาสุขภาพจิต ทำให้เกิดเป็นพันธมิตร ที่จะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกันอย่างต่อเนื่อง ส่วนนับตั้งแต่ห้วงปี 2548 เป็นต้นไป ทางเครือข่ายประชาคมข้ามวง จะเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งและยกบทบาทของกลไกกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ภายในตำบลที่ทำงานเชื่อมกับอนามัยตำบลอยู่แล้วให้เป็นกลุ่มที่สามารถเป็นแกนนำในการทำงานทั้งด้านสุขภาพจิตและด้านสุขภาพ โดยมองถึงการขยายฐานการทำงาน อสม.หนึ่งคนมีบทบาทและหน้าที่ดูแล สิบครัวเรือน เป็นเป้าหมายระยะแรก ก่อนที่จะพัฒนาสู่ระดับต่อไป

การขยายฐานการทำงานไปสู่เครือข่ายภายนอก ซึ่งการขยายพันธมิตรหรือเครือข่ายการทำงานภายนอกนั้น เป็นการทำงานที่สะท้อนภาพการขยายอย่างเป็นธรรมชาติที่ชัดเจนมาก คือ การขยายฐานที่ผ่านมาใช้ลักษณะการเรียนรู้แลกเปลี่ยน ระหว่างเครือข่ายหรือพื้นที่ต่างๆ ทำให้เกิดความสนใจที่จะมาร่วมเป็นพันธมิตรการทำงานระหว่างเครือข่าย ซึ่ง ณ ปัจจุบันทางเครือข่ายประชาคมข้ามวงพัฒนา มีกลุ่มพันธมิตรร่วมทำงานที่เกิดจากการเรียนรู้แลกเปลี่ยนกันตามธรรมชาติ ดังนี้

- พื้นที่ตำบลวังตาล อ.สารภี (2548)
- เครือข่ายสายใยรักสารภี
- เครือข่ายตำบลสันทราย อ.สารภี

- เครือข่ายกลุ่มเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่/ลำพูนด้านยาเสพติด
- เครือข่ายชุมชน ตชด.333/334
- เครือข่ายปฏิรูปและพัฒนาชุมชนเมืองเชียงใหม่
- การเป็นวิทยากรของแกนนำในชุมชนเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์การทำงาน/เทคนิคต่างๆ (เช่นที่ลำพูน/ต.แม่เหีย/แม่ฮ่องสอน/เป็นต้น)

นอกจากนี้การทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนาได้มีแนวทางการขยายกลยุทธ์และสร้างแนวทางการทำงานรูปแบบนี้เข้าไปยังองค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อเชื่อมกับการแก้ไขปัญหาอื่นๆนอกจากปัญหาสุขภาพและยาเสพติดด้วย และเพื่อดึงงบประมาณของชุมชน (ผ่านทางอบต.) ให้มาดำเนินงานแทนที่การขอจากภายนอก โดยเครือข่ายมีเป้าหมายในการเลือกตั้ง (31/กค.2548) ได้ส่งทีมเครือข่ายสมัครลงทีมบริหารของ อบต.เพื่อจะสามารถเข้าไปอยู่ในกลไกการทำงานของการบริหารในตำบลและสามารถดูแลนโยบายการทำงานเพื่อสามารถทำงานเพื่อชุมชนได้อย่างเต็มที่มีมากขึ้น สามารถแสดงแผนภาพแสดงยุทธวิธี กระบวนการทำงาน ได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5.5 : สรุปกลยุทธการทำงาน

5.2.4 สรุปและวิเคราะห์กลยุทธ์การทำงาน

จากผลการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ประเด็นเรื่องกลยุทธ์การทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามวงพัฒนา ทางผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์และสรุป กลยุทธ์การทำงานป้องกันและแก้ไข

ปัญหาขาดเสถียรภาพ โดยเฉพาะกลไกการเชื่อมโยงการทำงานภายในชุมชนและการประสานการทำงานระหว่างภาครัฐและชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามมณฑลพัฒนา โดยมีแผนภาพแสดงยุทธวิธี กระบวนการทำงานซึ่งสามารถวิเคราะห์สรุปได้ดังต่อไปนี้

ประเด็นแรกคือกระบวนการสร้างจิตสำนึกร่วมในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหาขาดเสถียรภาพภายใต้ความเป็นชุมชนตำบลข้ามมณฑลเดียวกัน เป็นประชาชนชาวข้ามมณฑลที่จะต้องมีความรับผิดชอบต่อแผ่นดินถิ่นเกิด โดยไม่คำนึงถึงว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของใคร ไม่ว่าจะเป็น ภาครัฐหรือชุมชน ไม่ว่าใครจะได้รับผลกระทบจากขาดเสถียรภาพหรือไม่ แต่ให้คำนึงถึงอันตรายของปัญหาขาดเสถียรภาพในพื้นที่ที่จะทำลายความเป็นชุมชนตำบลข้ามมณฑล โดยจะเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงถึงสถานะและความมั่นคงของชุมชน โดยกระบวนการหลอมรวมสร้างจิตสำนึก ได้กระทำการผ่านการทำประชาคมการมีส่วนร่วม การค้นหาปัญหาและการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

ไม่เพียงแต่ความเป็นภาครัฐและภาคชุมชนเป็นเงื่อนไขในการสร้างโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากร และเปิดพื้นที่การทำงานและการยอมรับในกระบวนการทำงานมากขึ้นเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการทำงานภายใต้การหลอมรวมมีจิตสำนึกความเป็นชาวข้ามมณฑล อ.สารภี จ.เชียงใหม่ ด้วยกันเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน

ประเด็นที่สองใช้กระบวนการ การเกิดผลงานเป็นการชักนำ กล่าวคือการทำงานของกลุ่มคนมีใจในระยะแรก ใช้ผลงานที่เกิดขึ้นและความตั้งใจจริงในการทำงานเป็นตัวชักจูงและดึงดูดให้หน่วยงานภาครัฐเข้ามาสนใจและให้การสนับสนุนช่วยเหลือมากขึ้น จากช่วงแรกมีเพียงอนามัยตำบลเข้ามาช่วยเรื่องกระบวนการประชุม กล่าวคือเป็นการทำงานให้เกิดความเป็นรูปธรรมบางส่วนก่อนทั้งเรื่องงานและการแสวงหางบประมาณเอง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ภาครัฐก่อนว่าเกิดและมีกลุ่มคนและกระบวนการทำงานในพื้นที่ เนื่องจากเป็นธรรมชาติของภาครัฐที่ถ้าไม่เห็นผลงานเป็นรูปธรรมก็จะไม่เข้ามาช่วยหนุนเสริมอย่างจริงจัง ซึ่งการ เข้าช่วยสนับสนุนของภาครัฐต่อชุมชนมีทั้งการช่วยหนุนเสริมตามคำร้องเช่นงบประมาณหรือการเข้าร่วมพิธีการหรือการเข้ามาหนุนเสริมเองเนื่องจากเป็นประชากรในพื้นที่และเป็นแนวร่วมการทำงาน ซึ่งกลยุทธ์นี้ไม่ได้เกิดผลกับการดึงกลุ่มภาครัฐเข้ามาเท่านั้นแต่กลับเป็นการดึงความสนใจจากกลุ่มคนแนวร่วมในชุมชนเองด้วย เช่นกรณีของกิจกรรมปั่นจักรยานชุมชนเพื่อสุขภาพที่เป็นกิจกรรมอย่างต่อเนื่องจากระยะแรกที่มีเฉพาะกลุ่มคนมีใจจำนวนประมาณห้าถึงสิบคนเท่านั้น แต่ต่อมาสามารถขยายแนวร่วมการทำงานและคนสนใจเป็นจำนวนกว่าร้อยคนที่มาจากสิบหมู่บ้านในตำบลทีเดียว

ประเด็นสามการใช้กลยุทธ์มุ่งเน้นการทำงานเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลให้ทุกฝ่ายสามารถหันหน้าเข้ามาช่วยและร่วมงานกันได้อย่างสันติใจ เนื่องจากเครือข่ายมองว่าการทำงานด้านขาดเสถียรภาพเป็นประเด็นร้อนและเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์และผู้มีอิทธิพล ซึ่งหากปะทะโดยตรง

เครือข่ายชุมชนก็ไม่มีศักยภาพเพียงพอ จะไม่มีใครกล้าให้ความร่วมมือนอกจากนี้แล้วยังทำให้เป็นการทำลายตัวเองอีกเช่นกัน เครือข่ายจึงเน้นการทำงานเชิงสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาโดยอ้อม (ใช้กลไกด้านสุขภาพบ้าง/อาชีพบ้าง/เยาวชนหรือแม่กระทั่ง อสม.) และเป็นการดำเนินงานเชิงเสริมสร้างการป้องกันอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้สันติวิธีเนื่องจากชุมชนและคนต้องอยู่ร่วมกันตลอดไป ต่างจากหน่วยงานต่างๆทั้งภาครัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาแล้วก็ไป

การทำงานเชิงสร้างสรรค์ของเครือข่ายสะท้อนมาในรูปของกิจกรรมทั้ง แก้ไข ป้องกันและเฝ้าระวัง โดยเฉพาะกระบวนการแก้ไขเครือข่ายใช้กระบวนการบำบัดโดยชุมชน ความเกื้อกูลและความเข้าใจในครอบครัว ให้เกิดการยอมรับในชุมชน ไม่ส่งตัวไปบำบัดข้างนอกที่ไม่แน่ใจว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับคนในชุมชนจากการประกาศสงครามกับยาเสพติดของรัฐบาล หรือกิจกรรมเชิงป้องกันเครือข่ายใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสมัครใจ ไม่ใช่บังคับ ซึ่งกลยุทธ์การทำงานเชิงสร้างสรรค์ดังกล่าวทำให้ทั้งสิบหมู่บ้านในตำบลวังม่วงหรือแม่กระทั่งฝ่ายภาครัฐสามารถร่วมได้อย่างสนิทใจและสบายใจมากขึ้น รวมทั้งเป็นการลบมุมมองที่มีต่อการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชน(NGO)บางองค์กรว่าก้าวร้าวหรือการเป็นองค์กรเถื่อนในสายตาภาครัฐได้.

ประเด็นที่สี่กระบวนการประเมินตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้เครือข่ายชุมชนเกิดการยอมรับในความสามารถและศักยภาพของตนเองว่าต้องเติมเต็มในส่วนใด นำมาซึ่งการแสวงหาองค์ความรู้หรือความช่วยเหลือจากส่วนอื่นๆ และเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสภาครัฐและกลุ่มคนที่สนใจได้เข้ามาหนุนช่วยเสริมงานด้านต่างๆมากขึ้น เช่น อนามัยตำบลเสริมเรื่องเทคนิคการทำประชาคม การตรวจปัสสาวะ และการเขียนโครงการ /ชุด ชมส.สกอ.สารภีเสริมเรื่องการเป็นวิทยากรโน้มน้าวจิตใจ การเข้าถึงเยาวชนกลุ่มเสี่ยง /อำเภอให้ข้อมูลของภาคราชการ และการหนุนเสริมกำลังใจ การศึกษาดูงาน /สำนักงาน สสช. ป.ป.ส. ให้ข้อมูลความรู้เรื่องยาเสพติดและส่งเสริมงบประมาณบางส่วน ในขณะที่ชุมชน เสริมเรื่องกลุ่มคนทำงาน นโยบาย แนวทางการทำงาน เป็นต้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าทั้งหมดเกิดจากกลยุทธ์การประเมินตนเองทั้งเสริมและเติมในส่วนที่ยังขาด เพื่อให้เกิดการร่วมมือกันในการทำงานจากทุกภาคส่วน

ประเด็นที่ห้ากระบวนการการขยายผล (กลยุทธ์การระบิดหรือการแตกหน่อ) ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานที่เครือข่ายใช้ส่งเสริมและขยายวงกว้างการทำงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อการขยายฐานการทำงานและขยายแนวร่วมการทำงานให้เกิดจิตสำนึกร่วม ผ่านกระบวนการสร้างกระแส ซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ทางเครือข่ายใช้การดำเนินงานในสองระดับทั้งในระดับการทำงานในชุมชน ซึ่งใช้กับการทำงานและการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน เมื่อถึงเยาวชนเข้าร่วม ก็จะไปกระทบกับพ่อแม่ และครอบครัวไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่งทั้งการเข้าร่วมหรือการเล่าสู่กันฟังทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงานของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดไปในตัว

ส่วนในระดับที่เป็นการทำงานในระดับเครือข่ายและความร่วมมือของอำเภอเพื่อเป็นการดึงความสนใจของผู้ใหญ่ในอำเภอ เครือข่ายใช้วิธีการเชิญมาเป็นประธานหรือให้เกียรติในการมอบรางวัล และเชิญมาอย่างต่อเนื่องให้เกิดความจำได้ว่ามีเครือข่ายการทำงาน ในพื้นที่ตำบลข้าวมุงอยู่ ซึ่งจะทำให้เกิดการค่อยๆ ซึมซับการเรียนรู้ แบบค่อยเป็นค่อยไปรูปแบบการทำงานไปเรื่อยโดยไม่จำเป็นต้องบังคับมาร่วมทำงานแต่อย่างใด

กลยุทธ์สุดท้ายคือ กลยุทธ์การมีส่วนร่วม เป็นแนวทางการทำงานที่สำคัญที่สุดที่สะท้อนถึงการสร้างประชาคม การแก้ไขปัญหา การดำเนินงาน การจัดสรรหน้าที่ในการทำงานที่มีการกระจายการทำงานรวมทั้งกระจายการตัดสินใจในเรื่องแผนงาน ซึ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานทั้งเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นรัฐหรือชุมชน ไม่ให้กระบวนการทำงานตกอยู่ที่ใครมากเกินไป แต่อย่างไรก็ตามก็ปฏิเสธไม่ได้ก็ยังมีส่วนนำตามธรรมชาติอยู่ ซึ่งคอยเป็นเสาหลักในการทำงานของเครือข่ายคือพ่อหลวงจำลอง ใจมา / คุณนรินทร์ แก้วมีศรี (หมอนามัย) และลุงดาบมงคล จันทร์เรือง หรือพี่สุวิสา แกนนากลุ่มเยาวชน เป็นต้น

5.3 ผลสัมฤทธิ์ และผลกระทบของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด เครือข่ายประชาคม ข้าวมุงพัฒนา

5.3.1 ผลสัมฤทธิ์ด้านการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เรื่องยาเสพติดในตำบลข้าวมุง

สถานการณ์ปัญหายาเสพติดเดิมในเขตพื้นที่ตำบลข้าวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่มีสถานการณ์เบาบางลงเป็นจำนวนมาก โดยเกิดจากการมีจิตสำนึกร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและเกิดการทำงานภายใต้แนวคิดทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน นอกจากนี้ยังเกิดกระบวนการร่วมมือการทำงานระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งหากประเมินกระบวนการทำงานของทั้งสองภาคทำให้รู้ถึงกระบวนการหนุนเสริมการทำงานระหว่างกันนอกจากนี้การทำงานยังเป็นการทำงานที่มาจากจิตสำนึกร่วมของการเป็นชุมชนและความสัมพันธ์แบบครอบครัวและเครือญาติมากกว่าการทำงานตามหน้าที่ที่ถูกสั่งมาตามนโยบายเนื่องจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้ามาส่วนมากเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยที่มีพื้นเพอาศัยในชุมชนและมีจิตสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหายา เช่นเจ้าหน้าที่อนามัยตำบลหรือ ลุงดาบมงคล แต่ก็มีบางส่วนที่ขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐระดับนโยบาย เช่นสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด หรือสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค แต่ในขณะที่กลุ่มข้าราชการระดับสูงที่ดูแลด้านนโยบายจะต้องรอคำสั่งของ ศูนย์ต่อสู้เอาชนะ

ปัญหาหาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่เป็นที่ตั้ง ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการและการทำงานของเครือข่าย

กรณีของผู้เสพรายเดิมจากจำนวน 56 รายของพื้นที่ตำบลขัวมุง(ข้อมูลเครือข่าย) ส่วนหนึ่งได้เลิกเสพยาอย่างเด็ดขาดและกลับตัวมาเป็นแนวร่วมของชุมชนในการป้องกันยาเสพติด และหันมาประกอบอาชีพสุจริต แต่มีบางส่วนได้หนีออกจากชุมชนไปทำให้กลุ่มผู้เสพได้หมดไปจากพื้นที่ตำบลขัวมุง ในกรณีผู้ค้าที่เป็นผู้กระจายยาเสพติดในชุมชน จำนวน 4 รายได้ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายในช่วงที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาเสพติด(พ.ศ.2546)จนหมดสิ้นทั้งการถูกจับดำเนินคดีและการดำเนินการยึดทรัพย์สินอันได้มาโดยมิชอบ จนกล่าวได้ว่าในเชิงรูปธรรมการขบวนการเกี่ยวกับยาเสพติดทั้งกลุ่มผู้เสพจำนวนมาก และกลุ่มผู้ค้าได้ถูกกำจัดและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในแนวทางชีวิตให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากสองส่วนสำคัญคือ

1. กลไกการทำงานของเครือข่ายชุมชนที่ดำเนินงานร่วมมือกันของภาครัฐและชุมชนในการใช้จิต-สังคมบำบัด ในกลุ่มผู้เสพ
2. การประกาศนโยบายขึ้นเด็ดขาดของรัฐบาลเกี่ยวกับยาเสพติด(การประกาศสงครามกับยาเสพติด) คือคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544และ31/2546 ในการส่งต่อผู้เสพบางส่วน(ถือว่าเป็นผู้ป่วย)และการจัดการกับกลุ่มผู้ค้าในตำบล

ส่วนกลุ่มพี่น้องหรือประชาชน ชาวบ้านตำบลขัวมุงนั้นเมื่อพิจารณาจากกระบวนการทำงานและการมีกิจกรรมที่เกิดจากความต้องการของชุมชน อย่างต่อเนื่องของเครือข่ายประชาคมขัวมุงพัฒนาทำให้เกิดความตระหนักถึงปัญหาและอันตรายของปัญหาหาเสพติดร่วมกันว่ามิใช่ปัญหาของกลุ่มคนใดคนหนึ่งอีกต่อไป แต่เป็นปัญหาโดยรวมของทุกคน และจะร่วมป้องกันไม่ให้ปัญหาหาเสพติดย้อนกลับเข้ามาอีกในชุมชน ซึ่งมีตัวอย่างเป็นรูปธรรมคือการทำที่ทุกคนเป็นเหยี่ยวข่าวในการแจ้งปัญหาหาเสพติดให้กับเครือข่ายตลอดเวลา ผ่านทางแกนนำเครือข่าย และกลไกวิทยุชุมชนที่ตั้งอยู่ที่บ้านพ่อหลวงจำลอง หมู่ที่ 8 ซึ่งเป็นการขยายจิตสำนึกร่วมกันนอกจากปัญหาหาเสพติดแล้วยังเป็นการร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็งอีกด้วยซึ่งปัจจุบันเครือข่ายมีประชาชนที่เป็นแนวร่วมการทำงานใน 10หมู่บ้านของตำบลขัวมุงอยู่จำนวน 1,700 คน ครอบคลุมกลุ่มผู้นำท้องถิ่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้านและอสม. รวมทั้งแนวร่วมที่เป็นข้าราชการที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอสารภี

แต่ในขณะเดียวกันแม้ว่าปัญหาหาเสพติดที่เป็นรูปธรรมจะหมดไปแล้วจากชุมชน แต่สถานการณ์ปัญหาหาเสพติดในชุมชนยังคงมีเชื้ออยู่บ้างแต่อยู่ในสถานะที่ควบคุมได้ และมีอาสาสมัครแจ้งข่าว(เหยี่ยวข่าวชุมชน)คอยๆจับตาความเคลื่อนไหวและใช้กิจกรรมของชุมชนและ

เครือข่ายในการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจากการประเมินสถานการณ์คร่าวๆพบว่าในเขตตำบลยังคงมีปัญหาดังนี้ที่สามารถขยายผลไปสู่การแพร่ระบาดของยาเสพติด คือ

1. การที่กลุ่มคนสามวัยซึ่งประกอบด้วย วัยทำงาน กลุ่มเยาวชนอายุน้อย(ต่ำสุดประมาณ 13 ปี) และกลุ่มสตรีหันมากินเหล้ามากขึ้น และเป็นค่านิยมที่แพร่ขยายไปทั่วชุมชนซึ่งสังเกตได้จากซุ่มเหล้า และซุ่มคาราโอเกะที่เกิดขึ้นอย่างมากในชุมชนหัวมุงและชุมชนใกล้เคียง โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่เสาร์อาทิตย์ไม่ว่าทางใดทั้งเส้นป่าแดงที่ติดแม่น้ำปิงหรือเส้นต้นยาง (เชิงใหม่-ลำพูน) เป็นต้น ซึ่งการหันมามีค่านิยมดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงโอกาสที่จะสามารถพัฒนาไปสู่ยาเสพติดได้ไม่ยาก

และในขณะที่กลุ่มเยาวชนในชุมชนมีพฤติกรรมที่รักสนุกมากขึ้น นิยมการรวมกลุ่มจับมอเตอร์ไซค์เข้าไปเที่ยวในตัวเมืองเชียงใหม่ตามแหล่งหรือสถานบันเทิงต่างๆ มีพฤติกรรมก้าวร้าวมากขึ้นนิยมดื่มเหล้า สูบบุหรี่บางกลุ่มนิยมสูบกัญชาซึ่งหาได้ง่ายอีกด้วย และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมทั้งเมื่อไปเรียนในตัวเมืองก็มักเช่าหอพักในเมืองอยู่มากกว่าการกลับมาอนที่บ้าน ทำให้ผู้ใหญ่หรือคนในชุมชนไม่สามารถดูแลได้อย่างใกล้ชิดมากนัก เป็นโอกาสให้เชื่อมโยงกับปัญหาเสพติดอีกครั้ง

2. การเข้ามาทำงานของกลุ่มผู้ใช้แรงงานต่างด้าวและกลุ่มชนเผ่าต่างๆในพื้นที่ตำบลหัวมุงและตำบลใกล้เคียงซึ่งมาประกอบอาชีพในการเก็บลำไย คัดลำไยและทำงานในโรงงานอบลำไยซึ่งมีเป็นจำนวนมากซึ่งส่วนหนึ่งแม้จะถูกควบคุมโดยนายจ้างแต่ก็มีบางส่วนที่ควบคุมไม่ได้ แล้วก็มีวิถีชีวิตที่ไม่ผูกพันกับชุมชนอยู่แล้วเนื่องจากเป็นคนนอกชุมชน ทำให้การดูแลจากพ่อหลวงบ้านแทบเป็นไปไม่ได้ อาจก่อให้เกิดการนำยาเสพติดเข้ามาใช้ในพื้นที่อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งจากข้อมูลในชุมชนพบว่าในช่วงหน้าลำไย(มิถุนายน-กันยายน)เริ่มมีกลุ่มคนแปลกหน้าเข้ามาในชุมชน และมีหลายกระแสว่าเริ่มมีการซื้อขายยาบ้าในสวนลำไย โดยใช้วิธีการเดินมาขายหรือมาปล่อยเนื่องจากสะดวกกว่าการใช้รถและสามารถหลบหนีได้ง่ายไม่ถูกตั้งด่านจับจากเจ้าหน้าที่

จากเวทีการถอดสรุปบทเรียนการทำงานเรื่องแนวทางของเครือข่ายกับสถานการณ์ปัญหาเสพติดเดือนพฤษภาคม 2548พบว่า “ทางเครือข่ายชุมชนมีความเชื่อว่าแม้ที่ผ่านมาจะได้มีการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่หลากหลายทั้งด้านปราบปราม การป้องกันและการบำบัดก็ตาม ซึ่งก็เป็นการแก้ไขปัญหได้ในระดับหนึ่ง การดำเนินงานในเชิงรุกด้านการป้องกันเป็นการแก้ไขปัญหที่ชุมชนได้วางวิธีการที่เน้นการร่วมทำกิจกรรมของชุมชน ตลอดจนมองถึงการแก้ไขปัญหจะดำเนินเฉพาะชุมชนหนึ่งไม่ได้ เพราะจากประสบการณ์ที่ผ่านมาชุมชนใกล้เคียงกันปัญหามักเชื่อมโยงกันเสมอไม่ว่าการเสพ การค้า การแก้ปัญหาก็ต้องเชื่อมโยงต่อกันเป็นอย่างมาก จึงต้องดำเนินการขยายตัวของเครือข่ายให้เกิดความเคลื่อนไหวในรูปแบบต่างๆในชุมชน

ในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนอย่างแท้จริงทางเครือข่ายประชาคมข้าม
มุงพัฒนา จึงเห็นว่ามีคามจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาศักยภาพ สร้างความเข้มแข็งของชุมชนและ
เครือข่ายในแนวราบและกว้างในการรองรับการแก้ไขปัญหายาเสพติดในระยะยาว”

5.3.2 ผลสัมฤทธิ์เรื่องผลการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

การลดลงเชิงปริมาณของกลุ่มผู้เสพยา

เกิดการลดลงของจำนวนผู้เสพยาในชุมชนในเชิงรูปธรรม นับตั้งแต่การทำงาน
เครือข่ายอย่างจริงจังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ซึ่งสามารถแสดงเป็นข้อมูลเชิงตารางได้ดังนี้

ตารางที่: 5.2 ผลการลดจำนวนลงของผู้เสพยาในพื้นที่ตำบลข้าวมุง (พ.ศ.2544-ปัจจุบัน)

หมู่ที่	มีจำนวนผู้เสพยา (จำนวนคน)	เลิกเสพยาช่วง 2544-2546	เลิกเสพยาช่วง 2547 เป็นต้นมา	หมายเหตุ
1	4	2	2	หมู่ที่ 7 ผู้เสพยาที่เหลือได้ ออกนอกพื้นที่
2	4	2	2	
3	3	2	1	
4	6	2	4	
5	7	3	4	
6	5	2	3	
7	9	3	0	
8	9	5	4	
9	6	3	3	
10	3	3	0	
รวม 10 หมู่บ้าน	56 ราย	27 ราย	23 ราย	6 รายออก นอกพื้นที่

ที่มา : ประมวลข้อมูลจากรายงานผลการดำเนินงานโครงการเครือข่ายชุมชนป้องกันและแก้ไข
ปัญหายาเสพติด ประจำปีพ.ศ.2546 และ พ.ศ. 2547 ที่เสนอต่อสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5

รวมทั้ง 10 หมู่บ้านในตำบลข้าวมุงมีผู้เสพยาเสพติดจำนวน 56 ราย เลิกได้ในช่วง
ปี 2544-2546 จำนวน 27 ราย และเลิกได้นับตั้งแต่ปี 2547 จำนวน 23 ราย ที่เหลือ 6 รายหนีออกจาก
ชุมชนอันเนื่องมาจากความเกรงกลัวมาตรการการกวดขันจากภาครัฐ

การเกิดขึ้นของกิจกรรม เกิดกิจกรรมการป้องกันและแก้ไขเพื่อสร้างความตระหนักจิตสำนึกร่วมของชุมชน อย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2544-ปัจจุบัน

จากการศึกษาวิจัยพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักในปัญหาเสพติดของเครือข่ายชุมชนข้ามวง โดยไม่อาจใช้กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งที่ชี้ว่าเป็นกิจกรรมที่สร้างความตระหนักมากที่สุดแต่การที่ชุมชนมีความตระหนักนั้นเกิดจากการเคลื่อนไหวอย่างสอดคล้องกันทุกกิจกรรมเป็นเวลากว่าสี่ปี แบ่งเป็นกิจกรรมที่สร้างจิตสำนึกร่วมกัน / กิจกรรมค้นหาปัญหาเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางกิจกรรมอื่น / กิจกรรมของชุมชน / กิจกรรมของเครือข่าย / กิจกรรมที่ใช้ในการแก้ไขปัญหและกิจกรรมที่ใช้ในการป้องกัน

ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นถึง “กิจกรรมหลัก” ที่สร้างความร่วมมือและความสัมพันธ์รวมทั้งสร้างจิตสำนึกการทำงานในเครือข่ายทั้งรูปแบบการทำงานทางชุมชนเองและการประสานความร่วมมือกับภาคีต่างๆดังนี้

1. กิจกรรมการจัดเวทีประชาคมในหมู่บ้านเพื่อปรึกษาหารือวางแผนการทำงานร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ
2. การส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมและการสร้างกลุ่มกลไกแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะอาทิเช่นทีมเฉพาะกิจของเครือข่าย และกลุ่มเยาวชน หรือเหยี่ยวข่าวชุมชนให้มีความเข้มแข็ง
3. กิจกรรม ศึกษาดูงาน ซึ่งเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้และกระตุ้นให้เกิดความอยากทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดและเป็นแม่แบบเพื่อปรับใช้กับการทำงานในอนาคต
4. กิจกรรมที่เป็นการจัดเวทีในการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพชุมชนเพื่อกำหนดแนวทางการทำงานร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด
5. ค่ายเยาวชนค้นหาชีวิต เพื่อให้เยาวชนในกลุ่มผู้เสพ ได้มีกิจกรรมร่วมกันทางสร้างสรรค์และให้สร้างความเข้มแข็งทางด้านจิตใจ พัฒนาทักษะการดำเนินชีวิต
6. กิจกรรมการบำบัดโดยชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ใช้ทรัพยากรในหมู่บ้านทุนทางสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งความสัมพันธ์ในครอบครัวและความผูกพันทางเครือญาติเข้ามาเพื่อป้องกันความแปลกแยกในสังคม ใช้จิตสังคมบำบัด

กิจกรรมที่ดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าผลสัมฤทธิ์หนึ่งของการทำงานในรูปแบบเครือข่ายประสานความร่วมมือกัน คือการมีกิจกรรมที่ดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวในชุมชนอย่างสม่ำเสมอและส่งผลต่อโครงสร้างที่เป็นรูปธรรม ซึ่งแสดงถึง

ความเข้มแข็งในการจัดการของชุมชนเอง เป็นการลดค่านิยมกระบวนการทำงานแบบกิจกรรมเดียว
 ทำแล้วจบ ขาดความต่อเนื่อง ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมกิจกรรมการทำงานของเครือข่ายได้ดังนี้

ตารางที่: 5.3 สรุปภาพรวมกิจกรรมการทำงานของเครือข่าย (2544-ปัจจุบัน)

กิจกรรมที่ดำเนินงาน	ลักษณะของกิจกรรม	ระยะเวลา
1.เวทีชุมชน/ประเมินชุมชน	กิจกรรมเครือข่าย	ต่อเนื่อง
2.ค่ายฟื้นฟูจิตใจ	กิจกรรมแก้ไข	2544-2547
3.จิตสังคมบำบัด	กิจกรรมแก้ไข	2544-2547
4.ค่ายเยาวชนค้นหาชีวิต	กิจกรรมแก้ไข	ต่อเนื่อง
5.เวทีสภาผู้เสพ	กิจกรรมแก้ไข	2544-2546
6.ค่ายศิลปะต้านภัยยาเสพติด	กิจกรรมป้องกัน	2544-2545
7.ดนตรีพื้นเมืองต้านยาเสพติด	กิจกรรมป้องกัน	ต่อเนื่อง
8.กีฬาต้านภัยยาเสพติด	กิจกรรมป้องกัน	ต่อเนื่อง
9.ปั่นจักรยานต้านยาเสพติด (ขยายเครือข่าย)	กิจกรรมเครือข่าย	ต่อเนื่อง
10. ค่ายค้นหาแกนนำเยาวชน รุ่นใหม่	กิจกรรมป้องกัน	ต่อเนื่อง
11. เขียวข้าวชุมชน (อาสาสมัครแจ้งข่าว)	กิจกรรมแก้ไข	ต่อเนื่อง
12. สืบชะตาหมู่บ้านต้านยาเสพติด	กิจกรรมเครือข่าย	ต่อเนื่อง
13. เวทีประชุมกรรมการข่าย	กิจกรรมเครือข่าย	ต่อเนื่อง
14. เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้	กิจกรรมป้องกัน	ต่อเนื่อง
15. การศึกษาดูงานและจัดการ แลกเปลี่ยน	กิจกรรมเครือข่าย	ต่อเนื่อง
16. การสรุปบทเรียน	กิจกรรมชุมชน/เครือข่าย	ต่อเนื่อง
17. กิจกรรมวิทยุชุมชน	กิจกรรมเครือข่าย	2547-ปัจจุบัน
18. กิจกรรมสร้างเครือข่ายเยาวชน ระดับหมู่บ้านและเพิ่มทักษะ	กิจกรรมเครือข่าย	2547-ปัจจุบัน
19. รณรงค์ครอบครัวยุบอุ่นพื้นที่ ยาเสพติด	กิจกรรมป้องกัน/รณรงค์	ต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ดำเนินงาน	ลักษณะของกิจกรรม	ระยะเวลา
20. โครงการจัดทำป้าย ประชาสัมพันธ์	กิจกรรมป้องกันบรรณรักษ์	2545-2547

ที่มา: แบบสัมภาษณ์แกนนำเครือข่าย :วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2548

โดยเครือข่ายมีแนวร่วมการทำกิจกรรมใน 10หมู่บ้านของตำบลข้าวมุงอยู่จำนวน 1,700 คน ครอบคลุมกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ประชากรวัยทำงาน กลุ่มเสี่ยง (ผู้สพเดิม) กลุ่มเยาวชน กลุ่มแม่บ้านและอสม.และกลุ่มข้าราชการในพื้นที่และนอกพื้นที่บางส่วน

เกิดความร่วมมือการทำงานและการหนุนเสริมระหว่างภาครัฐและชุมชนอย่าง

ต่อเนื่อง

ผลจากการศึกษาวิจัย พบว่าจากกระบวนการทำงานตามโครงสร้างการทำงานแบบเป็นทางการและการทำงานแบบไม่เป็นทางการในหลายๆส่วนของเครือข่าย/ชุมชน ทำให้เกิดภาพความร่วมมือกับทางภาครัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่กระบวนการก่อเกิดในช่วงแรก ที่ทำงานด้านการป้องกันโรคเอดส์ก่อนปี พ.ศ.2544 และในช่วงการทำงานอย่างจริงจังนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ซึ่งจากการศึกษาวิจัย สามารถสรุปกระบวนการความร่วมมือได้ดังนี้

ตารางที่: 5.4 สรุปภาพรวมความร่วมมือการทำงานของเครือข่าย (2541-ปัจจุบัน)

ลำดับที่	องค์กร/หน่วยงาน	ระยะเวลาความร่วมมือ	รูปแบบความร่วมมือ/การประสานความช่วยเหลือ
1	สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่	2542-2543	การให้ทุนสนับสนุนโครงการ
2	องค์การบริหารส่วนตำบลข้าวมุง	2541-ปัจจุบัน	การทำงานร่วมกันและการวางแผนแก้ปัญหา
3	ที่ว่าการอำเภอสารภี	2544-ปัจจุบัน	การรณรงค์ป้องกันและกระบวนการปราบปรามในชุมชน
4	สถานีอนามัยตำบลข้าวมุง	2544-ปัจจุบัน	การทำงานร่วมกัน การจัดเวทีวิเคราะห์แหล่งทุนและขอรับการสนับสนุน

ลำดับที่	องค์กร/หน่วยงาน	ระยะเวลา ความร่วมมือ	รูปแบบความร่วมมือ/การ ประสานความช่วยเหลือ
5	สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5	2544-ปัจจุบัน	เป็นที่ปรึกษาโครงการ แหล่ง ทุนอย่างต่อเนื่อง
6	สถานีตำรวจภูธรอำเภอสารภี	2544-ปัจจุบัน	เป็นที่ปรึกษาและเป็นวิทยากร ให้ความรู้ ร่วมวางแผนการ ทำงาน/ปราบปราม
7	กระทรวงพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์	2547-ปัจจุบัน	ให้ความร่วมมือในด้านทุน สนับสนุนโครงการในชุมชน
8	องค์กรพัฒนาเอกชน(north-net)	2541-2544	การจัดเวทีชาวบ้านและ สนับสนุนทุนดำเนินกิจกรรม

ที่มา: แบบสัมภาษณ์แกนนำเครือข่าย :วันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.2548

5.3.3 ผลกระทบของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาเสพติด เครือข่ายประชาคม ชั่วมุงพัฒนา

เกิดจิตสำนึกร่วม

ผลสัมฤทธิ์ที่ปรากฏในการทำงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในตำบล
ชั่วมุงประการหนึ่งคือ “การเกิดจิตสำนึกร่วม” เป็นพลังในการทำงานของเครือข่ายประชาคมชั่วมุง
ซึ่งสามารถอธิบายในการเกิดจิตสำนึกร่วมของเครือข่ายได้คือ

จิตสำนึกร่วมเครือข่ายกับประเด็นปัญหา “ยาเสพติด” ผ่านการมองเป็นปัญหาร่วม
ในชุมชนและเป็นกลไกเงื่อนไขหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาของชุมชน จึงเป็นจุดร่วมในการแก้ไข
ปัญหายาเสพติด ผ่านความเป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ในแนวราบค่อนข้างสูง ยังความเป็นเพื่อนบ้าน
พี่น้องเครือญาติทำให้การทำงานขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว และเป็นประเด็นเชื่อมต่อการพัฒนา
เป็นชุมชนเข้มแข็งในห้วงถัดไป

จิตสำนึกร่วมความเป็นหนึ่งเดียว คือในการทำงาน ผ่านการไม่แบ่งแยกว่าภาครัฐ
หรือชุมชนโดยใช้กลไกส่งเสริมการเคลื่อนไหวภาคประชาคมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายา
เสพติดในชุมชน และการดำเนินงานเป็นการเคลื่อนงานภายใต้จิตสำนึกร่วมความเป็นเครือข่าย
แต่อย่างไรก็ตามภายใต้การมีจิตสำนึกร่วมในการทำงานผ่านการไม่แบ่งแยกว่าภาครัฐของชุมชน
จากการศึกษาพบว่ามีสองระดับ

1. จิตสำนึกจากความเป็นชาวบ้านในชุมชนโดยธรรมชาติ ในการทำงานเชิงปฏิบัติเนื่องจากมีความหลากหลายของกลุ่มคนในชุมชนที่มีทั้งชาวบ้านธรรมดาและข้าราชการที่สนใจในการทำงานและแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จึงเข้ามาเคลื่อนไหวงานกิจกรรมบ่อยครั้งในฐานะชาวบ้าน แต่ด้วยบทบาทหน้าที่ที่เป็นข้าราชการทำให้บางครั้งใช้โอกาสเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้เครือข่ายบ้าง เช่นครูใหญ่โรงเรียนศรีดอนชัย ที่มีกอนุญาตให้ใช้สถานที่ในโรงเรียนอยู่เสมอแม้จะไม่มีหนังสือขออย่างเป็นทางการเวลาทำกิจกรรมเนื่องจากคุณครูเป็นแนวร่วมคนหนึ่งในพื้นที่

2. จิตสำนึกจากหน้าที่การงาน ซึ่งเกิดจากการที่เข้าร่วมกระบวนการทำงานตามหน้าที่ เช่นการเป็นวิทยากร การเป็นที่ปรึกษาและแหล่งทุนหรือการเป็นผู้ให้ข้อมูล ซึ่งบางกลุ่มเป็นคนภายนอกพื้นที่ แต่จากกระบวนการทำงานที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมสม่ำเสมอและลักษณะการทำงานที่เป็นกันเองและใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติเกี่ยวดองกัน เวลาทำกิจกรรมเสร็จก็นั่งกินข้าวแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน หรือเสวนาร่วมกันโดยมีบ้านพ่อหลวง หมู่ 8 เป็นศูนย์กลางหรือบางทีก็ใช้จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน เป็นที่นัดหมาย

ทำให้เกิดความผูกพันกับพื้นที่และการทำงานจึงเกิดจิตสำนึกร่วมในการทำงานโดยธรรมชาติแม้จะมาจากหน้าที่การงานเป็นตัวตั้งต้น เช่นทีม ชมส.สกอ.สารภีที่บางคนเป็นคนนอกตำบล ดาบตำรวจสาคร เตะจะ ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ว่า “มาช่วยงานด้วยความผูกพันมาช่วยงานทั้ง เล่นดนตรีหรือการเป็นวิทยากรอย่างต่อเนื่อง บางครั้งถึงกับนอนในรถเพื่อเฝ้าเยาวชนที่เข้ามาค้าขายแม้ไม่ใช่คำสั่งจากผู้บังคับบัญชาก็ตามที”

เกิดกลุ่มคนมีใจในการทำงาน

ผลจากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์จากการทำงานกระบวนการอย่างต่อเนื่อง ผลกระทบด้านบวกที่สำคัญด้านหนึ่งในการทำงานคือการเกิดกลุ่มคนเล็กๆ ที่ปรากฏตัวมาอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงเวลาแห่งการทำกิจกรรม ซึ่งเรียกคนกลุ่มเล็กๆนี้ว่า “กลุ่มคนมีใจ” ซึ่งกลุ่มคนมีใจที่ว่านี้ไม่มีการจำกัดขอบเขตหน้าที่หรือไม่มีการจำกัดสถานะทางสังคมแต่อย่างใด ไม่มีคำว่าชาวบ้านหรือข้าราชการโดยที่สถานะทางสังคมของแต่ละคนเป็นเพียงหมวกใบหนึ่งสามารถใส่และถอดได้ตลอดเวลา สามารถใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เสมอเมื่อเวลาต้องการ การทำงานของกลุ่มคนเล็กๆจึงไม่ใช่การทำงานของกลุ่มคนที่มีอภิสิทธิ์แต่เป็นประชาชนคนหนึ่งในสังคมชาวมุขที่มุ่งเป็นเสมือนตัวกระตุ้น ให้ชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาเสพติดและพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

ซึ่งกลุ่มคนกลุ่มนี้กล่าวได้ว่าเป็นแกนนำในการขับเคลื่อนการทำงานให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างต่อเนื่องเสมอมาก็ว่าได้ จากการศึกษาวิจัยพบว่าจากกระบวนการทำงาน ทำให้เกิดกลุ่มคนเล็กๆที่มีใจในการทำงาน ดังนี้

1) พ่อหลวงจำลอง ใจมา

พ่อหลวง (คำเรียกตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในภาคเหนือตอนบน) จำลอง ใจมา ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 8 ตำบลข้าวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรง แกนนำคนสำคัญในการทำงานแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดในชุมชน เป็นจุดศูนย์รวมของการทำงานเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นการปรึกษาหารือ การวางแผนหรือการทำงานต่างๆบทบาทที่สำคัญของพ่อหลวงในรายการกิจกรรมนอกจากจะเป็นผู้นำทางความคิดของเครือข่ายแล้ว ในทีมงานเฉพาะกิจในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ที่มุ่งแก้ไขในกลุ่มผู้เสพโดยเฉพาะ พ่อหลวงจำลองก็เป็นผู้นำในการทำงานประเด็นนี้ โดยใช้วิธีการเข้าหาเป็นรายคน ซึ่งการทำงานพ่อหลวงเล่าว่า “จะให้ใช้ที่บ้านเป็นที่ปรึกษาหารือระหว่างทีมงาน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการทำงานแบบพี่น้องเกื้อกูลกันจนทำให้ปัจจุบันที่บ้านพ่อหลวงเป็นศูนย์กลางในการทำงาน” และมีการตั้งจุดปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้วิทยุชุมชนขึ้นมา ทำให้คณะทำงาน แนวร่วมการทำงานได้มาพบปะแลกเปลี่ยนทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการมากขึ้น.

2) คุณนรินทร์ แก้วมีศรี

คุณนรินทร์ แก้วมีศรี “หมอนรินทร์” หรือ“อ้ายหมอ” ของพี่น้องตำบลข้าวมุง อนามัยตำบลประจำสถานีอนามัยตำบลข้าวมุง เป็นแนวร่วมคนแรกจากภาครัฐ ที่หันมาให้ความสนใจในการทำงานโดยชุมชนมีส่วนร่วม หมอนรินทร์เริ่มการทำงานมีส่วนร่วมโดยชุมชนเองในการเป็นเครื่องมือการทำงานด้านสุขภาพ ทั้งการดูแลเรื่องสาธารณสุขมูลฐาน ลูกน้ำขงลาย แต่สิ่งที่เป็นจุดเริ่มต้นคือ ประเด็นเรื่องการแพร่ระบาดของโรคเอดส์ในชุมชน ที่หมอนามัยต้องทำความเข้าใจเรื่องโรคเอดส์ ให้ชุมชนไม่เกิดความแปลกแยกกับผู้ป่วยในชุมชน ส่งผลให้คลุกคลีกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่อมามีการเชื่อมโยงปัญหาโรคเอดส์และการแพร่ระบาดของยาเสพติด

ในกระบวนการทำงานเครือข่ายชุมชน จากข้อมูลการสัมภาษณ์ “หมอนรินทร์ ได้เข้ามามีส่วนในการเป็นที่ปรึกษาและทีมงานคนสำคัญตั้งแต่ช่วงก่อตั้ง เป็นทั้งพี่เลี้ยงคอยแนะนำ เป็นวิทยากรให้ความรู้ ร่วมดำเนินกิจกรรม หาทุนสนับสนุนการทำงาน รวมทั้งเป็นครูสอนการทำงานพี่น้องชุมชนหลายๆเรื่องทั้งการเขียนโครงการ การทำงบประมาณ การทำรายงานการสรุปบทเรียน” นับว่าเป็นอีกหนึ่งฟันเฟืองคนสำคัญที่มาจากภาครัฐของเครือข่ายแต่เป็นการทำงานอย่างมีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

3) คุณสุวิสา สุวรรณเลิศ

คุณสุวิสา สุวรรณเลิศ หรือ“พีสา” ของน้องๆกลุ่มเยาวชนตำบลข้าวมุง พีสาเป็นผลผลิตรุ่นแรกของการทำงานเครือข่ายชุมชน นับตั้งแต่ที่เข้าร่วมกิจกรรมในฐานะเยาวชนของชุมชนตั้งแต่ปีพ.ศ. 2541 เป็นต้นมา พีสาก็ได้เข้าร่วมงานอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากเด็กที่เข้าร่วม

กิจกรรมจนปัจจุบันเป็นประธานของกลุ่มเยาวชนตำบลจัวมุงรวมทั้งเป็นแกนนำอีกคนหนึ่งของเครือข่ายชุมชนจัวมุง แม้ปัจจุบันด้วยหน้าที่การทำงานในการเป็นผู้ช่วยพยาบาลที่โรงพยาบาลเชียงใหม่รามและการศึกษาในระดับปริญญาตรีด้านสังคมศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนาแต่บทบาทการทำงานและความสัมพันธ์ของพี่สาวกับเครือข่ายก็ไม่ได้ลดลงเลย พี่สาวยังเป็นแกนนำของเครือข่ายและกลุ่มเยาวชนในการจัดค่ายกิจกรรมในเด็กในชุมชนอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการออกไปแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายต่างๆ รวมทั้งยังเป็นหนึ่งในทีมงานในการนำเสนอโครงการให้กับหน่วยงานต่างๆ เช่นป.ป.ส.ภาค5 เพื่อให้เกิดการเคลื่อนไหวงานในชุมชนอย่างสม่ำเสมออีกด้วย

4) คาบตำรวจมงคล จันท์เรืองและชุดปฏิบัติการชุมชนและมวลชนสัมพันธ์ (ชมส.)สกอ.สารภี

คาบตำรวจมงคล จันท์เรืองและชุดชมส.สกอ.สารภี “ลุงดาบ” ตำรวจชมส.วัย55ปี และพี่ๆทีมงานชุด ชมส.สกอ. สารภี กลุ่มข้าราชการตำรวจชั้นผู้น้อยในอำเภอสารภี แต่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ “ลุงดาบเชื่อมั่นว่าการทำงานด้านยาเสพติดต้องทำแบบค่อยเป็นค่อยไปและมาจากจิตสำนึกที่แท้จริง โดยมีกิจกรรมในชุมชนให้ทำอย่างต่อเนื่องจะทำให้ยาเสพติดหมดไป แม้ลุงดาบและทีมงานจะไม่ปฏิเสธวิธีการปราบแต่ลุงดาบเชื่อว่าการปราบเป็นเพียงวิธีการแก้ปัญหาระยะหนึ่งเท่านั้น แต่การแก้ปัญหายั่งยืนต้องเข้าไปแก้ที่จิตใจ”

ด้วยประสบการณ์จริงในการทำงานทั้งชายแดน(ตชด.)และในเขตเมือง (สกอ.แม่ปิง)และการเป็นวิทยากรกระบวนการของตำรวจชุด ชมส.อันดับหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ ลุงดาบและทีมงานใช้กระบวนการมวลชนสัมพันธ์เป็นวิทยากรเครื่องมือของการทำงานเครือข่ายทั้งการเป็นวิทยากรจัดค่ายพัฒนาแกนนำเยาวชน หรือการเป็นวิทยากรโน้มน้าวใจในค่ายบำบัดของกลุ่มผู้เสพยา ลุงดาบให้ข้อมูลถึงความประทับใจในการทำงานว่า “ครอบครัวของกลุ่มผู้เสพยาและผู้เสพยาเองถึงกลับมากราบขอบพระคุณลุงดาบและทีมงานที่ทำให้กลับเนื้อกลับตัวได้ และเป็นภาพที่ลุงดาบและทีมงานไม่มีวันลืมจนถึงทุกวันนี้” นอกจากนี้ในการทำงานเครือข่ายลุงดาบและทีมงานยังเข้าไปช่วยเสริมการขยายเครือข่ายโดยการเป็นวิทยากรให้กับตำบลใกล้เคียงและเครือข่ายของศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดภาคประชาชน(ศตส.ปชช.) แปดจังหวัดภาคเหนือตอนบนอีกด้วย นอกจากนี้ลุงดาบและทีมงานยังมีแนวคิดที่นำเสนอผู้บังคับบัญชาใน สกอ.สารภีในการจัดอบรมตำรวจชุมชนในเขตอำเภอสารภีอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นอาสาสมัครป้องกันภัยในชุมชนเองอีกด้วย

5) คุณประสพชัย เครือวงศ์แก้ว

คุณประสพชัย เครือวงศ์แก้ว “ครูอ๊อด” ของทุกคน ด้วยประสบการณ์การทำงานด้านเด็กและเยาวชนในเขตพื้นที่เมืองมาก่อนและองค์ความรู้เรื่องการทำงานโดยชุมชน

ทำให้ ครู้ออกกลายเป็นที่ปรึกษา ที่สำคัญของพี่น้องชุมชนชาวมุง ครู้ออดเข้ามาชาวมุงโดยเป็นหนึ่งในทีมวิจัยของภาควิชาพัฒนาชุมชน ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่เข้ามาใช้พื้นที่ในเขตตำบลชาวมุงเป็นกรณีตัวอย่างในการวิจัย แต่ด้วยความผูกพันกับวิธีการทำงาน ทำให้ครู้ออดยังคงคอยให้คำแนะนำ ในการทำงานของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีการเสนอแนวคิดใหม่ๆ เช่นการขยายพื้นที่การทำงานไปสู่ตำบลข้างเคียง หรือการร่วมให้พึ่งตนเองได้ พัฒนากลุ่มเยาวชนในตำบลแต่ที่เป็นรูปธรรมคือการตั้ง “จุดปฏิบัติการ ศูนย์การเรียนรู้วิทย์ชุมชน” ขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์กลางของชุมชน ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารของตำบลชาวมุงและตำบลข้างเคียง รวมทั้งยังเป็นเวทีในการพบปะอย่างไม่เป็นทางการของคนร่วมอุดมการณ์ โดยมีครู้ออดเป็นนายสถานีวิทย์ชุมชนเอง ซึ่งปัจจุบันถือว่าวิทย์ชุมชนได้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำงานของเครือข่ายชุมชนด้านหนึ่ง.

6) กลุ่มเยาวชนตำบลชาวมุง

กลุ่มเด็กเยาวชนในพื้นที่ ที่มีใจในการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแม้จะเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับจำนวนเด็กทั้งหมดในพื้นที่ ซึ่งมีกลุ่มเด็กที่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นแกนนำเพียง 10 -15 คน(ส่วนมากเป็นเด็กมัธยมปลายเช่น โรงเรียนกาวิละ/โรงเรียนศรีรัตนพานิชยการ/โรงเรียนสารภีวิทยาคม)เท่านั้นแม้เวลาดำเนินกิจกรรมก็จะมีกลุ่มเด็กและเยาวชนเข้าร่วมเป็นจำนวนมากและเป็นกลุ่มที่เรียกว่าเด็กดี ไม่ใช่กลุ่มเด็กที่มีปัญหาหรือกลุ่มเสี่ยงซึ่งเครือข่ายยังดึงเข้ามาร่วมและเจาะเข้าถึงกลุ่มไม่ได้มาก

คุณสุวิสา สุวรรณเลิศให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า “กลุ่มนี้เป็นกลุ่มเด็กประมาณ 10-15 คนที่เรียกว่ากลุ่มเด็กดี แม้จะเป็นกลุ่มเล็กแต่ เครือข่ายมองว่าเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆที่จะค่อยแสดงพลังถึงกลุ่มเยาวชนต่างๆเข้าร่วม”

ซึ่งกลุ่มเด็กกลุ่มนี้ก็พัฒนาจากกลุ่มเยาวชนที่มาร่วมกิจกรรมสามารถเป็นที่เล็งในค่ายได้แล้วนำโดย “พี่สา”ของน้องๆ นอกจากนี้กลุ่มเด็กเยาวชนชาวมุงยังได้มีการเชื่อมการทำงานกับเครือข่ายเด็กในหลายๆพื้นที่เพื่อเกิดการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งกับกลุ่มเด็กและเยาวชนตำบลแม่เหีย/ กลุ่มเด็กและเยาวชนจังหวัดลำพูน/ กลุ่มเยาวชนดาวในฝันอำเภอสันทรายและเครือข่ายสามนครจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งการทำงานอย่างต่อเนื่องจนนำไปสู่เกิดการสนับสนุนกิจกรรมเยาวชนในชุมชน เชื่อมเครือข่ายเยาวชนในระดับตำบล พัฒนาเป็น “ศูนย์เยาวชนตำบล”

7) คณะทำงานเฉพาะกิจแก้ไขปัญหาเสพติด

ทีมเฉพาะกิจการทำงาน ซึ่งในแง่จำนวนคนทำงานอาจเปรียบเสมือนกลุ่มเล็กๆกลุ่มหนึ่งแต่ด้วยลักษณะของคนทำงานที่มีความหลากหลายและกระจายอยู่ในทุกกลุ่มของ

เครือข่ายทั้ง แม่บ้าน อสม. พ่อหลวงบ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หรืออบต. ซึ่งเป็นการรวมคนมีใจอย่างแท้จริง

พ่อหลวงจำลอง ใจมา ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่า “การทำงานของทีมเฉพาะกิจเป็นการทำงานที่แม้ต่าง ๆ คนต่างทำกระจายกันไปแต่มีหน้าที่เดียวกันและความเข้าใจอันเดียวกัน คือการเป็นหูเป็นตาให้กับชุมชนและเป็นสื่อกลางในการแก้ไขปัญหาระหว่างผู้เสพกลุ่มเสี่ยงกับครอบครัวเพื่อให้สามารถกลับมาใช้ชีวิตในชุมชนได้อีกครั้ง”

นอกจากนี้ยังเป็นทีมที่เข้าไปแก้ไขกับกลุ่มผู้เสพโดยตรงโดยใช้กลไกความสนิทและความสัมพันธ์ทางเครือญาติ โดยขึ้นอยู่กับว่าทีมเฉพาะกิจคนไหนจะสนิทกับใคร แล้วใช้รูปแบบจิต-สังคมบำบัดค่อยๆดูแลแก้ไขปัญหาด้วยกันและความดูแลเอาใจใส่ระหว่างผู้เสพ ครอบครัว และทีมงานโดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้ยา การทำงานของทีมเฉพาะมีหัวใจที่หัวใจสำคัญคือพ่อหลวงจำลอง หมอนรินทร์ พ่อหลวงสะอาด(หมู่5)รวมทั้งพ่อหลวงหมู่ 9และหมู่10 ด้วยที่ปัจจุบันได้เป็นนายก อบต.ข้าวมุงเมื่อ 31 กรกฎาคม 2548

8) เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5 (สสข.)

เจ้าหน้าที่สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5 ส่วนประสานและสนับสนุนการทำงานภาคประชาชน(สสข.)ได้เข้ามาทำงานในส่วนของการเป็นที่ปรึกษาและเป็นแหล่งสนับสนุนทุนการทำงานต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2545จนถึงปัจจุบัน มีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานมาเชื่อมการทำงานระหว่าง ป.ป.ส. และชุมชนทั้งในส่วนของการคิด การกระตุ้น ข้อมูลสถานการณ์ตลอดจนการเชื่อมประสานกับเครือข่ายต่างๆในจังหวัดเชียงใหม่และแปดจังหวัดภาคเหนือให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นับตั้งแต่คุณพิรณัฐ คำแสน (พี่เกียม) คุณกาญจนา เชื้อสาย (พี่อัว) และคุณวัชรพงษ์ พุ่มชื่น(ตูน) ต่างเข้าร่วมทำงานกับชุมชนด้วยจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาเสพติดในความเชื่อมั่นในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน แม้ทั้งสามคนจะเป็นคนนอกพื้นที่ก็ตามแสดงให้เห็นถึงวิธีการอย่างหนึ่งของ ป.ป.ส.ที่พยายามมุ่งเน้นกระบวนการทำงานที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาเสพติด ซึ่งส่วนหนึ่งก็เชื่อมั่นในพลังชุมชนที่รู้ปัญหาและจะแก้ไขปัญหาของตนเองได้ดีที่สุด

การประเมินศักยภาพการทำงานของตนเอง

จากการศึกษาวิจัยพบว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งจากกระบวนการประชาคมอย่างต่อเนื่อง การถอดสรุปบทเรียนเพื่อสะท้อนเสียงและความรู้สึกจากคนทำงานเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม คือการประเมินตนเอง ผลจากการประเมินตนเองได้นำไปสู่บทเรียน และการถอดองค์ความรู้รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการทำแผนการทำงานเครือข่ายในหัวงัดไป โดยการศึกษาวิจัยในพื้นที่พบว่าเครือข่ายมีจุดแข็งและอุปสรรคในการทำงานดังต่อไปนี้

1) อุปสรรคในการทำงาน

- ความเข้าใจและวิธีคิดในเรื่องกระบวนการทำงานการแก้ไขและป้องกันยาเสพติดในชุมชนของเครือข่ายประชาคมเข้มแข็งพัฒนา กับการทำงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะปัญหาเสพติด (ศตส.)อำเภอและการทำงานของผู้บริหารภาครัฐระดับสูงในอำเภอยังมีความต่างกันอยู่บ้างอันเนื่องมาจากการวางเป้าหมายความสำเร็จ เนื่องจากการทำงานของเครือข่ายวางเป้าหมายการทำงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ค่อยๆสร้างจิตสำนึกผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งต้องใช้เวลาพอสมควร แต่ในขณะที่กำนันนิยมนำการทำงานของภาครัฐในปัจจุบันมุ่งเน้นระยะเวลาการทำงานให้สำเร็จอย่างมีเป้าหมาย/กำหนดระยะเวลาอย่างชัดเจน ทำให้กระบวนการต้องทำอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด และรวดเร็ว ซึ่งบางส่วนเป็นการหนุนเสริมการทำงาน เช่นการปราบปรามผู้ค้าในพื้นที่ แต่บางส่วนกลับเป็นกระบวนการที่ขัดแย้งกับการทำงานเนื่องจากต้องการผลระยะสั้นแต่ขาดการทำงานต่อเนื่องและยั่งยืน เช่นการให้มีการจัดตั้งพลังแผ่นดินจำนวนหมู่บ้านละ 25 คนของอำเภอตามคำสั่งกระทรวงมหาดไทยเพื่อเป็นข้อมูลเชิงปริมาณในการแสดงผลงานแต่ขาดกิจกรรมรองรับ ทำให้ชาวบ้านง และขาดการใช้โอกาสอย่างต่อเนื่องเป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นความต่างกันทางความคิดการทำงานพอสมควร

- การสรุปบทเรียนและการประเมินผลยังขาดการป้อนกลับข้อมูลของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นข้อมูลทางวิชาการซึ่งบางส่วนก็น่าเบื่อเกินไปกับชาวบ้าน หรือบางทีก็ขาดการย่อยข้อมูลให้ง่าย ทำให้ข้อมูลดีขาดการประสานกลับมาเพื่อเชื่อมต่อการทำงานทั้งในระดับตำบลและระดับ ศตส.จ.เอง

- ผู้รับผิดชอบของงานเครือข่ายชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงบ่อย เนื่องจากไม่ใช่งานประจำทำให้เกิดการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน เมื่อใครว่างก็เข้ามาช่วยงาน

- เครือข่ายยังขาดการเพิ่มความรู้ด้านการบริหารจัดการของเครือข่ายทั้งการจัดการเรื่องหลักฐานการเงินและการทำสื่อประชาสัมพันธ์ที่ทันสมัย

- แกนนำและคณะกรรมการหมู่บ้านมีหลายบทบาทในแต่ละชุมชนทำให้ต้องจัดเวลาในการทำงานบางที่เป็นสาเหตุให้กิจกรรมเรื่องอื่นและยาเสพติดเกิดการทับซ้อนกัน ต้องแบ่งทีมงานทำงานทำให้เริ่มขาดเอกภาพในการทำงานบ้าง

- การจัดการเรื่องงบประมาณที่มาจากหลายแหล่งการสนับสนุนแต่ละแห่งมาด้วยเงื่อนไขทางระยะเวลาที่ไม่เท่ากันแต่มีระยะเวลาการใช้เงินตายตัว เช่นงบประมาณภาครัฐก็ให้ใช้ตามปีงบประมาณ แต่แผนงานของชุมชนมีการดำเนินงานตามธรรมชาติชุมชน เช่นไม่มีการทำงานช่วงหน้าแล้ง หรือเยาวชนจะทำกิจกรรมใหญ่ๆได้เฉพาะช่วงปิดเทอมเท่านั้น ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการทำงาน กิจกรรมไม่เกิดความต่อเนื่องเท่าที่ควร ขาดการบูรณาการระหว่าง

แผนชุมชนและการเบิก-จ่ายงบประมาณของภาครัฐอย่างจริงจัง ซึ่งบางกรณีชุมชนก็ใช้วิธีการระดมเงินในชุมชนออกสำรองไปก่อนหรือไม่ก็ใช้เงินชุมชนไปเลย

2) จุดแข็งการทำงาน

- เครือข่ายชุมชนได้ศึกษาและติดตามสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงของยาเสพติดในชุมชนจนนำไปสู่ข้อมูลและสถานการณ์ที่แท้จริงของตำบลขัวมุง
- เกิดกิจกรรมให้เครือข่ายชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ ในรูปแบบการมีส่วนร่วมอย่างหลากหลายและสอดคล้องกับสภาพพื้นที่เชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนในการดำเนินกิจกรรมป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเริ่มจากจุดเล็ก(สามหมู่บ้าน)และขยายในวงกว้างในแนวราบทั้งตำบล สิบหมู่บ้าน
- เกิดทิศทางการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนที่เหมาะสมเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเครือข่ายชุมชน ในการเสริมกระบวนการความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีประสิทธิภาพจนเกิดเกิดแนวทางหรือบทเรียนและหลักสูตรให้กับเครือข่ายชุมชนและองค์กรพี่เลี้ยงโดยเฉพาะงานด้านเยาวชน
- เกิดโครงสร้างการทำงานของเครือข่ายที่ชัดเจน ในการที่จะรองรับการจัดการภายในเครือข่าย
- เครือข่ายสามารถเชื่อมกับกลุ่ม/องค์กร ภายนอกและภายในด้วยดี ทั้งท้องถิ่น/ภาครัฐ ภาคเอกชนเพื่อการทำงานร่วมกัน

เกิดโอกาสในการพัฒนา

เกิดโอกาสในการพัฒนาการทำงานเครือข่ายประชาคมขัวมุงพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน จากการดำเนินงานกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องของเครือข่ายประชาคมขัวมุงพัฒนาที่ดำเนินงานร่วมกันโดยนำเอาจิตสำนึกในการสร้าง/การก่อเกิดชุมชนเข้มแข็งเป็นตัวตั้งผ่านการดำเนินงานร่วมกันของกลุ่มประชาชนในชุมชนที่มีใจ ซึ่งรวมทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐและกลุ่มประชาชนในชุมชนที่ทำงานเกื้อกูลและหนุนเสริมอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาการทำงานจริงๆตั้งแต่ก่อเกิดเมื่อประมาณปี พ.ศ.2541 จนเริ่มเป็นรูปเป็นร่างในการปฏิบัติงานตั้งแต่ปี 2544จนถึงปัจจุบัน ซึ่งทางเครือข่ายชุมชนและองค์กรภาคีต่างๆที่ร่วมทำงานต่างมองว่า การทำงานที่ผ่านมาเป็นเงื่อนไขที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการทำให้ชุมชนเกิดกระบวนการทำงานโดยชุมชนและกลุ่มคนที่มีใจในชุมชนเอง รวมทั้งมีความพยายามในการแสวงหาแนวร่วมอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ผ่านการขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งแต่ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมและการเกื้อกูลการทำงานในตลอดช่วงเวลาที่ทำงาน

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาวิจัย ผลกระทบในกระบวนการทำงานของเครือข่ายประชาคมข้ามง พัฒนาเป็นผลให้เปิดโอกาสในการขยายระดับการทำงานให้เกิดการทำงานอย่างต่อเนื่องมากขึ้น และมีโอกาสในการพัฒนาสู่การทำงานอย่างยั่งยืนทั้งในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด และการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งภายใต้กระบวนการความร่วมมือของทั้งภาครัฐและภาคชุมชนตลอดจนภาคีต่างๆในตำบลข้ามงและตำบลใกล้เคียง ซึ่งจากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปโอกาส ในการนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว ว่ามาจากเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. การแก้ไขปัญหาเกิดขึ้นด้วยศักยภาพของชุมชนเอง นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของความสำเร็จ เนื่องจากฐานคิดที่เชื่อว่า การให้ชุมชนเป็นผู้คิด วางแผน และแก้ไขปัญหาของชุมชน ด้วยศักยภาพความสามารถของชุมชนเองจะทำให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหามากที่สุด ซึ่งตรงนี้แกนนำชุมชนและภาคีและกลุ่มคนมีใจทั้งจากชุมชนและรัฐต่างมีความคิดเห็นตรงกัน

2. มีการสร้างกลไกการทำงานและทีมงานที่เข้มแข็ง ทีมงานที่ปฏิบัติงานแก้ไขปัญหา ยาเสพติดมีทักษะประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหาที่ประสบความสำเร็จร่วมกัน(การใช้ชุมชนบำบัด) ทักษะตรงนี้เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาอื่นๆของชุมชนต่อไป

3. มีการปรึกษาหารือกันอย่างต่อเนื่อง การปรึกษาหารือร่วมกัน เปิดโอกาสให้มีการระดมความคิด การยอมรับและแก้ไข วางแผน โดยพ่อหลวงและแกนนำเครือข่ายมักจะพูดเสมอว่า “ทุกคนเมื่ออยู่ในการประชุม ถือว่าเป็นพ่อหลวงด้วยกันทุกคน”

4. มีความจริงใจ ร่วมใจ เสียสละ ที่จะแก้ไขปัญหา คนที่เข้าร่วมเป็นทีมงานแก้ไขปัญหา ได้เข้ามาด้วยความเต็มใจ ไม่เข้ามาด้วยหน้าที่ แต่เข้ามาด้วยสำนึกความเป็นชุมชน เพราะหากเข้ามาด้วยหน้าที่ และมีความคิด ตามแนวทางนโยบายที่ขัดแย้ง เช่น คำสั่งระดมพลลงแผ่นดิน(ศตส.อ.)ก็จะทำให้การแก้ไขปัญหาลำบาก

5. มีการประเมินขยายผล โดยการสนับสนุนให้เกิดกิจกรรมของชุมชน/เยาวชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมสามัคคีกันอย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนดังกล่าวรัฐจะเป็นผู้สนับสนุนตามความต้องการของชุมชน และในช่วงปี 2548 เป็นต้นไปจะมีการขยายผลการทำงานเชื่อมกับฐานการทำงานของ อสม.ที่วางขายการทำงานอยู่แล้วให้มีความเข้มแข็งและสามารถเป็นแกนนำในการทำประชาคมและการดำเนินกิจกรรมได้มากขึ้น

6. มีการพัฒนาทักษะของทีมงานและพัฒนาเยาวชนอย่างต่อเนื่องผ่านการทำกิจกรรมจริงๆ เพื่อสืบทอดแนวคิด แนวทาง ยุทธศาสตร์ ของชุมชน ซึ่งปัจจุบันทีมงานและกลุ่มเยาวชน มีทักษะและได้เรียนรู้ถึงแนวทางการประสานความร่วมมือ การจัดกิจกรรม การถอดบทเรียนเพื่อนำไปสู่การเขียนโครงการ/แผนงานเพื่อการแก้ไขปัญหา